

НАЦРТ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ КОТОР ВАРОШ 2022 – 2028. ГОДИНЕ

НОВЕМБАР 2021. ГОДИНА

Садржај

1. Увод.....	3
1.1 Приступ изради стратегије развоја.....	3
2. Стратешка платформа.....	4
1.2 Ситуациона анализа.....	4
a) Географски положај и природне карактеристике.....	4
b) Демографске карактеристике и кретања укључујући стање дијаспоре.....	7
c) Преглед стања и кретања у економији укључујући и потенцијале и учешће дијаспоре	12
d) Преглед стања и кретања на тржишту рада.....	21
e) Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја.....	24
f) Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга.....	53
g) Заштита околиша/животне средине укључујући смањење ризика од катастрофа/несрећа.....	64
h) Стање просторно планске документације.....	72
i) Анализа буџета и пројекције средстава за финансирање реализације стратегије развоја.....	73
1.3 SWOT анализа и стратешко фокусирање.....	78
1.4 Визија развоја и стратешки циљеви, са индикаторима.....	82
3. Приоритети и мјере са индикаторима.....	Error! Bookmark not defined.
4. Кључни стратешки пројекти.....	Error! Bookmark not defined.
5. Опис унутрашње и међусобне усклађености стратешког документа.....	
6. Оквирни финансијски план.....	Error! Bookmark not defined.
7. Оквир за спровођење, праћење, извјештавање и вредновање стратегије развоја.....	Error! Bookmark not defined.
8. Прилози.....	Error! Bookmark not defined.
9.1 Сажети преглед стратешких циљева, приоритета и мјера у стратешком документу	Error! Bookmark not defined.
9.2 Детаљан преглед мјера.....	Error! Bookmark not defined.

1. Увод

Стратегија развоја општине Котор Варош за период 2022-2028. година представља кључни стратешко – плански документ и системски инструмент за проактивно и одговорно управљање локалним развојем. Овим документом утврђени су будући правци развоја у области економског и друштвеног развоја и области заштите и унапређења животне средине.

У складу са Законом о стратешком планирању и управљању развојем у Републици Српској¹ Развојни тим општине Котор Варош са свим актерима у процесу израде Стратегије, дефинисао је Визију развоја и стратешке циљеве развоја за период до 2028. године, осигурао временску усклађеност са динамиком развојног планирања у Европској унији (ЕУ), циклус планирања и ЕУ терминологију. Стратегија развоја у свом оперативном дијелу садржи преглед приоритета и мјера као конкретних одговора на уочене изазове будућег развоја локалне заједнице.

Реализација процеса израде Стратегије развоја одвија се у оквиру Пројекта интегрисаног локалног развоја (ИЛДП) који је заједнички пројекат Владе Швицарске и Развојног програма Уједињених нација (УНДП) у Босни и Херцеговини.

1.1 Приступ изради стратегије развоја

У изради документа примјењен је партиципативан приступ, јер је поред Развојног тима формирана и Партнерска група за развој у коју су укључени представници различитих друштвених актера, привредници, јавни сектор и сектор невладиних организација. Чланови радних тијела и остали заинтересовани учесници су имали могућност да укључивањем у процес израде Стратегије, те кроз предлагање конкретних мјера и пројеката, пруже вриједан допринос како би овај документ био што квалитетнији и у највећој могућој мјери био одраз стварних потреба становника општине Котор Варош.

За дефинисање кључних праваца будућег развоја општине Котор Варош, полазну основу представља стратешка платформа која обухвата сажетак ситуационе анализе, стратешке фокусе, визију развоја и стратешке циљеве који одговарају претходно утврђеним фокусима будућег развоја општине Котор Варош. Процесу израде Стратегије се приступило с настојањем да се на темељу свеобухватне анализе створи квалитетна подлога за промишљање о будућим правцима развоја. У оквиру тог процеса идентификоване су кључне снаге и слабости те су исте стављене у шири контекст прилика и пријетњи са којима се општина Котор Варош суочава. На бази урађене ситуационе анализе и стратешке платформе дефинисани су приоритети будућег развоја, посебно у областима економије, друштвеног развоја и заштите животне средине, након чега су даље разрађене конкретне мјере и кључни стратешки пројекти.

Израдом стратешке платформе истовремено је инициран и консултативни процес који је трајао све до финализације стратешког документа и приједлога листе пројеката која је усаглашена са приоритетима и мјерама у оквиру дефинисаних стратешких циљева. Финална фаза израде документа је подразумевала израду конкретног оперативног плана уз дефинисање финансијске конструкције предложених пројеката и носиоца одговорности за њихову имплементацију, укључујући и план развоја организационих и људских потенцијала локалне управе како би се надзор над имплементацијом стратешког документа осигурао у пуном капацитету.

¹ „Службени гласник Републике Српске“, број 63/21

У процесу израде Стратегије водило се посебно рачуна о хоризонталној и вертикалној усклађености Стратегије са секторским стратегијама као и са планским документима на вишим нивоима власти. Ради изналажења могућности за бољу међуопштинску сарадњу и привлачење инвестиција водило се рачуна и о стратешким документима сусједних градова и општина. Нарочита пажња је посвећена оним областима и питањима која се међусобно снажно испреплићу, а неодвојиви су дио концепта одрживог развоја, прије свега питања боље укључености осјетљивих друштвених група, уважавања аспекта родне равноправности као и области руралног развоја. Током припреме стратешког документа узети су у разматрање и шири развојни правци успостављени Агендом 2030, односно Оквиром за реализацију циљева одрживог развоја у БиХ на начин да је провјерена усаглашеност ове Стратегије са утврђеним приоритетима и покретачима одрживог развоја.

2. Стратешка платформа

1.2 Ситуациона анализа

а) Историјске чињенице

Подручје општине Котор Варош је археолошки и историјски далеко мање истражено него што по свом положају у односу на шире окружење заслужује. Велика раширеност топонима, упућује на далеку прошлост и коришћење овог простора од различитих популација од доба праисторије до данас. Брдско-планинско земљиште, плодне долине и бројне ријеке, пружале су добре услове за живот у свим периодима људске прошлости.

Од 1918. године Котор Варош је у саставу Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (СХС), а од 1945. године у саставу Федеративне Народне Републике Југославије (ФНРЈ), касније СФРЈ.

Од 1995. године Котор Варош је у саставу Републике Српске, Ентитету Дејтонске Босне и Херцеговине.

Подручје Котор Вароша и дијела Мањаче – Змијање била су најнеразвијенија у бањалучком санџаку, касније бањалучком окружном предстојништву, односно врбаској бановини. Тај тренд заостајања у развоју Котор Вароша у односу на друга подручја, задржан је касније и у вријеме Краљевине СХС, као и после II свјетског рата, с тим да се друштвени бруто производ по глави становника у односу на републички просјек, са 24,93% 1982. године до 1991. године повећао на 56% републичког просјека, чиме је Котор Варош, умјесто тадашњег статуса изразито неразвијене општине, добио статус неразвијене општине у СР БиХ. Од 2013. године до данас, Котор Варош има статус средње развијене јединице локалне самоуправе у Републици Српској.

б) Географски положај, природне и климатске карактеристике

Географски положај

Општина Котор Варош је смјештена у централном дијелу БиХ. Заузима југозападни дио бањалучке регије, претежно брдско-планинске предјеле окружене планинским масивима

Узломац на сјевероистоку (врх Прдељица 1002 м.н.в.), Борја планине на истоку (врх Руњавица 1078 м.н.в.), Влашићем на југу (Свињска Глава 1385 м.н.в.) и обронака Чемернице на западу (врхови од 1000-1350 м.н.в.). Терени се на подручју Општине генерално подижу од сјеверозапада (220 м.н.в.) ка југоистоку (1385 м.н.в.), припадајући сливовима више ријека уз доминацију слива ријеке Врбање, која као водопривредни и енергетски потенцијал, својим природним љепотама и ријеткостима, као и основни коридор путних праваца од значаја за Општину, представља окосницу развоја овог подручја. Надморска висина се креће од 220 м на сјеверозападу до 1385 м на југоистоку. Највећа дужина општине општине у правцу југоисток-сјеверозапад је 47 км, а ширина се креће од 15 до 18 км.

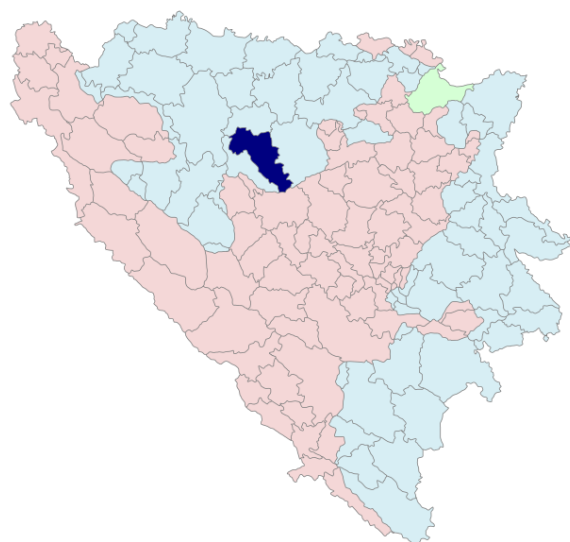
Географски положај општине је одређен координатама: на Истоку 10° 42' 16", на Западу 17° 15' 22" источне географске дужине, те на Југу 44° 20' 00" и Сјеверу 44° 41' 17" сјеверне географске ширине а карактерише је умјерено-континентална клима.

Први писани документи о насељима на овом подручју датирају из 1322., 1323. и 1412. године. Средњевјековни град Котор је био 1519. године под турском управом. Котор Варош са насељима Котор католички, Котор турски, Чепак, Слатина и Варош се први пут спомиње 1889. године.

Општина се простире на површини од 560 км², а према резултатима пописа из 2013. године, укупан број становника је 18.361, који живе на подручју 10 мјесних заједница.

Од укупне површине општине, 56,72% чине шуме и шумско земљиште, 38% пољопривредно земљиште, 0,65% су водене површине, а остало се односи на изграђене и друге неплодне површине.

Ријека Врбања, која протиче кроз територију општине у дужини од 55 км (укупна дужина ријеке 92,8 км), са просјечним падом од 14% и великим бројем притока, представља основни путни коридор и окосницу развоја општине. На подручју општине постоје налазишта мрког угља и мангана. Општина Котор Варош граничи са општинама Теслић, Челинац, Кнежево и Травник (слика 1.).

Окосницу путне мреже чини магистрални пут Бања Лука -Добој, преко кога је општина повезана са бањалучком и добојском регијом и већим центрима у БиХ и другим државама, од кога се одвајају регионални путеви Котор Варош - Кнежево, Котор Варош - Крушево Брдо и локални путеви.

Котор Варош је близу БањаЛуке, удаљен око 33 км, а од најближег међународног прелаза Градишка са Европском унијом, је удаљен 85 км.

Слика 1. Положај општине КоторВарош

Котор Варош је општина са повољним географским положајем и природним богатствима, шуме, питке воде, руде, земљишта, са дугом традицијом и интензивним развојем у сектору

Развојni пут општине иде улазном путањом. Котор Варош је мјесто са изграђеном инфраструктуром и уређеним градским и сеоским подручјем, привлачно за улагање и живот грађана.

Планиметријски облик општине је издужен, формиран у сливу ријеке Врбање, тако да је највећа дужина Општине у правцу Југоисток - Сјеверозапад 47 км, док ширина варира од 5 - 18 км. Геоморфологија Општине карактерише се присуством динарског правца пружања свих морфо-форми са израженим богатством и разноврсношћу рељефних облика што представља значајно ограничење у просторној повезаности цјелокупне територије. У морфометријском смислу на територији Општине могу се издвојити слиједеће цјелине: ријечне долине, односно равни терени и прибрежне падине до цца 5% нагиба у долинама ријеке Врбање, Крушевице и Цврчке; брежуљкасти терени на нижим надморским висинама са површинама са нагибом до 20% (ливаде и пашњаци) и брдско-планински терени са нагибом већим од 20% на вишим надморским висинама (преко 400 м.н.м.).

У читавом басену јављају се изданци угља који су најбројнији код Масловара, Хрваћана и Шибова. У Масловарама, гдје је вршена експлоатација угља, а степен истражености је знатно већи од осталих дијелова басена. На основу бројних изданака угљених слојева дуж сјевероисточног и југозападног обода басена може се очекивати да је најмање 5% укупне површине басена продуктивно са просјечном угљоносношћу од 2,5 т/м². Обзиром на површину басена од око 90 км² претпоставља се да је око 4 до 5 км² продуктивно, са претпостављеним резервама угља категорије од око 11.250.000 тона.

У вредновању природних ресурса и потенцијала општине Котор Варош, посебно мјесто заузима ријека Врбања са својим многобројним притокама. У смислу сагледавања потенцијалности водних ресурса битно је истаћи и чињеницу да у свом горњем току Врбања представља реон изражене природне и амбијенталне вриједности. Дужина ријеке Врбање је 92.8 км, кроз територију Општине протиче у дужини од 55 км, са висинском разликом од 1297 м што даје просјечни пад око 14%. Средњи годишњи проток на ушћу у Врбас је око 16 м³/с а укупни енергетски потенцијал је око 40 MW (довољно за производњу 310 GWh/год. електричне енергије).³ Водопривредном основом предложено је кориштење потенцијала ријеке Врбање у 18 електрана (12 на подручју општине Котор Варош), од којих су 3 са

³Просторни план Општине Котор Варош, 1985. година

акумулацијама Шипраге, Грабовица и Челинац. Укупни акумулациони простор износио би $132 \times 10^6 \text{ m}^3$ и омогућио би акумулисање 32% годишњег дотока. Ове акумулације имале би и водопривредни значај за наводњавање околног плодног земљишта.

Климатске карактеристике

Подручје Општине Котор Варош одликује се умјерено-континенталном климом у предјелима до 700 м надморске висине са специфичностима наглих промјена под утицајем планинске климе и климе панонског базена. Остали дијелови подручја имају планинску климу, која представља варијанту континенталне климе.

Средње мјесечне температуре крећу се од $-1,3^\circ\text{C}$ (јануар) до $20,2^\circ\text{C}$ (јули - август) док средња годишња температура износи $10,5^\circ\text{C}$.

Просјечне мјесечне вриједности температура ваздуха на Метеоролошкој станици Котор Варош (226 м.н.м) за период 1971-1974. године су се кретале од $-0,8^\circ\text{C}$ у јануару до $20,7^\circ\text{C}$ у јулу, а просјечна годишња температура се кретала од $9,8^\circ\text{C}$ до $10,3^\circ\text{C}$.

Према расположивим метеоролошким подацима, добијеним од Републичког хидрометеоролошког завода из Бањалуке, Метеоролошка станица Котор Варош, која је радила у периоду 1955-1984. године, је забиљежила слиједеће вриједности количина падавина: 834 мм 1971. године; 1107 мм 1972. године; 989 мм 1973. године и 1357 мм 1974. године.

У Котор Варошу не постоји мјерење климатских елемената, температуре и падавина од престанка рада Метеоролошке станице (1984. године), тако да је неопходно иницирати активности на обнављању станице и успостави неопходних мјерења и осматрања.

в) Демографске карактеристике и кретања укључујући стање дијаспоре

Укупан број становника

Према резултатима пописа становништва, домаћинстава и станова у Републици Српској 2013. године, на подручју општине Котор Варош пописан је 18.361 становник који живи у 5.863 домаћинства. Од укупног броја становника 15.368 је било старије од 15 година, од чега је 1.503 становника било без икаквог образовања (9,78%), 1.183 становника са непотпуним основним образовањем (7,69%), 3.809 становника са завршеном основном школом (24,78%), 7.881 становника са завршеном срењом школом (51,28%), 225 становника са вишом школом (1,46%) и 767 становника са завршеним факултетом (4,99%). У свим наредним годинама, према процјени Републичког завода за статистику Републике Српске, број становништва је у паду. Тако, у 2019. години процијењен је број становника од 17.965 и он је за 2,16% мањи од броја становника у 2013. години.

Старосна и полна структура становништва

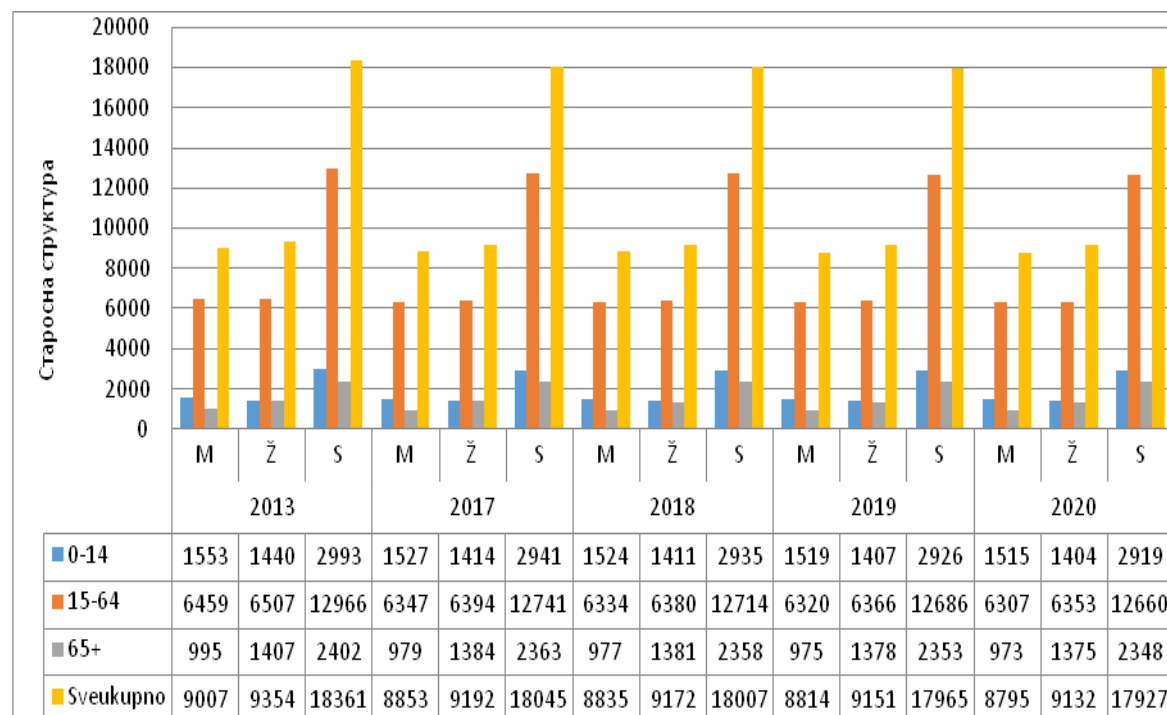
У наредној табели дат је упоредни преглед старосне и полне структуре становништва општине Котор Варош. Према старосној структури, највећи удио у укупном броју становника од 70,62% има становништво старости од 15 до 64 године, које представља радно способно становништво, дјеца од 0-14 година учествују са 16,30% и старији од 65 и више година чине 13,10% становништва. Удио ових категорија приближно је једнак у 2013. и 2019. години.

Табела 1: Старосна и полна структура становника општине Котор Варош (2013 и 2020. год.)

Старосна структура	2013.		Учешће старосних група ук. бр.стан.	2020.		Учешће старосних група ук. бр.стан.
	М	Ж	%	М	Ж	%
0-14	1553	1440	16,30	1515	1404	16,28
15-64	6459	6507	70,62	6307	6353	70,62
65+	995	1407	13,08	973	1375	13,10
Укупно(по полу)	9007	9354	100	8795	9132	100
Укупно	18361			17927		

Извор: Републички завод за статистику РС

Према полној структури, учешће жена у укупном броју становника у обје посматране године је исти и њих има 51%, док 49% чине мушкарци.

На претходном дијаграму приказана је старосна структура становништва од 2013 до 2020. године. У старосној категорији од 15-64 године, подједнак је број жена (50,18%) и мушкараца (49,82) у обје посматране године, док је учешће жена у старосној категорији 65 и више година, нешто већи и износи 58,57%, такође, у обје посматране године.

Природни прираштај и миграције становништва

Природни прираштај у општини Котор Варош је негативан у посљедњих девет година. Просјечан број рођених у периоду од 2012 до 2020. године јесте 169, док је просјечан број умрлих 198 из чега се може закључити да, годишње, у просјеку 29 становника више умре него што се роди.

Табела 2: Природни прираштај на подручју општине Котор Варош (2012 – 2020. година)

Година	Број рођених	Број умрлих	Природни прираштај
2012	157	201	-45
2013	179	191	-12
2014	155	193	-38
2015	161	194	-33
2016	156	200	-44
2017	161	187	-26
2018	206	207	-2
2019	171	199	-28
2020	178	212	-34

Извор: Републички завод за статистику РС

Поред негативног природног прираштаја на неповољну демографску структуру свакако утичу и миграциона кретања, односно број досељеног и број одсељеног становништа на подручју општине. У наредној табели видљиво је да је миграциони салдо негативан посљедњих девет година. Највећи број становника се одсели у друге градове и општине, а исто тако највећи број се и досели из других општина. Такође, константне су миграције становништва у ФБиХ и из ФБиХ у Републику Српску.

Табела 3: Миграциона кретања становништва у општини Котор Варош (2012-2020. година)

Општина/година		Број досељених у општини Републике Српске				Број одсељених из општина Републике Српске				Миграциони салдо
		укупно	из ФБиХ	из БД	из других општина РС	укупно	у ФБиХ	у БД	у друге општине РС	
		1	2	3	4	5	6	7	8	
	2012	78	38	-	40	126	47	1	78	-48
	2013	92	38	1	53	127	46	2	79	-35
	2014	103	35	4	64	142	41	2	99	-39
	2015	82	19	-	63	162	53	1	108	-80
	2016	70	20	-	50	125	36	5	84	-55
	2017	85	17	1	67	119	41	-	78	-34
	2018	94	38	-	56	109	27	-	82	-15
	2019	73	14	-	59	112	38	-	74	-39
	2020	77	17	-	60	81	25	1	55	-4

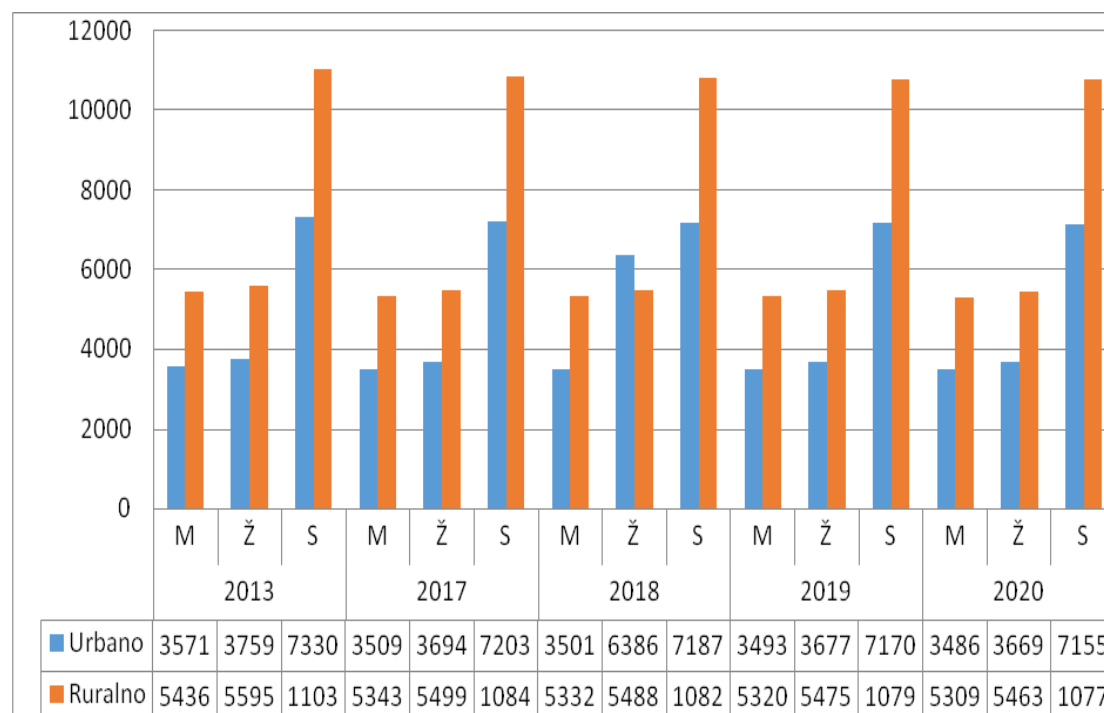
Извор: Републички завод за статистику РС

Просторни размјештај становништва

Просторни размјештај становништва условљен је првенствено његовом природном основом и размјештајем природних ресурса, што је условило концентрацију становништва на одређене локације. Становништво је углавном смјештено у долињским проширењима ријеке Врбање и њених притока.

Према Попису становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године просјечна густина насељености за општину Котор Варош износила је 35,4 становника по ро км^2 а данас износи 33/ км^2 . На подручју општине Котор Варош 40% становништва живи у урбаном дијелу града и тај се проценат не мијења у посматраном периоду од 2013 до данас.

Укупан број становништва, његов територијални размјештај, природно кретање, састав према различитим карактеристикама, као и асоцијације у којима становништво живи (породица, домаћинства, насеља) стално се мијењају. Под природним кретањем становништва подразумјевају се промјене које настају под утицајем рађања и умирања становништва. У ширем смислу, овдје се укључује нупцијалитет и диворцијалитет, с обзиром да укупан број рођених највећим дијелом произилази из брачних заједница.

Просторна покретљивост становништва је изражена на подручју општине, посебно у правцу село – град, што доводи до великог притиска на урбани дио општине, а разлози покретљивости су економски, образовни, здравствени, политички, породични итд. Изражене су и миграције одласка са подручја општине у друге општине из разних разлога од којих је најзначајнији економски, односно запослење, затим образовање дјеце и остале погодности које нуде урбане средине у односу на рурална подручја. У општину Котор Варош се становништво највише досељава из сусједне општине Кнежево а највише се исељава у град Бања Луку.

Доминантан мотив одласка становништва у иностранство су економски разлози односно низак животни стандард становништва али и отварање граница економски развијених земаља које траже нову радну снагу.

Општина Котор Варош има 10 мјесних заједница (у даљем тексту МЗ): Котор Варош, Забрђе, Вагани, Врбњаци, Ободник, Масловаре, Липље, Грабовица, Шипраге и Крушево Брдо.

Табела 4: Мјесне заједнице на подручју општине Котор Варош

Назив мјесне заједнице	Површина км ²	Број становника 2013	Број домаћинства
Котор Варош	73,78	7.815	2.509
Забрђе	38,62	1.190	404
Вагани	29,71	537	204
Врбњаци	65,34	2.938	871

Ободник	33,03	1.083	340
Масловаре	79,07	2.527	791
Липље	33,03	271	123
Грабовица	46,05	545	197
Шипраге	95,12	1.334	374
Крушево Брдо	70,06	121	50
Укупно:	563,81	18.361	5.863

Мјесне заједнице остварују своју улогу преко Савјета мјесних заједница који броје од пет до девет чланова, у зависности од величине и броја становника. Мјесне заједнице располажу са адекватним канцеларијским просторима и опремом (телефон, рачунар, интернет).

Укупан број активних чланова Савјета МЗ је 62 од чега је осам жена што чини свега 12,5 % што карактерише ниско учешће жена у укупној заступљености у раду Савјета те се у наредном периоду треба више пажње посветити овом проблему. Овако ниско учешће жена проистиче због бројних обавеза и заузетости (мајчинске обавезе, рад у локалним фабрикама, рад на пољопривредним газдинствима и др.) као и слабе заинтересованости да се баве друштвено-политичким радом на терену. Потребно је анимирати жене за ову улогу и пружити им потребну помоћ.

У свим мјесним заједницама постоје уређени простори за организацију разних јавних као и културних садржаја (кино представе, позоришне представе, промоције књижевних дјела, организовање разних трибина, зборових грађана, јавних расправа и др.). Исто тако, МЗ имају уређене спортске полигоне на свом подручју који тренутно задовољавају потребе становника за спортским активностима.

У већини МЗ постоје школски објекти који нису у употреби и исти би се могли употријебити за различите намјене (мали погони за производњу, разне радионице удружења жена, објекти за збрињавање старих лица – геријатријски центри, развој сеоског туризма, развој ловног туризма и сл.).

Процјена густине насељености по МЗ, у општини Котор Варош, показује да су најгушће насељене МЗ поред градског сједишта општине, Врбањци, Забрђе и Масловаре, док је најрјеђе насељена МЗ Крушево Брдо, са чак мање од 5 становника на км².

Дијаспора

У дијаспори тренутно живи и ради око 2.000 становника из општине Котор Варош од процијењених 17.927 становника. Процјену смо извршили на основу података које смо добили од Фонда здравственог осигурња Републике Српске. Према њиховим подацима здравствену заштиту по свим основима у општини Котор Варош у октобру 2021. године остварује укупно 15.896 становника.

Подаци пописа становништва из 2013. године као и процијењени број становника⁴ за посматрани петогодишњи период показују неповољна демографска кретања на подручју општине Котор Варош, која су највећим дијелом проузрокована негативним природним прираштајем и миграцијама млађег становништва у веће урбане средине или друге државе. У

⁴Републички завод за статистику Републике Српске

том смислу кључни изазов за дефинисање будућих праваца развојних политика јесте заустављање негативних демографских трендова, уз кориштење потенцијала друштвене и привредне сарадње како на подручју општине, тако и са дијаспором.

Миграције становништва из руралних мјесних заједница представља проблем функционисања посебно у рубним подручјима општине. Разлози одласка становништва из руралних дијелова општине у градско подручје су лоша инфраструктура и непокривеност јавним превозом у руралним срединама у односу на могућности које пружа урбано подручје, прије свега постојање бољих услова за школовање дјеце и запошљавање у привреди. Свакако да на миграције становништва утиче и отварање граница страних држава и примамљиве понуде за радну снагу.

Приликом дефинисања будућих развојних праваца потребно је имати у виду напријед наведене чињенице које утичу на неповољну демографску слику и предузети могуће мјере које би допринијеле останку и повратку становништва. Прије свега, то би било обезбјеђење недостајуће инфраструктуре (различите су потребе у просторним дијеловима живота становништва) нпр.: обнова путне инфраструктуре, водоснабдијевања, електроснабдијевања, обезбјеђење покривеност ТВ сигналом, сигналом мобилне телефоније и интернетом.

г) Преглед стања и кретања у економији укључујући и потенцијале и учешће дијаспоре

Општина Котор Варош је смјештена у сјеверозападном дијелу БиХ и спада у ред брдско-планинских општина. По степену развијености спада у средње развијене општине. Од Бањалуке је удаљена 33 км, а са добојском и бањалучком регијом је повезана магистралним путем М4. Ријека Врбања са великим бројем притока и значајним хидропотенцијалом протиче цијелом дужином општине.

Окосница развоја данас је кожарско-прерађивачка индустрија са носиоцима предузећима „Спортек“ д.о.о. и „Дермал“ д.о.о. Значајан дио у привредном развоју имају и дрвопрерађивачка и металска индустрија.

Општина је и у ранијем периоду имала развијену индустрију: кожарско-прерађивачку („Пролекс“), металну (ФМУ „Јелшинград“) и дрвопрерађивачку („Дрвопрерада“ и „Прерада дрвета“). Наведени погони су били носиоци развоја општине са значајним бројем запослених. Једна од претпоставки одрживог развоја општине Котор Варош је унапређење животне средине и рационално кориштење природних ресурса, што подразумева усаглашеност циљева, мјера и активности у свим секторима развоја.

На подручју општине Котор Варош у 2020. години, према подацима АПИФ-а регистровано је и активно 96 предузећа. Од укупно 96 регистрованих и активних предузећа на подручју општине 33 предузећа припадају групи микро предузећа која запошљавају до 9 радника, 4 су мала предузећа до 49 запослених, 15 су средња предузећа до 250 запослених и 7 су велика предузећа преко 250 запослених.

У периоду 2016-2020. година на подручју општине регистровано је укупно 19 нових предузећа док истовремено није ниједно затворено. Број регистрованих и активних правних лица према дјелатностима у посматраном периоду приказан је у следећој табели:

Табела 5: Број регистрованих правних лица према дјелатностима

Врста дјелатности	Број правних лица				
	2016	2017	2018	2019	2020
Пољопривреда, лов и шумарство	11	11	10	9	8
Рибарство					
Вађење руда и камена	1	1	1	1	1
Прерађивачка индустрија	33	28	29	31	32
Производња и снабдјевање електр. енергијом, плином и водом	3	5	5	4	6
Грађевинарство	7	9	8	7	6
Трговина на велико и мало и одржавање	24	20	22	20	20
Угоститељство	3	1	1	1	1
Транспорт, складиштење и комуникације	6	5	5	4	4
Финансијско посредовање	2	5	5	6	6
Некретнине, изнајмљивање и пословне услуге	2	2	1	2	2
Јавна управа и одбрана	1		1	1	1
Образовање	1		1	1	1
Здравство и социјални рад	6	6	6	6	6
Остале друштвене, социјалне и личне услужне активности	2	5	4	5	2
Дјелатности домаћинстава					
Екстериторијалне организ. и тијела					
Укупно	102	98	99	98	96

Извор података: АПИФ

Из претходне табеле може се видјети да је у свим посматраним годинама највећи број пословних субјеката био у прерађивачкој индустрији и трговини на велико и мало, слиједе пољопривреда, лов и шумарство, затим грађевинарство итд.

Према подацима Одјељења за привреду, у 2020. години су биле регистроване 292 предузетничке радње од чега је 96 радњи у власништву жена, а 196 у власништву мушкараца. Од укупног броја регистрованих предузетничких радњи 65 су трговачке, 58 угоститељских и 109 занатских радњи, 7 пољопривредна дјелатност, 9 превозници, 4 ауто-школе, 11 такси превозници и 29 осталих.

Минерална и рудна налазишта

Подручје општине Котор Варош карактерише сложен геолошки састав са значајним минералним ресурсима који у досадашњем периоду нису довољно истражени и испитани, тако да није познат степен оправданости експлоатације за већу индустријску прераду.

Позната су налазишта мрког угља на подручју Масловара, манганске руде на простору Узломца и Борја, техничког грађевинског камена и шљунка, те глине, кварца, фелдспата, магнезија, бентонита, као и индикатори нафтних појава у Шипрагама. Сви наведени индикатори представљају подлогу на основу које би се могла вршити детаљна истраживања, а која до сада нису у довољној мјери вршена.

Што се тиче мрког угља искориштавање његових налазишта до сада је вршено у периоду 1916-1940.године, са укупно ископаном рудом од 648.000 тона, односно годишњим просјеком од 38.053 тоне, затим у периоду 1947-1950. године и недавно 2017. и 2018. године.

Према до сада реализованим истражним радовима комплетан которварошки угљени базен који се простире у површини од 90 км² угљеносно је 4,5 км² са коефицијентом од 2,5 т/м² или 50.625.000 тона, мада се резерве процјењују по садашњим сазнањима на 14.8 милиона тона и то на основу мањег дијела истражног терена, док је већи дио терена непознат и неистражен. Концесија за истраживање и експлоатацију мрког угља на подручју општине Котор Варош додијељена је концесионару „Еко Green energy“ д.о.о. Котор Варош 06.05.2009. године.

На подручју општине Котор Варош, према досадашњим истраживањима, постоје залихе руде мангана (манган диоксида) која се појављује на 42 мјеста, углавном на предјелима планина Узломца и Борја и недовољно су истражена. Манганска руда експлоатисана је у периоду 1960-1970. година са укупно ископаном количином од 28.400 тона.

Експлоатација техничког и грађевинског камена и шљунка до сада је углавном кориштено из наноса ријека. Отворен је каменолом „Рујевица“ на бази концесије која је додјељена предузећу „Ацо траде“ д.о.о. Котор Варош.

Пословање привреде

Остварени укупни приходи, расходи и финансијски резултат привреде на подручју општине Котор Варош у периоду 2016-2020. година, приказани су у сљедећој табели:

Табела 7: Укупни приходи и расходи у периоду 2016-2020. година

ПРИХОД/РАСХОД (у КМ)	2016	2017	2018	2019	2020
Укупан приход	155.171.970	160.229.790	179.537.342	216.747.099	211.580.946
Укупан расход	134.281.701	143.608.187	172.214.125	196.233.103	194.809.028
Нето добит	21.038.586	16.831.854	20.580.131	21.201.173	16.707.829

Извор: Привредна комора РС и АПИФ

Из приложене табеле може се констатовати да су остварени укупни приходи привредних субјеката у 2020. години мањи за 5,2 милиона КМ у односу на исте у 2019. години, што је посљедица пандемије корона вируса, због чега је и нето добит мања. У 2017. години иако су остварени већи приходи, мања нето добити је резултат доста већег раста укупних расхода у односу на исте у претходној години⁵.

Просјечна бруто и нето плата општине Котор Варош, у периоду од 2016 -2020. године дата је у табели број 9. на којој се види благи пад у 2020. години, због пада и укупног прихода проузрокованог пандемијом вируса CORONA:

Табела 8: Просјечна бруто и нето плата у периоду 2016-2020. година

Године	2016	2017	2018	2019	2020
Просјечна бруто плата у КМ	933	929	957	1087	1071
Просјечна нето плата у КМ	629	659	681	789	779

Извор: Републички Завод за статистику РС

⁵ Подаци Привредне коморе РС за 2017. годину

На подручју општине Котор Варош у 2020. години, привредни субјекти су остварили **спољнотрговински обим** у износу од 371.347.000 КМ.

Табела 9: Укупан извоз/увоз са подручја општине (у 000 КМ) од 2016-2020. године

Година	2016	2017	2018	2019	2020
Извоз	188.805	200.722	217.115	237.575	215.290
Увоз	127.528	129.422	144.858	173.744	156.057

Извор: Спољнотрговинска комора БиХ

Највећи извозници на подручју општине Котор Варош су: „Дермал“ д.о.о., „Спортек“ д.о.о., „Механиче конструкције“ д.о.о., „Sim Technik“ д.о.о., „Industria Monouso BiH“ д.о.о. и „Фагус компанија“. Најзначајнији извозни производи которварошке привреде су: готова модна и радна обућа, горњи дијелови обуће, спортска обућа и одјећа, позиције од метала, металне конструкције, посуђе од пластике за једнократну употребу, дрвена грађа, брикет, пелет и столарија.

Највећи увозници су: „Дермал“ д.о.о., „Спортек“ д.о.о., „Механиче конструкције“ д.о.о., „Сим Техник“ д.о.о., „Industria Monouso BiH“ д.о.о. и „Фагус“ компанија.

У 2020. години према подацима достављеним Одјељењу за привреду, од стране предузећа регистрованих као страни улагачи, укупно улагање износи 3.629.038,69 КМ.

Највећа страна улагања у 2020. години су остварена у предузећима „Спортек“ д.о.о. (3.008.000,00 КМ) и „Ф.Т.Ф.“ д.о.о. (19.038,69 КМ). Дјелатности производње обуће и прераде метала уочене су као сектори са највећим улагањима.

Страна улагања

Према подацима Одјељења за привреду, страна улагања у постојећа предузећа по годинама, била су сљедећа: 2016. година 5,6 милиона КМ; 2017. година 5,4 милиона КМ; 2018. година 5,9 милиона КМ; 2019. година 8,4 милиона КМ и 2020. година 3,6 милиона КМ. Примјетан је значајан пад страних улагања у 2020. години, од 67%, што је посљедица пандемије корона вируса. Одјељење за привреду не располаже са подацима о страним улагањима у Greenfield и Brownfield локације.

Туристички потенцијали и туристичка инфраструктура

Општина Котор Варош има претпоставке да користећи природне ресурсе и чисту средину развија туризам за шта је неопходно активније промовисати потенцијале за развој ове гране. Природни ресурси којим располаже општина Котор Варош као што су шуме и воде, а посебно извори бистре питке воде, пружају се могућности за бржи и интензивни развој зимског и лјетног туризма. На подручју општине постоје прави природни драгуљи, као што су Вилењска врела, Бобас и јединствен водопад Скакавац.

Постоји и велики потенцијал за развој сеоског и планинског туризма. Дио платоа планине Влашић, који припада општини Котор Варош, сјајна је прилика за заокружену туристичку понуду и дугорочан пројекат. За почетак, потребна су инфраструктурна улагања у смислу отварања адекватног пута према овој страни Влашића, а након тога надградња туристичке понуде. Овакав пројекат, у будућности, допринио би развоју туризма, обнови старих заната, корист пољопривредницима и свакако останку становништва у руралним крајевима, као и руралном развоју уопште. Спортска инфраструктура, чист ваздух и гостољубивост домаћина предуслов су да велики број спортских екипа, користи ово подручје за тренинге и припреме.

За већину спортских активности, на подручју општине, користе се просторије Спортске дворане „Котор Варош“, те градског стадиона. Осим ових тренутно су на располагању сљедећи спортски

објекти и терени: 12 игралишта за мали фудбал и рукомет; 4 игралишта за кошарку; 3 игралишта за тенис; 2 игралишта за одбојку; 1 игралиште са умјетном травом.

На подручју општине доста је развијено планинарење као спортска и рекреативна дисциплина, те су планинарске руте дио и великог пројекта и линије „Via Dinarica“, познате стазе која спаја врхове Динарида и пролази кроз неколико држава.

У самом граду је брдо Рујика, које је значајно као локални туристички потенцијал, а до сада су изграђене трим –стазе, стазе за шетњу и кућице за одмаралишта. Свакако да је у ову привредну грану потребно још значајних улагања и афирмације у периоду који је пред нама.

Пољопривредни потенцијали, производи и помоћи пољопривреди

Пољопривредни потенцијали

Подручје општине Котор Варош према природним условима, односно по пољопривредним површинама, агрометеоролошким, хидрографским и рељефним карактеристикама, погодно је за примарну пољопривредну производњу: ратарство, сточарство, повртларство, воћарство, пчеларство и рибарство.

На пољопривредно земљиште отпада званично, 38% укупне површине општине⁶, **међутим због напуштања сеоских подручја проценат пољопривредног земљишта је осјетно смањен.**

Брдско-планински рељеф општине са разликама у надморској висини и умјерено-континентална клима омогућују развој различитих грана пољопривредне производње, односно различитих пољопривредних култура.

И поред значајнијих климатских промјена у посљедњем периоду, оваква клима је повољна за различите гране пољопривреде као што су сточарство, ратарство, воћарство и повртларство.

На подручју Општине Котор Варош око **40%** становништва се бави пољопривредном производњом као допунском дјелатношћу, а **5%** као основном. Највећи проценат припада произвођачима који производе за властите потребе.

Типови земљишта су веома разноврсни, а у највећем омјеру преовладава кисело земљиште. На подручју општине Котор Варош највећа површина пољопривредног земљишта је кисело земљиште. Ради се о земљишту релативно лоших карактеристика, с обзиром на физички састав и хемијске особине. Више од 70% обрадивог земљишта се култивише. Углавном се ради о екстензивном бављењу пољопривредом.

Табела 10: Величина земљишних посједа по власничкој структури

Површина (ха)	Власништво број домаћинстава	
	Приватно	Јавно
0 – 1	631	1
1 – 3	1719	1
3 – 5	2865	1
5+	515	1
Укупно:	5730	1

Извор: Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове РС

У погледу структуре власништва и облика кориштења земљишта ситуација је следећа:

Пољопривредно земљиште заузима 21.562 ха или 215,62 км². Основне карактеристике земљишта су уситњеност парцела (просјечна величина посједа је 3 ха, а посјед се састојиод 10-

⁶Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове Републике Српске

12 парцела), лоша инфраструктура (посебно путна), запушеност парцела у друштвеној својини али и парцела у приватној својини које су запушене због одласка становништва са посједа.

Пољопривредни производи

Сточарство: ово поднебље је традиционално окренуто ка сточарству, поготово ситном (око 4.000 грла оваца и 500 грла говеда, гдје се види оштар тренд пада у посљедњих 10 година). Свињогојство је екстензивно и има око 350 свиња. Перадарство није развијано на виши ниво од економског дворишта.

Ратарство: овдје је највише заступљен кукуруз, тритикале, пшеница, јечам и зоб, као и крмно биље са укупном површином од 900 ха. Поред наведених врста имамо и све чешћу појаву узгајања хељде и спелте, аки које су у овом моменту у траговима.

Воћарство: у овој производњи преовладава шљива, јабука и крушка, са увођењем малине (2 ха). У воћарству је примјетна појава ароније и лијеске. Воћарство је претежно екстензивно, мада има и подизања интензивних засада. Поред тога, видљива је јака деградација старих воћњака који су већ старији од 30 година.

Пчеларство: може се уочити експанзија хоби пчеларства, гдје у малом проценту случајева хоби пчеларство постаје интензивно.

Повртарство: овдје је направљен искорак у организовању производње у монокултури. Такође, појава узгоја поврћа у заштићеном простору, односно у пластеницима доживљава узлазан тренд увођења у културу производње.

Рибарство: у горњем току ријеке Врбање и притока су изграђени капацитети за узгој пастрмског и шаранског мяса, уз напомену да сви изграђени капацитети нису стављени у функцију.

Љековиље: производња, сакупљање и основна прерада љековиља као грана пољопривреде је једно вријеме имала јак узлазан тренд, али се данас свео у оквире спорадичне појаве.

Пољопривредно земљиште – помоћ пољопривредницима

Пратећи све горе наведене трендове, Општинска управа Котор Варош предузима радње и мјере како би се извршио позитиван утицај на развој пољопривреде нашег краја, и то кроз:

- финансијски инструмент подршке развоју пољопривреде;
- формирање лабораторије за анализу узорака земљишта;
- набављено је ново теренско возило за Пољопривредну савјетодавну службу општине Котор Варош.

„Агроцентар“ у мјесној заједници Ободник, је објект у власништву општине Котор Варош (није регистрован као правно лице). Објект је, путем уговора, дат на кориштење Удружењу воћара и користи се за производњу коју удружење планира према својим потребама и плановима. У наведеном Агроцентру постоје капацитети за сушење, складиштење произведеног воћа те се на овај начин воћарски произвођачи помажу од стране локалне заједнице да могу производити више-вриједнији производ трајнијег рока те конкурисати на тржишту Републике Српске.

Производња, продаја и сјеча шумских сортимената

Општина Котор Варош спада међу локалне заједнице у Републици Српској са претежним шумским потенцијалом. Површина општине од 560 км² прекривена је са 56,72% шумом и

шумским земљиштем, 38% је пољопривредно земљиште, а остатак су водне површине и остало земљиште. Укупне шумске површине у 2020. години износе 23.327,05 ха.

У току 2020. године произведено је 62.376,68 м³ дрвне масе. Од укупно произведених дрвних сортимената у 2020. години, реализовано је 59.225.85 м³ односно 95%.

Проблеми у функционисању овога сектора лежи у чињеници да локалне заједнице немају надлежности, те је тешко успоставити квалитетнију сарадњу Општине и Шумског газдинства Врбања, која користе шумска богатства на овом подручју. Највећи проблеми се јављају у снабдијевању домаћих дрвопрерађивача квалитетном сировином, а који посједују капацитете за прераду истих и финализацију производа. У претходном периоду велике количине квалитетне дрвне сировине одлази са подручја Општине због уговарања о испоруци шумских дрвних сортимената прерађивачким капацитетима који послују ван подручја општине Котор Варош, без консултације локалне заједнице о потребама за сировином домаћих прерађивачких капацитета. Општински органи су у више наврата до сада покушавали да ријеше овај проблем, али су дрвопрерађивачи и даље незадовољни. Да би се превазишли ови проблеми потребно је укључити локалну заједницу у распоdjелу шумских дрвних сортимената приликом уговарања, а што је у складу са Законом о шумама.

На подручју општине Котор Варош прерадом дрвета се бави укупно 12 предузећа која су регистрована као дионичарска друштва, од којих се једно дионичарско друштво бави производњом и продајом намјештаја, а 11 искључиво прерадом дрвета. На подручју Општине, према подацима Одјељења за привреду, регистровано је укупно 18 самосталних предузетника из области прераде дрвета, од којих се 4 баве цијепањем дрвета, 2 производњом резане грађе, 8 столарском и производњом осталих производа од дрвета, 2 осталим производима од дрвета и 2 производњом намјештаја.

Пословање привредних субјеката за вријеме пандемије вируса корона на подручју општине Котор Варош

На пословање привредних субјеката са подручја општине Котор Варош негативно је утицала пандемија вируса корона. То је нарочито било изражено током 2020. пословне године.

Да би се ублажиле посљедице пандемије вируса корона на пословање привредних субјеката републички и општински органи предузимали су одређене мјере и активности из својих надлежности.

Надлежни републички органи у претходном периоду донијели су, између осталих, следеће мјере на ублажавању посљедица пандемије вируса корона, а које се односе на пословне субјекте:

- Закључак о не обрачунавању затезних камата од стране Електропривреде РС и свих даваоца комуналних и телекомуникационих услуга у РС за март, април и мај 2020. год
- Одлука о привременим мјерама банкама за ублажавање негативних економских последица узрокованих вирусним обољењем ковид 19,
- Одлука о тромјесечном мораторијуму на отплату главнице и камате по кредитима ИРБРС,
- Одлука о привременој одгоди плаћања пореских обавеза,
- Правила пласмана по кредитним линијама и зајмовима ИРБРС,
- Одлука о привременим мјерама микрокредитним организацијама за ублажавање негативних економских последица узрокованих вирусним обољењем ковид 19,
- Одлука о начину измирења пореза на доходак и доприноса за март 2020. године,
- Уредба са законском снагом о пореским мјерама за ублажавање негативних економских посљедица насталих усљед болести ковид-19,

- Одлука о одређивању марже која се примјењује приликом формирања цијена нафтних деривата,
- Уредба са законском снагом о формирању Фонда солидарности за обнову Републике Српске,
- Уредба са законском снагом о допуни Закона о гарантном фонду Републике Српске,
- Уредба са законском снагом о компензационом фонду Републике Српске,
- Уредба о додјели средстава пословним субјектима и предузетницима ради санирања посљедица пандемије вируса корона за април 2020. године,
- Уредба о поступку додјеле средстава привредним субјектима у области међународног превоза лица у друмском саобраћају,
- Уредба о поступку додјеле средстава привредним субјектима за подршку инвестиционим пројектима у условима пословања изазваних пандемијом вируса корона,
- Уредба о поступку додјеле средстава угоститељима који пружају услугу смјештаја, туристичким агенцијама и извођачима умјетности са санирање финансијског губитка због посљедица вируса корона,
- Уредба о поступку додјеле средстава привредним субјектима у области превоза лица у друмском саобраћају за санирање финансијског губитка због посљедица пандемије вируса,
- Уредба о додјели средстава за санирања посљедица пандемије вируса корона за март 2020. године.

Наведене мјере републичких органа на санирању посљедица пандемије вируса корона имале су позитивног утицаја за пословање привредних субјеката на подручју општине Котор Варош. У складу са наведеним мјерама, према подацима Министарства привреде и предузетништва Републике Српске, додијељена су финансијска средства за санирање посљедица пандемије вируса корона за следеће пословне субјекте са подручја општине Котор Варош и то:

Табела 11: Преглед додијељених подстицаја

ВРСТА ПОДСТИЦАЈА	2020. година	2021. година
Подстицаји за директна улагања	-	272.751,90 КМ
Подстицаји за повећање плате радника	11.000,65 КМ	3.029,60 КМ
Средства за подршку инвестиционих пројеката	1.110.062,17 КМ	6.617,41 КМ
УКУПНО	1.021.062,82 КМ	282.398,91 КМ
СВЕУКУПНО	1.403.461,73 КМ	

Извор података: Министарство привреде и предузетништва Републике Српске

Негативне посљедице на пословање привредних субјеката изазване пандемијом вируса корона биле су изражене током 2020. године.

Укупан приход привредних субјеката у 2020. години опао је у односу на 2019. годину за 5.166.153 КМ, док је истовремено нето добит мања за 4.493.344 КМ. Дошло је и до пада просјечне нето плате запослених са 789 КМ у 2019. години на 779 КМ у 2020. години. Негативне посљедице су се осјетиле и на ниво спољнотрговинске размјене привредних колектива са подручја Општине. Вриједност укупног извоза у 2020. години износио је 215.290.000 КМ, што је за 9,4% мање него у 2019. години, док је увоз опао за 10,2%. Од десет највећих извозника код три предузећа забиљежен је раст извоза у 2020. години у односу на

2019. години, док је код седам предузећа забиљежен пад. Код предузећа која увозе репроматеријал, опрему и сл. само код једног је остварен већи увоз у 2020. години, а код свих осталих увоз мањи него у 2019. години.

Потребно је истаћи да за вријеме пандемије вируса корона није дошло до отпуштања радника код пословних субјеката на подручју општине Котор Варош. Чак шта више дошло је до повећања укупног броја запослених на подручју Општине са 5.462 у 2019. години на 5.596 у 2020. години. Такође, пандемија вируса корона није се одразила негативно ни на број пријављених незапослених лица на евиденцији Бироа за запошљавање Котор Варош. Број незапослених у на крају 2020. године износио је 1.126, док је у 2019. години износио 1.378.

На подручју општине Котор Варош током марта и априла 2020. године Одјељењу за привреду су поднесени и одобрени захтјеви за привремени престанак обављања дјелатности за укупно укупно 5 самосталних радњи и то 2. трговачке, 2. угоститељске и 1 играоница за дјецу и то на периоде од 2 до 6 мјесеци.

Начелник општине Котор Варош на приједлог Општинског штаба за ванредне ситуације, а на основу одлука Републичког штаба за ванредне ситуације, је у периоду од 16.03.2020. године до 21.05.2020. године донио укупно 17 наредби о регулисању рада угоститељских, трговинских и других објеката на подручју општине Котор Варош које је спроводио Одсјек за инспекције и комуналну полицију.

Стање и кретања локалне економије на подручју општине Котор Варош може се окарактерисати као позитивно, с обзиром на општа привредна кретања у региону и шире. Општина Котор Варош је у ранијем периоду била неразвијена општина, а почев од 2013. године сврстана је у ред средње развијених општина. Чињеница да су сви носиоци развоја у ранијем периоду престали да раде и да су њиховом приватизацијом активни сви ранији привредни капацитети говори о убрзаном развоју ове локалне заједнице. О томе говори сама чињеница да је укупна запосленост на подручју Општине одавно премашила запосленост у пријератном периоду и да су поред ранијих привредних капацитета у новијем периоду изграђена и нова која запошљавају велики број радника. Од 96 регистрованих активних предузећа највише их је у области прерађивачке индустрије и то претежно у кожарско-прерађивачкој, металској и дрвопрерађивачкој бранши. У претходном петогодишњем периоду дошло је до отварања нових 19 предузећа, а ни једно није затворено, што говори да је општина Котор Варош својом развојном политиком стварала услове за привлачење домаћих и страних инвеститора на своје подручје.

Општина Котор Варош ће и у будућем периоду, као и до сада, давати подршку постојећим и новим предузетницима и стварати што повољнији пословни амбијент за привлачење инвестиција. О томе свједочи и чињеница да је општина Котор Варош успјешно прошла кроз процес сертификације, а касније и процес ресертификације као општина са повољним пословним окружењем према захтјевима регионалног стандарда БФЦ СЕЕ. Подаци о сталном тренду раста свих привредних показатеља, као што су индустријска производња, укупан приход, позитиван финансијски резултат, спољнотрговинска размјена, инвестиције и др. потврђују да је општина Котор Варош мјесто са повољним пословним окружењем.

Поред повољних природних услова за успјешну пољопривредну производњу потребно је радити на организованости производног циклуса уз обавезно присуство струке, подршци пласману производа на тржишту, те координацији мјера пољопривредне политике на локалном и републичком нивоу власти. Тренутно, највећи проблем у пољопривредној производњи је уситњеност парцела и изостанак значајнијих капацитета те количина које би се могле пласирати на тржиште. Из тог разлога потребно је приступити комасацији пољопривредног земљишта уз неопходну подршку републичких органа власти, ресорних

министарства, Пољопривредног факултета и Института за развој пољопривреде у Републици Срској.

Пошто подручје општине Котор Варош располаже и са значајним минералним ресурсима, а која су у ранијем периоду и експлоатисана (мрки угаљ и манган) али недовољно истражена, намеће се потреба детаљнијих истраживања у будућем периоду уз неопходну подршку надлежних републичких органа власти. Такође, шумско богатство на подручју Општине је изузетно, што наводи да се у наредном периоду наставе активности на заштити шумског блага преко јавног предузећа које газдује њиме. Потребне су одређене измјене политике у овој области у смислу враћања надлежности управљања и газдовања шумама локалним заједницама. На тај начин би и дрвопрерађивачи сектор на подручју Општине, који је врло развијен, био у доста повољнијем положају у снабдијевању сировином.

Према до сада прикупљеним подацима директна страна улагања у привреду општине Котор Варош стално биљеже тренд раста, осим у 2020. години, а што је посљедица пандемије вируса корона.

Општина Котор Варош има претпоставке да користећи природне ресурсе и чисту средину развија туризам за шта је неопходно активније промовисати потенцијале за развој ове гране. Природни ресурси којим располаже општина Котор Варош као што су шуме и воде, а посебно извори бистре питке воде, пружају се могућности за бржи и интензивни развој зимског и љетног туризма. На подручју општине постоје прави природни драгуљи, као што су Вилењска врела, Бобас, јединствен водопад Скакавац, те дио платоа планине Влашић, до којег треба изградити пут, чиме би се отвориле могућности за развој различитих туристичких понуда.

Постоји и велики потенцијал за развој сеоског и планинског туризма. Постојећа спортска инфраструктура, чист ваздух и гостољубивост домаћина предуслов су да се велики број спортских екипа, на овом подручју, припрема за такмичења.

Општина има и све предуслове да се формирањем „Которварошке куће“ на једном мјесту обједини продаја производа из руралних подручја, туристичких сувенира и слично, чиме би се подстакла афирмација пољопривреде, туризма и руралног развоја у исто вријеме.

Битно је планирати и даље уређење и „заокруживање“ простора Градског трга са уређењем и реновирањем простора Спомен костурнице и припадајућег парка као културно-историјског наслијеђа, за шта је већ било покушаја прибављања средстава.

д) Преглед стања и кретања на тржишту рада

Запосленост

Према подацима Републичког завода за статистику Републике Српске укупан број запослених у општини Котор Варош у 2020. години износио је 5.596.

Табела 12: Полна структура запослениху периоду 2016-2020. година

Година	М	Ж	% учешћа жена	Укупно
2016	2495	2415	49	4910
2017	2563	2581	50	5144
2018	2553	2720	52	5273
2019	2589	2873	53	5462
2020	2575	3021	54	5596

Извор: Републички Завод за статистику РС

На подручју општине Котор Варош од укупно 5.596 запослених, највише је запослено у прерађивачкој индустрији 3.734 или 67%.

Процјена је да је у периоду 2016-2020. година на подручју општине Котор Варош било око 20 % непријављених радника на годишњем нивоу.

Незапосленост

Према подацима Завода за запошљавање Републике Српске на подручју општине Котор Варош са 31.12.2020. године било је 1.126 незапослених лица, што је за 252 незапослена или за 18% мање него у 2019. години. Тренд пада незапослених забиљежен је у цијелом посматраном периоду, што је резултат повећања привредне активности и потребе за новим запошљавањем предузећа на подручју Општине.

Табела 13: Број регистрованих незапослених особа 2016-2020. године

Година	2016	2017	2018	2019	2020
Незапослени	2.089	1.823	1.547	1.378	1.126

Извор: ЈУ Завод за запошљавање Републике Српске

Стопе запослености и незапослености на подручју општине Котор Варош по годинама приказане су у сљедећој табели:

Табела 14: Стопа запослености и стопа незапослености

Година	2016	2017	2018	2019	2020
Стопа запослености	70,2	68,4	70,2	79,9	83,2
Стопа незапослености	29,8	31,6	29,8	20,4	16,8

Потребно је напоменути да је у процесу добијања сертификата општине са повољним пословним окружењем (БФЦ СЕЕ), у сарадњи са фирмама који имају недостатак одређених квалификованих занимања, урађен План запошљавања дефицитарних кадрова у периоду 2016-2020. година, који је приказан у табели број 15.

Табела 15: План запошљавања дефицитарних занимања 2016-2020. година

Дефицитарно занимање	2016	2017	2018	2019	2020	Фирма
Машински техничар	10	20	20	10	-	Сим техник доо
Металостругар	11	5	5	5	-	
Металоглодач	5	5	5	5	-	
Заваривач	10	5	5	5	-	
Пресер	5	5	5	5	-	
Машинбравар	5	5	5	5	-	
Металофарбар	5	5	5	5	-	
Кожарски техничар	10	20	20	20	20	Дермал Р доо
Обућар КВ	40	40	50	50	50	
Дрвопрерађивач	10	10	10	10	10	Фагус компанија
Сјекач	10	10	10	10	10	
Пратилац у сјечи	10	10	10	10	10	
Тракториста	6	6	6	6	6	
Пратилац уз трактор	6	6	6	6	6	
Рук.на маш.за цијепање	5	5	5	5	5	
Рук.на маш.за резање	5	5	5	5	5	
Руковаоц грађ.машином	5	5	5	5	5	
Тесар	2	2	2	2	2	
Механичар за т.механиз.	4	3	3	3	3	
Бравар	2	2	2	2	2	
Трг.угоститељ. радник	8	6	6	6	6	
Возач шпедиције	-	2	2	-	2	
Менаџер пословања	4	3	3	3	3	
Ит информатор	1	-	-	-	-	

Извор података: Предузећа са подручја општине

Наведених струка нема на евиденцијама Бироа за запошљавање, те је неопходно преко школа вршити преквалификацију и доквалификацију. Међутим, постоји проблем одласка у иностранство, радника који се обуче за те послове у нашим предузећима. То је посебно изражено у металској и машинској струци, а основни разлози одласка у иностранство су низак ниво плата запослених и услови рада у предузећима.

Тржиште рада општине Котор Варош карактерише врло висока стопа запослености, ниске стопе незапослености и велике потребе за радном снагом. О томе говори чињеница да је Општина давно премашила пријератну запосленост и да је тренутно запослено преко 5.000 радника. Због недостатка радне снаге велики број радника долази из сусједних и других општина. Према подацима Пореске управе Републике Српске близу 10% запослених живи ван сједишта општине Котор Варош.

Када је у питању запошљавање биљежи се константан раст који је нарочито изражен у кожарско-прерађивачкој, металској и дрвопрерађивачкој дјелатности. С обзором да је у области прерађивачке индустрије највише запослено у кожарско-прерађивачкој дјелатности која тражи претежно женску радну снагу, преовладава удио жена у укупној запослености.

Због недостатка стручне радне снаге са подручја Општине, посебно обућарске, металске и дрвопрерађивачке струке, неопходно је у наредном периоду преко средњих стручних школа континуирано вршити процес преквалификације и доквалификације запослених. Да би се смањио одлазак стручне радне снаге у иностранство, потребно је подизати ниво плата запослених, као и стварање бољих услова рада у предузећима.

Истовремено, број незапослених на подручју Општине константно опада из године у годину тако да се стопа незапослености стално смањује. Удио жена на евиденцији незапослених је мањи од удјела мушкараца што је и логично пошто се претежно тражи женска радна снага. Структура привреде на подручју Општине је таква да се већином траже кадрови из обућарске, металске и дрвопрерађивачке струке.

ђ) Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја

Предшколско образовање

На подручју општине Котор Варош постоје двије установе за предшколско образовање и васпитање и то ЈУ Дјечији вртић „Лариса Шугић“ и Дјечији вртић „Мелисаки“ у које је уписано у 2020/2021 години укупно 150 дјеце.

Дјечији вртић „Лариса Шугић“ је установа за предшколско образовање у којој борави 101 дијете узраста од 18 мјесеци до 8 година старости о којима брине 20 васпитача.

Унутрашњи простор је естетски, функционално и хигијенски уређен и опремљен примјерено дјецџ предшколског узраста. Поред реализације васпитно-образовног рада приоритетни задатак ове установе је брига за физички раст, развој и његу дјеце за шта се предузима низ активности кроз разне облика сарадње са родитељима, у циљу што веће отворености, укључивања родитеља у рад установе, узајамне помоћи, информисања, бољег разумјевања дјечијих потреба, сарадња са окружењем. Преглед броја рођене дјеце у периоду од 2015 до 2020. године:

Табела 16: Број рођене дјеце у периоду 2015-2020

Година/пол	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Мушки	79	73	93	97	88	85
Женски	82	83	68	108	83	93
Укупно	161	156	161	206	171	178

Извор: Републички Завод за статистику РС

У претходној табели видимо да је у посматраном периоду рођено 1.033 дјеце (годишњи просјек 172 дјеце) која би могла бити обухваћена програмом предшколског образовања. ЈУ Дјечији вртић "Лариса Шугић" Котор Варош је у сарадњи са Савјетом мјесне заједнице Масловаре провела Анкету о потреби оснивања одјељења ЈУ Дјечији вртић "Лариса Шугић" на подручју те мјесне заједнице. Према резултатима Анкете, 40 родитеља је изразило интересовање за оснивање предшколске установе у Масловарама. након тога је ЈУ Дјечији вртић "Лариса Шугић" Котор Варош добила на кориштење просторије од Мјесне заједнице у

Масловарама. Израђена је пројектна документација и биће расписани тендери за адаптацију и набавку намјештаја, који ће финансирати општина и УНДП. ЈУ Дјечији вртић "Лариса Шугић" је поднијела захтјев за дозволу за рад тог одвојеног одјељења, код Министарства просвјете и културе Републике Српске, а завршетак свих процедура и почетак рада издвојеног одјељења се очекује почетком 2022. године. Ово издвојено одјељење ће значајно допринијети смањењу притиска на капацитете ЈУ Дјечији вртић "Лариса Шугић" у Котор Варошу, а родитељи дјече предшколског узраста ће имати услугу у мјесној заједници из које долазе.

Основно образовање

На подручју општине Котор Варош основно образовање се одвија у три основне школе: ОШ „Свети Сава“ Котор Варош, ОШ „Петар Кочић“ Шипраге и ОШ „Петар Петровић Његош“ Масловаре.

1. ОШ „Свети Сава“ Котор Варош, запошљава 147 радника, од којих 80 у наставном процесу. За предавање наставе из предмета: физика, математика и техничко образовање недостаје стручни кадар. Централна школа ради у двије смјене, а подручне у једној смјени. У школи је организована допунска и додатна настава.

2. У ОШ „Петар Кочић“ Шипраге, наставни програм се одвија у двије деветоразредне (Шипраге и Грабовица) школе. Број ученика у 2019/20 у односу на претходну школску годину је смањен за 14. У матичној школи настава се одвија у 6 потпуних одјељења, док подручна школа у Грабовици има 2 потпуна и 3 комбинована одјељења. Такође, и за предмете техничког и ликовног васпитања недостаје стручни кадар. Превоз ђака је организован из МЗ Крушево Брдо, али због временског распореда се користи само у једном правцу, док се из правца Демичи, Стопан, Горње Шипраге и Грабовачка Ријека превоз одвија дотрајалим возилима.

3. У ОШ „Петар Петровић Његош“ Масловаре, упис ученика у школску 2020/2021 годину је смањен за 18 ученика у односу на претходну 2019/2020 школску годину. У свим подручним школама ученици похађају наставу од првог до петог разреда. У подручној школи у Ободнику је потребна санација дотрајалих мокрих чворова.

На подручју општине Котор Варош постоји и један објект старе аустроугарске школе, која је изграђена 1914. године и која је у оронулом стању. Како намјена тог објекта више није у образовне сврхе исти би требало пренамијенити и привести намјени за један завичајни музеј на подручју града, с обзиром на локацију објекта и близину свих других институција и установа.

Табела 17: Преглед образовних установа (предшколско и основно образовање)

Назив установе	Број подручних школа	Број учioniца у функцији	Број ученика										Број наставног особља		Број дјеце која до школе путују више од 15 минута	Број ученика који имају орг. превоз	Број дјеце са пос. потребама
			2016/17		2017/18		2018/19		2019/20		2020/21		2020/21				
			М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж			
ОШ „Свети Сава“ Котор Варош	4	47	58 2	53 7	568	523	532	512	548	522	511	505	33	46	78	51	15
ОШ „Петар П:Његош“ Масловаре	3	25	13 1	12 5	131	124	132	121	129	120	117	116	15	13	68	33	2
ОШ „Петар Кочић“	2	19	61	58	54	64	53	56	47	44	45	47	10	12	31	21	2

Шипраге																	
ЈУ Дјеч. вртић „Лариса Шугић“	1	7	55	50	57	53	55	51	56	53	60	55	1	14	0	0	0
Дјечији вртић „Мелисаки“	1	4			12	11	16	19	19	20	20	20	1	3	0	0	0
Укупно-вртићи	0	11	55	50	69	64	71	70	75	73	80	75	2	17			
Укупно - ОШ	9	91	77	72	753	711	717	689	724	686	673	668	58	71	177	105	19

Средње образовање

У СШЦ "Никола Тесла" у јунском и јулском уписном року, школске 2019/2020 је уписано укупно 163 ученика, у 8 одјељења, а ученици школе се образују у 10 образовних профила, и то: економски техничар, пословно правни техничар, техничар информационих технологија, машински техничар за компјутерско конструисање, машински техничар, трговац, електричар, аутомеханичар-обрађивач метала резањем, варилац и фризер. Школа има одговарајуће услове за све облике васпитно образовног рада. Преко 50% ученика су путници, а настава се одвија без кашњења.

ЈУ СШЦ "Никола Тесла" Котор Варош, заједно са општином Котор Варош и са представницима привреде организује састанке на којима се дефинишу потребе привреде за радном снагом за наредних 5 година, а у складу са тим закључцима и у складу са могућностима, ЈУ СШЦ "Никола Тесла" Котор Варош, врши упис ученика у први разред основне школе. Од 2022. године општина Котор Варош ће бити укључена у рад Регионалног савјета за образовање, а основни задатак тог савјета ће бити планирање уписне политике за средње школе на подручју бањаалучке регије. У рад Регионалног савјета за образовање ће бити укључени представници локалне управе, привредници и представници средњих школа из општина Котор Варош, челинац и Кнежево, које имају по једну мјешовиту средњу школу и представници Града Бања Лука и привредници из Града заједно са свим средњим школама.

Табела 18: Број ученика који похађају школе на подручју општине

	Број ученика														
	2016/17			2017/18			2018/19			2019/20			2020/21		
	М	Ж	С	М	Ж	С	М	Ж	С	М	Ж	С	М	Ж	С
Предшколско образовање	55	50	105	69	64	133	71	70	141	75	73	148	75	75	150
Основно образовање			0			0			0			0			0
-сеоске школе	355	311	666	308	321	629	311	330	641	308	319	627	247	283	530
-градске школе	437	391	828	445	390	835	440	373	813	416	367	783	420	391	811
- специјална одјељења	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Средње образовање	281	221	502	273	189	462	289	202	491	273	198	471	287	180	467
Високошколско образовање			0			0			0			0			0

Због близине Бања Луке одређени број ученика похађа школу у Бањој Луци, ти ученици углавном путују сваки дан на релацији Котор Варош-Бања Лука и користе услуге локалног превозника „Голубић“ д.о.о. За вријеме трајања наставе у средњим школама број полазака за и из Бање Луке се креће око 20 полазака дневно.

Што се тиче студената, према информацијама од локалног превозника „Голубић“ д.о.о. сваки мјесец се прода око 80 мјесечних карата за студенте, а према информацијама Завода за статистику РС са подручја општине Котор Варош високошколске установе у РС похађа 165 студената, што значи да остатак студената (85 не користе услуге превоза) станује у студентским домовима и/или у приватном смјештају на подручју Града Бања Лука.

Табела 19: Опремљеност школских објеката

Образовна установа	Број ученика по учиионици	Број санитарних чворова унутар објекта	Вода за пиће (ДА/НЕ)	Спортска дворана у објекту (ДА/НЕ)	Библиотека (ДА/НЕ)	Број рачунара на располагаг. по ученику	Омогућен физички приступ дјеци са посебним потребама (ДА/НЕ)
ОШ „Свети Сава“ Котор Варош	30	8	ДА	ДА	ДА	0,5	ДА
ОШ „Петар П.Његош“ Масловаре	25	4	ДА	ДА	ДА	0,5	ДА
ОШ „Петар Кочић“ Шипраге	18	4	ДА	ДА	ДА	0,5	ДА
СШЦ "Никола Тесла" Котор Варош	26	6	ДА	ДА	ДА	0,5	ДА

Преглед укупних издвајања из буџета општине за финансирање превоза ученика основних и средњих школа:

Табела 20: Издвајања из буџета општине

Година	2016	2017	2018	2019	2020
Основне школе	4.000,00	4.237,87	7.800,00	7.800,00	1.800,00
Средње школе	177.610,90	109.363,10	112.962,80	118.854,40	120.506,00
Укупан износ у КМ	181.640,90	113.600,97	120.760,80	126.654,40	122.306,00

Извор података: Одјељење за финансије општине Котор Варош

Општина Котор Варош издваја средства из буџета за основне и средње школе. Средства која се додјељују основним школама на подручју општине Котор Варош се користе за такмичења за ученике основних школа и за суфинансирање кориштења спортских сала у склопу основних школа за спортске клубове из Котор Вароша. Средства која се додјељују ЈУ СШЦ „Никола Тесла“ Котор Варош се користе за трошкове средње школе и то за: режијске трошкове, трошкове гријања, канцеларијски материјал, трошкове одржавања, трошкове превоза радника, путовања и др.

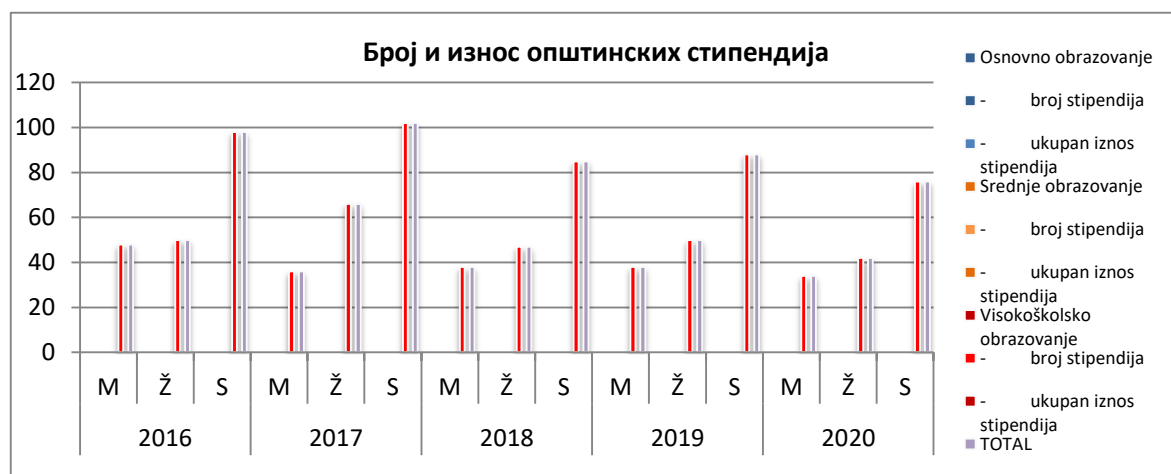
Високо образовање

На подручју општине Котор Варош не постоје високошколске установе и студенти са подручја ове општине похађају високошколске установе на Универзитету у Бања Луци, другим градовима у окружењу (Источно Сарајево, Приједор, Београд, Нови Сад....). Такође, студенти са подручја општине Котор Варош уписују студије и у ближим страним државама, као што су Словенија, Аустрија, Њемачка и Грчка.

Према подацима којима располаже општина Котор Варош, највећи број студената са подручја општине уписује машински факултет, медицински факултет, електротехнички факултет, правни и филозофски факултет. Мали број студената уписује технолошки факултет, чији су студијски програми највише у складу са потребама привреде која је развијена на подручју општине. Заинтересованост за наведеним факултетима и студијским програмима техничких факултета би била већа уколико би се на подручју општине Котор Варош отворили неки од студијских програма техничких факултета за којима постоји потреба привреде.

Општина Котор Варош је у 2020. години стипендирала 85 студената, а из буџета у 2020. години за стипендије је предвиђено 70.000,00 КМ⁷. Свих 85 студената који су остварили право на стипендије је потписало Уговор о стипендирању којим су биле дефинисане обавезе примаоца и даваоца стипендије. Уговором је дефинисано да студенти који имају просјек изнад 9.0 примају стипендију за осам мјесеци; студенти који имају просјек од 8.0 до 9.0 примају стипендију за седам мјесеци, студенте са просјеком испод 8.0 стипендија примају стипендију за шест мјесеци, док студенти завршне године примају стипендију за пет мјесеци. Мјесечни износ стипендије износио је 100,00 КМ. Услови стипендирања исти су у последњих 5 година.

Студенти који уписују приватне факултете имају исте услове као и студенти са државних високошколских установа, али је број стипендија које се додијељују ограничен на укупно 10.

Извор: Информација о раду васпитно-образовних установа на подручју општине Котор Варош за 2020. годину.

Утицај вируса COVID 19 на рад образовних установа на подручју општине Котор Варош је био значајан, у школама је настава из школа пребачена у домове ученика (настава на даљину), а у вртићу је рад усклађиван у складу са препорукама Института за јавно здравство РС и Министарства просвјете и културе РС о усклађивању рада са COVID вирусом. Све школске установе су имале додатне трошкове за набавку средстава и опреме за здравствену и хигијенску заштиту.

Постојећи капацитети Дјечијег вртића у Котор Варошу нису довољни за смјештај укупно заинтересоване дјеце за предшколско збрињавање. Сваке године на чекању за смјештај у ову установу је око 30-оро дјеце.

Планираним проширењем Дјечијег вртића на друге Мјесне заједнице у наредном периоду биће проширени капацитети за прихват дјеце у систем предшколског образовања.

⁷Информација о стипендирању студената на подручју општине Котор Варош у 2020. години

Услови за основношколско образовање су на задовољавајућем нивоу. Неопходна су већа улагања у наставну опрему, опремање школских дворишта садржајима за спортске активности и реконструкција дворишних ограда због веће безбједности ђака. Комплетна реконструкција зграде ОШ „Петар Кочић“ Шипраге је један од приоритета и на том се питању би се требало убрзано радити јер је зграда Основне школе прилично руинирана.

Велики проблем представља одлазак дипломираних студената са подручја општине, гдје је неопходно наћи механизам за останак истих кроз одрађивање приправничког стажа у јавним институцијама или приватном сектору или путем стипендирања оних занимања која се траже на тржишту рада општине Котор Варош.

Култура

На подручју општине Котор Варош дјелују двије установе културе: ЈУ Центар за културу, спорт и информисање и Народна библиотека. ЈУ Центар за културу, спорт и информисање Котор Варош је установа од значаја која управља свим културним и спортским дешавањима, управља свим објектима културе, спорта и информисања који су у власништву општине Котор Варош.

ЈУ Центар за културу, спорт и информисање располаже са 1342 м² корисног простора у функцији. У наведеним установама културе има укупно 25 запослених (Центар за културу и информисање има 20, док Народна библиотека Котор Варош броји пет запослених). Квалификациона структура запослених углавном одговара потребама ових установа.

Табела 21: Број запослених – полна структура

Назив установе	Број регистрованих запослених														
	2016			2017			2018			2019			2020		
	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ
ЈУ Центар за културу, спорт и информ.	8	8	16	7	8	15	11	9	20	11	9	20	11	9	20

Извор: Извјештај о ради ЈУ Центар за културу, спорт и информисање Котор Варош за 2020. годину

Обје установе културе су смјештене у згради бившег Радничког универзитета који је сада под управом „Центра за културу, спорт и информисање“. Поред установа културе, свој допринос богатом културном животу и општем развоју културе дају и удружења грађана: СПКД „Просвјета“, Етно група „Жубор“, Драмска секција „Омладинска сцена“ и Фолклорни ансамбл Котор Варош. Као резултат рада установа културе и удружења грађана која се баве културном дјелатношћу одржавају се бројне културне манифестације као што су:

- Избор најбољих спортиста општине Котор Варош, традиционална културно-забавна манифестација;

- „Њено величанство жена“, културно-забавна манифестација која комбинује културно – забавни програм и изложбу слика познатог которварошког сликара Бранка Русмира;

Поводом Дана општине Котор Варош одржавају се следећа културна дешавања: Књижевно вече; Такмичење за најбоље ликовне и литерарне радове; Изложба слика сликара аматера; Изложба фотографија „Котор Варош некад и сад“; Културно-забавна манифестација „Дјеца пјевају свом граду“; Позоришна представа за одрасле; Концерт за дјецу - Дјечији хор „Врапчићи“; „Фестивал пјевача аматера“, традиционални и све популарнији фестивал; „Которварошко културно љето“, културна манифестација која траје мјесец дана;

„Традиционални турнир у малом фудбалу“ који траје 7 дана у мјесецу јуну и пропраћен је културно-забавним програмом; „Избор за мис Котор Вароша“, културно-забавна манифестација; „Вече смијеха и сатире“, културно-забавна манифестација; „Ревиија филмова“ у Биоскопској сали; „Фестивал дјечије пјесме“, чији су учесници дјеца до 12 година; Никољданске свечаности.

Утицај COVID 19 вируса на рад ЈУ Центар за културу, спорт и информисање Котор Варош је био усклађен у складу са препорукама Института за јавно здравство РС и у складу са препорукама Кризног штаба општине Котор Варош. Наиме, 90% свих културних и спортских манифестација у току 2020. године је отказано, у складу са препорукама наведених надлежних институција. У 2021. години капацитет рада Установе спорта, културе и информисања је смањен такође због мјера кризног штаба, али трошкови ЈУ Центар за културу, спорт и информисање Котор Варош остају исти као и у вријеме прије COVIDA.

Култура у општини Котор Варош има дугу традицију и на основу тога добре темеље за надоградњу. ЈУ „Центар за културу, спорт и информисање“ Котор Варош управља са реновираним објектом Кино сале у Котор Варошу као и са свим осталим објектима културе. У будућности би требало да буде планирано и отварање музеја, о чему би требало водити рачуна приликом санације објекта Старе аустроугарске школе. Такође, постоји потреба за бољом синхронизацијом постојећих културних догађаја и осмишљавањем нових, како би се анимирали грађани да се више укључују у културни живот заједнице.

Спорт

У области спорта одвија се врло динамична и разнолика активност, без обзира на недостатак разних спортских терена и стаза. На подручју општине има 11 спортских организација које су корисници Буџета општине Котор Варош и то: ФК „Младост“ Котор Варош, РК „Котор Варош“ Котор Варош, КК „Младост“ Котор Варош, ЦК „Младост“ Котор Варош, КМФ „Котор Варош“ Котор Варош, ОК „Котор Варош“ Котор Варош, СТК „Котор Варош“ Котор Варош, ШК „Котор Варош“ Котор Варош, КК „Ипон“ Котор Варош, КБС кик-бокс у фул контакт „Пантер“ Котор Варош, КК „Окинава до“ Котор Варош.

Табела 22: Преглед стања у спортским клубовима на подручју општине Котор Варош

Назив клуба	Година формирања	Број чланова			Ранг такмичења
		У	М	Ж	
ФК „МЛАДОСТ“	1926.	130	130	-	Регионална лига РС, група запад
КК „МЛАДОСТ“	1996.	83	83	0	2. Кошаркашка лига Републике Српске, група запад
РК „КОТОР ВАРОШ“	1981.	60	60	-	Рукометна лига Републике Српске
ЦК „МЛАДОСТ“	1976.	64	34	30	Лига ЦС Републике Српске
КК „ИПОН“	1989.	100	59	41	Лига КС Републике Српске
КБС ФУЛ КОНТАКТ И КИК БОКС „ПАНТЕР“	1999.	28	18	10	-такмичења у организацији федерација, WFMС, WAKO-RS, WAKF, SKDUN и WAKO
КМФ „КОТОР ВАРОШ“	2012.	45	45	-	1. Футсал лига Републике Српске-Група 2
СТК „КОТОР ВАРОШ“	2012.	19	15	4	1. Лига Републике Српске
ШК „КОТОР ВАРОШ“	1980.	50	50	0	2. Шаховска лига Републике Српске

ОК „КОТОР ВАРОШ“	2013.	73	0	73	2 . Одбојкашка лига Републике Српске - група запад
Укупан број активних члан.		652			

Извор података: Одјељење за друштвене дјелатности

ФК „МЛАДОСТ“ КОТОР ВАРОШ – Клуб укупно броји 130 чланова (22 сениора, 15 кадета, 13 пионира, и 80 пјетлића) и све селекције фудбалског клуба се такмиче у лигама које организује ФСРС. Сениорска екипа се налази у Регионалној лиги РС - група запад.

ЏУДО КЛУБ „МЛАДОСТ“ КОТОР ВАРОШ - У клубу тренутно тренира 64 члана разврстаних по категоријама (34 мушкараца и 30 жена). У 2020. години су углавном наступали до 4 нивоа такмичења (балканска првенства и међународни турнири).

ШАХОВСКИ КЛУБ „КОТОР ВАРОШ“ - У активност ШК „Котор Варош“ је укључено 50 сениора и 30 чланова секција у основним школама. Сениорска екипа је члан Друге лиге Републике Српске. Омладинци су чланови Прве лиге Републике Српске. Сениорска екипа је члан друге лиге РС од 2012. године.

КК „МЛАДОСТ“ КОТОР ВАРОШ - КК „Младост“ је члан Друге лиге РС - група запад. Клуб броји 83 активна члана разврстаних у категорије које тражи КСРС. Као велики проблем наводе хладноћу у Спортској дворани гдје одржавају тренинге и утакмице.

КЛУБ БОРИЛАЧКИХ СПОРТОВА КИК БОКС И ФУЛ КОНТАКТ „ПАНТЕР“ - У рад овог спортског колектива је укључено 28 чланова разврстаних у више категорија. Учествоју на такмичењима у оквиру WFMC, WAKO-RS, WAKE, SKDUN и WAKO BI Насоцијација. Тренинге одржавају у спортској дворани у простору испод трибина. Уествовали су на разним првенствима у Аустрији, Хрватској, Румунији и Бугарској. У клубу ради тренер и помоћни тренер.

КАРАТЕ КЛУБ „ИПОН“ КОТОР ВАРОШ - Карате клуб „Ипон“ тренутно броји 100 чланова, свих категорија, од којих је 40 чланова женског пола. Тренинге одржавају у сали Основне школе у Котор Варошу, спортској дворани у Котор Варошу, те у подрумским просторијама стамбене зграде у улици Стефана Немање, број 6. у Котор Варошу.

КЛУБ МАЛОГ ФУДБАЛА КОТОР ВАРОШ - Тренутно клуб има регистровано у јуниорском и сениорском погону 45 играча. Тренерски кадар је стручно покривен. Истичу добру сарадњу са општином Котор Варош, а надају се да ће тако и остати и да ће оправдати добрим резултатом додијељени буџет за спортски колектив и да ће достојно представљати општину Котор Варош.

СТОНО ТЕНИСКИ КЛУБ КОТОР ВАРОШ - У клубу тренира укупно 19 такмичара, разврстаних по категоријама: суб кадети 4, млађи кадети 3, кадети 4, јуниори 4 и сениори 4 члана. У клубу има и чланова женске популације. Клуб функционише у склопу ССРС и члан је 1. Лиге Републике Српске, док омладинци (суб кадети, кадети, млађи кадети и јуниори) наступају на свим Првенствима Републике Српске.

ОДБОЈКАШКИ КЛУБ „КОТОР ВАРОШ“ - У клубу тренира 73 дјевојнице, а у клубу су активне четири селекције. Клуб се такмичи у Другој лиги РС. На турнирима у Републици Српској освојили су: једно прво мјесто, једно друго мјесто, једно треће мјесто. У клубу раде два тренера. Највећи проблем клуба је финансијске природе.

РК „КОТОР ВАРОШ“ - Овај клуб је дугогодишњи члан 1. Лиге Републике Српске. У клубу наступају искључиво играчи са подручја Општине. У активности клуба је укључено око 60 рукометаша, а тренерски посао константно обављају три тренера.

КК „ОКИНАВА ДО“ КОТОР ВАРОШ - У клубу има активних 30 спортиста, од тога 21 мушко и 9 женских чланова. Тренинге одржава један тренер, а клуб поред општине Котор Варош ради и на подручју општине Кнежево.

Стање спортских објеката и терена на подручју општине Котор Варош

Спортске активности на подручју општине Котор Варош се одвијају у спортској дворани, градском стадиону, те школским игралиштима и салама за физичко васпитање. Тренутно су на располагању следећи спортски објекти и терени: Рукомет-мали фудбал- 12 игралишта; Умјетна трава - 1 игралиште; Кошарка -4 игралишта; Тенис - 3 игралишта, Одбојка - 2 игралишта; Сала за физичко васпитање - 5 сала.

И поред наведених спортских објеката и терена, велики недостатак, који би употпунио „спортско-рекреативну инфраструктуру“, била би изградња базена за купање. Градски стадион би имао потребу за реконструкцијом атлетске стазе, завршетком просторија на стадиону и поставком освјетљења око читавог комплекса, док је горући проблем Спортске дворане неријешено гријање, које у току зимских дана отежава извођење активности, како ученика тако и спортиста и рекреативаца. Већина игралишта за кошарку, фудбал и рукомет је у добром стању, а добар дио је и освијетљен, док би игралишта у склопу основних школа на подручју Мјесних заједница Забрђе, Шипраге и Котор Варош захтијевала потпуну реконструкцију и санацију терена јер су у веома лошем стању. Што се тиче одбојкашких игралишта, такође би изискивала реконструкцију и санацију терена, јер су у веома лошем стању (игралиште у склопу ОШ у Масловарама и игралиште у склопу ЈУ „Центар за културу, спорт и информисање“).

На подручју општине Котор Варош дјелује и функционише једанаест спортских организација. Резултати тих спортских клубова су задовољавајући, али да би се њихов рад унаприједио и омасовило чланство, потребно је обезбиједити додатне изворе финансирања. Поред подршке која се пружа од стране Општине то захтијева и проактивнији приступ самих спортских клубова како би осмислили програмске садржаје који ће бити атрактивни за финансирање. Спортска дворана, односно ЈУ „Центар за културу, спорт и информисање“ Котор Варош, у којој је највећи проблем недовољно гријање што отежава тренинге спортским клубовима у зимском периоду. На игралишту ФК „Младост“ потребна је изградња нове трим стазе, као и расвјете на терену за игру, те уређење постојећег помоћног терена са новим спортским садржајима, чиме би се тај комплекс могао насловити Спортско-рекреационим центром. Неопходно је и реконструкција малих школских игралишта. Изазов представља веће укључивање дјеце школског узраста и рекреативаца у спортске активности кроз промоцију спорта и рекреативних спортских активности као здравог начина живота.

Здравство

Примарну и дио секундарне здравствене заштите на подручју општине Котор Варош обавља Дом здравља „Свети Пантелејмон“ Котор Варош, као здравствена установа од општег интереса, а чији је оснивач Скупштина општине Котор Варош. Поред Дома здравља, здравствену заштиту обавља и приватна породична амбуланта др Тешић, као и 4 приватне стоматолошке ординације (др Тепић, Белл Денте, Каламанда и Божур) (табела 8.1). У самом граду постоје 4 апотеке које снабдијевају становништво потребним лијековима.

Табела 23: Број установа примарне здравствене заштите на подручју општине

	2016	2017	2018	2019	2020
Дом здравља	1	1	1	1	1
Подручне амбуланте	1	1	1	1	1
Тимови породичне медицине	9	9	9	9	9
Хитна помоћ	1	1	1	1	1
Јавне апотеке	0	0	0	0	0
Приватне апотеке	3	3	3	3	3
Савјетовалишта која раде на унапређењу здравствене заштите кроз превенцију и едукацију	0	0	0	0	0

У Дому здравља је у току примјена организовања примарне здравствене заштите кроз амбуланте породичне медицине. Планирана је мрежа од 10 амбуланти породичне медицине (7 амбуланти у Дому здравља Котор Варош и 3 у селима: Масловаре, Шипраге, Врбањци). Формирано је 8 тимова породичне медицине и код истих су регистровани пацијенти.

Поред едукованог медицинског кадра породичне медицине, обезбијена је и уређена амбуланта породичне медицине, као и нова хитна помоћ.

Поред овога, потребна је набавка додатне медицинске опреме за амбуланте породичне медицине, за што су потребна значајна финансијска средства која установа без помоћи локалне заједнице и Владе РС тешко може сама обезбиједити.

Суочени са досадашњом проблематиком (губитак у пословању, удаљеност сеоских амбуланти и до 40 км са малим бројем становника на рубним подручјима, амортизованом медицинском опремом, организовањем рада хитне помоћи 24 сата са потребом ангажовања 4 тима што је стандард за 60.000 становника у смислу финансирања исте) предстоји врло тежак период за адекватно пружање здравствене заштите становништва.

У Дому здравља је запослено 70 радника од чега је 6 љекара опште праксе, 10 специјалиста, 1 гинеколог, 4 стоматолога, 30 медицинских техничара и 19 осталих радника. По полној структури запослено особље чине 51 жена и 19 мушкараца⁸.

Табела 24: Број и структура особља у здравственим установама на подручју општине

	2016			2017			2018			2019			2020		
	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ
Укупно здравствених радника	8	51	59	8	51	59	8	50	58	8	51	59	8	51	59
Лијечници опште праксе	2	4	6	2	4	6	2	4	6	2	4	6	2	4	6
Укупно специјалиста	4	6	10	4	6	10	3	7	10	3	7	10	3	7	10
Гинеколози	1	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	1
Стоматолози	0	4	4	0	4	4	0	4	4	0	4	4	0	4	4
Медицински техничари	4	26	30	4	25	29	4	25	29	4	26	30	4	26	30
Остало особље	8	11	19	9	11	20	10	11	21	9	11	20	9	10	19

⁸ Информација о раду ЈУ Дом здравља „Свети Пантелејмон“ Котор Варош“, за 2020. годину

На подручју општине Котор Варош од 1985. године на функционише породилиште, самим тим, сва дјеца која се рађају са подручја општине Котор Варош се рађају у породилишту УКЦ Бања Лука на подручју града Бања Лука. Сва та дјеца бивају уписана у књиге рођених у Бањој Луци. Општина Котор Варош, кад треба податак о броју рођене дјеце са подручја општине Котор Варош исте тражи од матичне службе у Граду Бања Луци. Због тога и недостаје база података пренаталне и постнаталне здравствене заштите.

Утицај вируса COVID 19 на рад ЈУ Дом здравља „Свети Пантелејмон“ Котор Варош

Настанак пандемије у марту 2020. године реорганизовао је у потпуности функционисање Дома здравља јер се рад морао организовати према препорукама надлежних институција.

Актуелна пандемија значајно је повећала трошкове у свим дјелатности које су неопходне за нормално функционисање здравствене установе.

Фонд здравственог осигурања ослободио је све неосигуране пацијенте од свих плаћања здравствених услуга и партиципације, тако да су сви трошкови лијечења поменутих пацијената ишли на терет ове здравствене установе.

Према препорукама Института за јавно здравство, здравствене установе су морале да организују рад са ковид пацијентима и одвоје поменуте од осталих пацијената. За те потребе проширена је Хес служба са двије амбуланте које су физички одвојене од осталих. Наведене амбуланте чине респираторна и ковид амбуланта. Свака амбуланта захтјевала је посебну просторију и 10 радника за несметано функционисање: доктора опште медицинске праксе, медицинске техничаре и остале раднике (хигијенски техничар, возач). На трошак дома здравља примљена су два доктора опште медицинске праксе. Сви запослени који раде у ковид амбуланти имају стимулације на плату због рада са зараженим пацијентима, што додатно иде на терет здравствене установе.

На почетку пандемије, Дом здравља је по препорукама надлежних институција ангажовао докторе опште медицинске праксе и медицинске техничаре на рад и дежурства у мјеста гдје су били организовани карантини (хотел „Ст. Петар“ Котор Варош, студенски дом „Никола Тесла“, гранични прелаз), што је захтјевало додадно плаћање особља.

У току пандемије највећа потреба је била за санитетским превозом. У просјеку је било око 250 одлазака за УКЦ Бања Луку и довоз пацијена са граничних прелаза. Сваки повратак захтјевао је дезинфекцију санитетског возила.

Због попуњених капацитета УКЦ-а према препорукама надлежних институција, Дом здравља је организовао дневну болницу гдје се обољело становништво лијечи у здравственој установи на подручју локалне заједнице. Свим обољелим пацијентима пружа се перентерална терапија путем инфузије и ињекције, а све трошкове лијечења обезбјеђује Дом здравља.

Организовање процеса вакцинације становништва, отвара додатни трошак јер Дом здравља мора да обезбједи сву медицинску потрошну опрему (шприце, игле, средства за дезинфекцију, заштитна одијела, вата, рукавице, итд) као и медицинско особље неоподно за несметан процес вакцинације.

Важно је напоменути, иако Фонд здравственог осигурања (ФЗО) РС донира медицински потрошни материјал, постоји проблем неодговарајућих величина (рукавице, заштитна одијела се донирају у ххл величини, а потребна је мања величина) као и недовољна количина (средства за дезинфекције се не донирају) одређене медицинске опреме.

Дом здравља набавља неопходну медицинску потрошну опрему која је потребна за ефикасно функционисање ковид амбуланте и процеса вакцинације.

Све претходно наведено поузроковало је и велике трошкове одржавања објеката, медицинске опреме и возила Дома здравља. Такође, услјед велике фреквенције пацијената и особља, готово сваки дио Дома здравља је претрпио одређене промјене које захтјевају додатна улагања. Због никада већег обима посла РТГ апарат је потребно замијенити, на начин да се набави потпуно нови стационарни РТГ апарат, будући да је постојећи дотрајао. Такође, када је

у питању возни парк Дома здравља, пандемија је значајно утицала на амортизацију истог. Сва расположива возила су прелазила велике километраже, више пута годишње су сервисирани и у перспективи би требало набавити неколико нових санитарних возила и возило за дијализне пацијенте.

У склопу комплекса Дома здравља је изграђен и пут који користи као алтернативни пут или пут за евакуацију у случају природних катастрофа и других непланираних проблема, што не може довести функционисање хитне помоћи у случају обустава саобраћаја на главном путу.

Када су у питању објекти које је потребно изградити у наредном периоду, првенствено се мисли на амбуланту у Шипрагама и зграду управе Дома здравља. Наведени објекти су дотрајали и у јако лошем су стању. Амбуланта у Шипрагама и зграда управе које се тренутно користе, не одговарају тренутним потребама и нису адекватни објекти за несметан процес рада.

Објекти које је потребно санирати су: зграда Центра за базичну рехабилитацију, зграда за техничко особље, мртвачница и остале теренске амбуланте. Сви наведени објекти захтјевају озбиљнија улагања, због њиховог тренутног стања. Зграда Центра за базичну рехабилитацију у току пандемије је била централна зграда и вакцинални пункт што је довело до тога да је потребно извршити реконструкцију исте. Теренске амбуланте су такође у лошем стању и у наредном периоду захтјевају озбиљнија улагања.

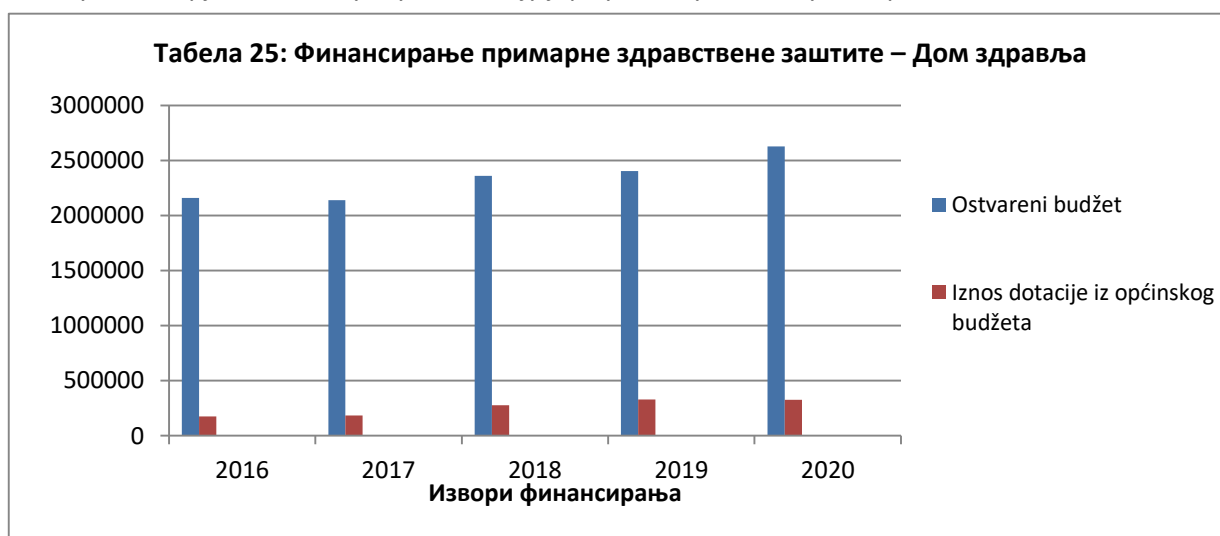
Све наведено указује да је пандемија проузроковала велике и додатне трошкове за Дом здравља. Поред повећаних трошкова и смањених прихода, све се одразило и на опрему, возила и објекте што у наредном периоду захтјева озбиљнија улагања. Због насталих трошкова, знатно су смањене могућности за улагања у опрему и објекте, те је за наведено неопходно пронаћи нове изворе финансирања.

У раду на сузбијању и спречавању ширења новог корона вируса **КОВИД-19**, учествовали су сви инспектори и комунални полицајци Одсјека по упутству Штаба за ванредне ситуације Владе Републике Српске и Инспектората РС.

У назначеном временском раздобљу издата су укупно 3.161 Рјешења за кућне изолације и то за 1.020 лица позитивна на нови корона вирус и 2.141 лица која су били контакт са обољелим лицем.

Комунална полиција је извршила 3.976 контроле лица у кућној изолацији од чега су два лица прекршила мјеру кућне изолације, те им је издат прекршајни налог здравственог инспектора за неизвршење рјешења.

Тренутно на територији Општине 33 лица су позитивна на нови корона вирус ЦОВИД-19, а за 12 лица су издата рјешења за кућну изолацију јер су били у контакту са зараженом особом.

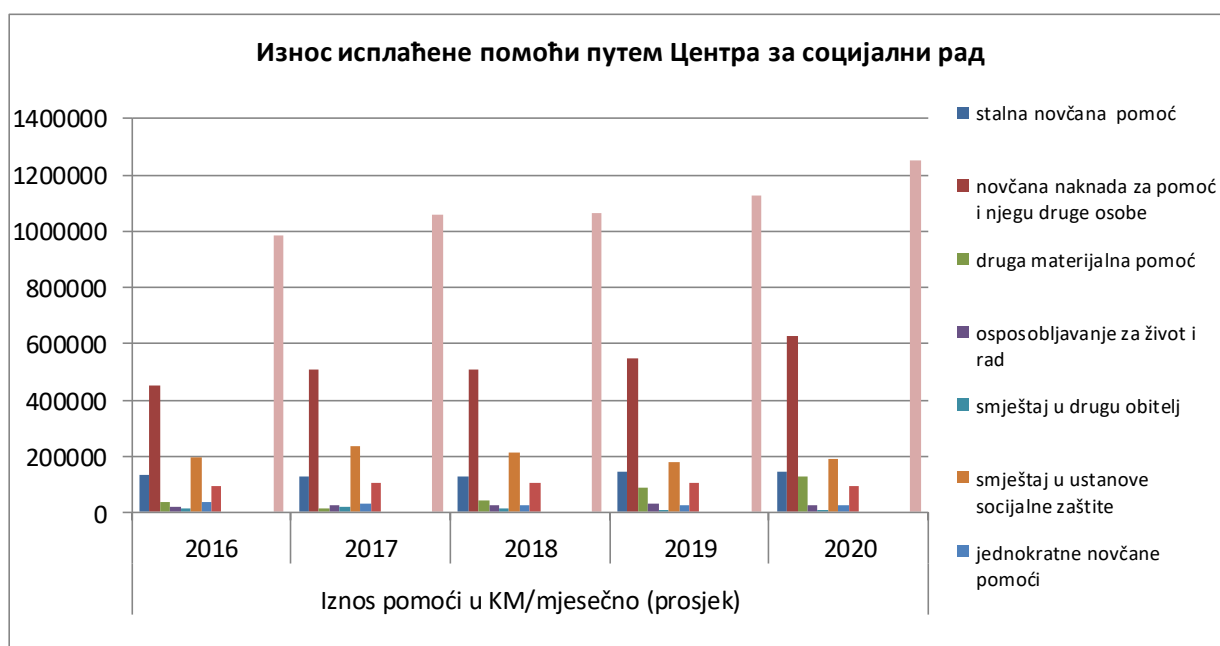

ЈУ Дом здравља „Свети Пантелејмон“ Котор Варош има стабилан буџет и редовне дотације од стране Општине Котор Варош. Ниво здравствених услуга је на задовољавајућем нивоу, с тим да је неопходно извршити реконструкцију и модернизацију свих теренских амбуланти на подручју општине Котор Варош. Активности у наредном периоду треба усмјерити на промоцију здравља, превенцију и рано откривање обољења код становништва. Неопходно је обезбједити нове изворе финансирања (ино-донације) за додатно опремање Дома здравља како би се њихов рад подигао на виши ниво.

Социјална заштита

Носилац активности из области социјалне заштите и социјалне политике на подручју општине Котор Варош је ЈУ Центар за социјални рад Котор Варош. Центар за социјални рад има укупно 16 радника: директор ВСС (дипломирани инжењер машинства), курир-чистач (ССС-економски техничар), три административна радника (ССС-економски техничар, два рачуновођа и благајник, ВСС-дипломирани економиста), седам социјалних радника (ВСС од тога четири дипломирана правника и три дипломирана социјална радника), један правник - ВСС дипломирани правник и један приправник, дипломирани социјални радник. У оквиру Центра постоји 7 канцеларија (површине око 122 м²), у објекту који је неуслован (барака), те је потребно обезбједити просторије за рад Центра, са бољим условима (површине 150 м²). Омогућена је приступачност Центру особама са инвалидитетом. Центар има на располагању два возила, једно возило је намијењено за теренске интервенције (донација МЗСЗ Тојота Raw).

Рад Центра се већим дијелом финансира из буџета Општине Котор Варош. Приходи Центра за социјални рад су у 2020. години износили 1.629.582 КМ. У структури прихода учешће општине је 1.044.540 или 68%, удио Републике Српске је 549.965 КМ или 30% док је учешће других извора-властити приход 35.077КМ или 2% . Расходи Центра за социјални рад у 2020. години су износили су 1.629.582 КМ. Од укупног износа расхода 1.249.669 или 80% средстава представља директне трансфере корисницима, а 379.913 КМ или 20% односи се на плате запослених, трошкове електричне енергије, одржавање и остале режијске трошкове.

Анализирајући стање социјалне заштите у току 2020. године, на подручју општине Котор Варош, може се констатовати да је оно задовољавајуће, с обзиром на то да је током године континуирано реализовано рјешавање основних права из области социјалне заштите, чиме је обухваћена најугроженија категорија становништва за остваривање ових права, као и обезбјеђење новчаних средстава за њихову исплату.

Издавања за права из социјалне заштите по новом Закону о социјалној заштити врше се пропорционално, дио средстава обезбјеђује Република, а дио општина. Током 2020. године, одређене категорије становништва оствариле су права из области: старатељство и породично-правне заштите, социјалне заштите и осталих права која су у надлежности ЈУ Центар за социјални рад.

Дјечији додатак није више при Центру за социјални рад (ЦСР) од 26.10.2020. године, а за раније године немамо податке због тога што је опрема која је кориштена припадала Јавном фонду дјечије заштите тако да немамо увид у базу података.

Накнада плате родитељу који је у радном односу, такође немамо увид због већ горе наведеног и накнада плате родитељу који није у радном односу.

Право кућна њега и помоћ у кући немамо при ЈУ ЦСР Котор Варош, као и услуге социјалног рада и другог стручног рада.⁹

Основна права из области социјалне заштите: у 2020. години право на смјештај у социјалну установу имало је 22 корисника.

Према евиденцији Центра за социјални рад у установама се налазило 17 корисника од чега је у 2020. години смјештено 4 корисника. У породице је смјештено троје дјеце без родитељског старања. На име трошкова смјештаја, у 2020. години издвојено је 200.952,0 КМ, од тога 9.000,00 КМ за смјештај дјеце без родитељског старања у породице. Једно дијете без родитељског старања је смјештено у дом за незбринуту дјецу "Рада Врањешевих". Наведена категорија представља дио најугроженијег и најсиромашнијег становништва Општине, без примања, слабог или никаквог имовног стања и без сродника који су по закону обвезници издржавања.

Остваривање права на здравствену заштиту има 113 корисника, а издвојено је 96.447,00 КМ од чега је 50% издвојено из буџета општине а 50% плаћа држава.

Остваривање права на новчану помоћ има 94 корисника, за шта је издвојено 143.331,00 КМ. Ово право су остварили корисници који живе испод сваког минимума и они који немају ближих сродника да се могу о њима бринути, старати и издржавати их, и који су неспособни за самостално привређивање, тако да су исплаћивана средства од 143,40 КМ за појединца односно 286,80 КМ за вишечлане породице.

Остваривање права на додатак за помоћ и његу другог лица - укупно 453 корисника. Од тога добијало је накнаду од по 191,20 за потпуну зависност (1. група) 122 корисника и 95,60 КМ за дјелимичну зависност (2. група) 331 корисник. Укупна средства која су у 2020. години издвојена за додатак за помоћ и његу другог лица су износила 627.951,00 КМ. Трошкове сталне новчане помоћи као и додатка за помоћ и његу другог лица финансирају општина и република у односу 50% општина и 50% Република.

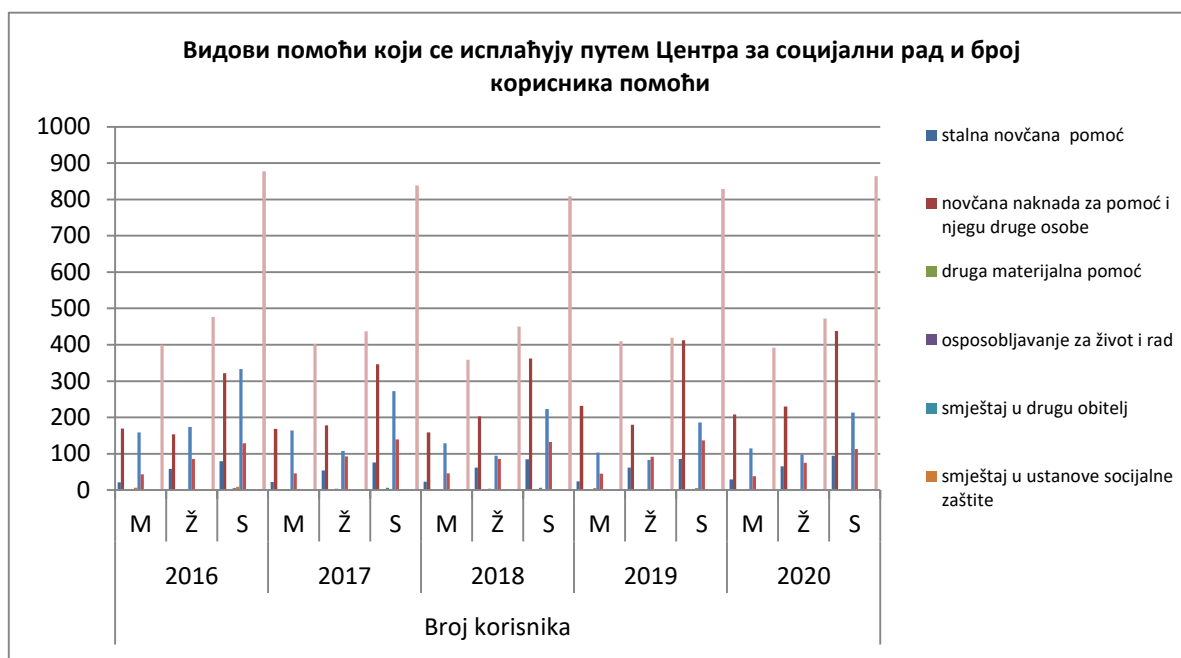
Остваривање права на једнократну новчану помоћ има 213 корисника, за шта је издвојено 19.417,00 КМ. За помоћ у натури издвојено је 12.713,00 КМ и то се прије свега односи на субвенционирање различитих комуналних трошкова корисника ЦСР.

⁹ Информација о раду Центра за социјални рад Котор Варош

Посебан проблем код додјеле ове помоћи јавља се при лијечењу тешких и опасних болести, с обзиром да су трошкови много већи од законом дозвољене висине средстава. У односу на предходне године повећава се проценат обољелих од тешких болести за чије лијечење је требало издвојити већа средства.

Што се тиче рањивих категорија ЦСР има податке за дјецу са потешкоћама у развоју и према последњим подацима 52 дјеце је разврстано од стране комисије за процјену дјеце и омладине са потешкоћама у развоју. Већина дјеце са потешкоћама у развоју су корисници права на додатак за помоћ и његу другог лица и права на личну ивалиднину које је уведено почетком 2020 године. Лична ивалиднина је право чија висина зависи од степена инвалидности који процјењује ивалидска комисија фонда ПИО. Право на личну ивалиднину остварују и дјеца и одрасли са инвалидитетом. Максималан износ личне ивалиднине је 143,40 КМ. Укупна средства у 2020. години издвојена за личну ивалиднину су износила 117.453,00 КМ и она се исплаћују из буџета Републике Српске у износу 100%.

Остваривање права на додатак за помоћ и његу другог лица има 438 корисника и они добијају накнаду од по 95,60 КМ.

Рањиве групе

Дјеца са сметњама у развоју

Према подацима о ученицима са сметњама у развоју у редовним одјељењима који имају налаз и мишљење комисије, које смо добили од основних школа са подручја општине Котор Варош, укупан број ученика је 19 ученика са сметњама у развоју, и то: 3 дјеце у Основној школи "Петар Петровић Његош" из Масловара, 2 дјеце у Основној школи "Петар Кочић" из Шипрага и 14 дјеце у Основној школи "Свети Сава" из Котор Вароша.

Дјететом и учеником са посебним образовним потребама, у образовном систему се сматра, свако дијете које има тешкоће у учењу, знатно веће од својих вршњака, због чега је том дјетету и ученику потребна посебна подршка коју то дијете добија кроз рад са учитељима, наставницима и стручним радницима који пролазе кроз посебне обуке за рад са дјецом са потешкоћама у развоју.

На подручју општине Котор Варош дјелује и **Удружење грађана Центар за породицу „Кућа радости“ Котор Варош**. То је Удружење родитеља дјеце са потешкоћама у развоју и дјеце са језичко-говорним сметњама, које је основано 15.06.2016. године. Ове године постали су равноправна чланица удружења од јавног интереса РС, „Савеза ментално недовољно развијених лица Републике Српске“, као удружење које је добило позитивну оцјену од стране Скупштине Савеза за приступање истом испуњавајући све услове за чланство. Њихова мисија је пружање подршке комплетној породици дјеце с потешкоћама у развоју, а визија је побољшање услова и дневно збрињавање дјеце и младих са потешкоћама у развоју. Као удружење користе просторије ЈУ СШЦ „Никола Тесла“, које немају довољно просторија за све особе са потешкоћама, такође нису прилагођене за све облике инвалидитета наших корисника, те постоји потреба за већим простором, а општина би требала да обезбиди простор у којем би се активности неометано могле да спроводе. Конкретно, неопходно је да се **оформи Дневни центар на подручју општине Котор Вароша за дужи боравак лица с потешкоћама у развоју**. Тренутно у Удружењу има 17 корисника који имају потребу за дневним збрињавањем. На годишњем нивоу Удружење од Општине добија 7.000,00 КМ и тај износ **није довољан да би се проводиле све планиране активности**.

Према информацијама од ЈУ Центар за социјални рад у Котор Варошу, дјеца са потешкоћама у развоју са подручја општине Котор Варош, похађају наставу или третмане у ЈУ "Центар за образовање и васпитање и рехабилитацију слушања и говора" Бања Лука који се бави образовањем и васпитањем и рехабилитацијом дјеце оштећеног слуха и једина је установа те врсте у Републици Српској, као и ЈУ Центар "Заштити ме", Бања Лука, који је васпитно-образовна установа за дјецу са потешкоћама интелектуалног функционисања. У оквиру ЈУ Центра "Заштити ме", образују се дјеца и омладина са лаким и умјереним интелектуалним оштећењем, са вишеструким сметањима и другим психичким сметњама из разних подручја Републике Српске.

Са подручја општине Кото Варош, у ЈУ Центар „Заштити ме“ петоро дјеце иде у школу, од тога четворо у средњу школу, а једно у Основну школу, од чега су двије дјевојчице и три дјечака. Са њима иду и родитељи, јер су то већ израженије сметње - умјерено оштећење интелектуалног функционисања и аутизам.

Такође, у ЈУ "Центар за образовање, васпитање и рехабилитацију слушања и говора" у школу иде шесторо дјеце, од тога дјеце иде у основну школу а троје у вртићку групу.

У основну школу иде двоје дјеце, односно два дјечака, који имају умјерено оштећење интелектуалног функционисања и аутизам а једна дјевојчица са оштећењем слуха иде на третман. У вртићку групу иде један дјечак и једна дјевојчица са оштећењем слуха и једна дјевојчица са аутизмом. Укупно једанаесторо дјеце са посебним потребама са подручја општине Котор Варош похађа школу у наведеним установама у Бања Луци.

Табела 26: Рањиве групе - малолетници

Малолетници												
	Дјеца без родитељског старања			Одгојно занемарена и запустена дјеца			Дјеца чији је развој ометен породичним проблемима			Дјеца са менталним и физичким сметњама		
	М	Ж	С	М	Ж	С	М	Ж	С	М	Ж	С
2016	4	6	10	0	3	3	28	23	51	32	26	58
2017	4	4	8	0	3	3	28	17	45	33	27	60
2018	3	3	6	0	2	2	33	24	57	31	25	56
2019	2	3	5	0	2	2	28	27	55	34	20	54
2020	2	2	4	0	2	2	34	27	61	31	21	52

Поред података о броју дјеце са потешкоћама у развоју, у 2020. години евидентирано је 58 одраслих (пунољетних) особа са потешкоћама у развоју, тако да је укупан број рањивих особа ове категорије 110.

Пензионери

Пензионери као рањива популација у општини Котор Варош своја интересна права траже преко јединог постојећег Удружења пензионера, које се кроз дотације из општинског буџета и личних акција, по потреби, помажу најугроженијим члановима и припадницима своје категорије (помоћ у исплати трошкова сахране, лијечења, социјалним случајевима најстарије популације становништва). Средства која је Општина Котор Варош издвојила за 2016. годину износе 4.000 КМ; за 2017. годину 4.300 КМ; за 2018. годину 4.750 КМ, за 2019. годину 5.000 КМ и за 2020. годину 6.000 КМ. Удружење пензионера има обезбијеђену канцеларију за рад и окупљање, што је велика предност при њиховом функционисању. У наредном планском периоду настојати повећати дотације из општинског буџета за ово удружење и друге видове подршке у сврху бањског лијечења и окупљања пензионера на локалном и међуопштинском нивоу.

Млади

На подручју општине Котор Варош постоје двије активне омладинске организације и то: Центар младих „Пета страна свијета“ Котор Варош и удружење младих „Херој“ Котор Варош. Ове омладинске организације младих имају просторије за своје активности које им је обезбиједила општина заједно за ЈУ СШЦ „Никола Тесла“ Котор Варош. Удружења сарађују с општином и редовно се пријављују на Јавне позиве, како би обезбиједили додатна средства за своје активности. С обзиром на велики проблем одлива омладине са територије општине, прије свега школованог кадра у друге општине и иностранство, неопходно је направити заокрет у политици општине ка омладини и радити у још већој мјери по питању бољег статуса младих. Омладинска политика која је донесена за период 2017-2021. године, истиче крајем 2021. године, тако да је потребно приступити изради нове.

Жене

У претходне четири године на подручју општине Котор Варош су основана два удружења за заштиту права жена, и то: Удружење жена „Венера“ Котор Варош и Удружење жена „Срећа“ Ободник. Оба удружења имају додијељене просторије за састанке и активности у којима општина Котор Варош плаћа режијске трошкове. Удружења су укључена у све културне и спортске манифестације које организује општина Котор Варош. Од активности Удружења жена углавном су посвећена заштити права жена као и чувању од заборавља старих заната, обичаја као и игара. Удружења сарађују са општином, пријављују се на Јавне позиве, добијају подршку за појединачне активности, те редовно извјештавају општину о својим активностима.

Роми

Према информацијама Центра за социјални рад Котор Варош, на подручју општине нема стално настањених Рома. Повремено, за вријеме одређених манифестација, Роми се појављују, али се не задржавају на подручју општине.

ЈУ „Центар за социјални рад“ Котор Варош, има довољан број радника, али као што је наведено, не посједује адекватне услове за рад, због дотрајалости објекта у којем су смјештене просторије Центра.

Због повећања броја корисника права на додатак за помоћ и његу другог лица у наредном периоду потребно је обезбиједити јачу финансијску подршку овој установи за ефикасније пружање мјера социјалне заштите.

Општина Котор Варош нема израђену социјалну карту што отежава процјену и планирање у области социјалне и здравствене заштите. Постоји отежано праћење социјално угрожених група, пружање заштите и остваривање свих права која припадају социјално угроженом становништву. **У наредном периоду неопходно је израдити социјалну карту на територији општине, како би се таргетирале рањиве групе, прије свега одрасле особе са потешкоћама у развоју, као и лица лошег материјалног статуса.** Такође, када су у питању рањиве групе, приоритетно је потребан **Дневни центар за дужи боравак лица с потешкоћама у развоју и већа финансијска средства за Удружење родитеља дјеце са потешкоћама у развоју и дјеце са језичко-говорним сметњама, како би могли реализовати неопходне активности на побољшању услова њиховог живота.**

Што се тиче младих, неопходно је изградити **нову омладинску политику** и подржати иновативне идеје за реализацију пројеката samozapošljavanja и обука младих, док је пензионерима неопходно обезбиједити додатна средства за рад и окупљање ове популације становништва. У наредном планском периоду настојати повећати дотације из општинског буџета за ово удружење и друге видове подршке у сврху бањског лијечења, окупљања пензионера на међуопштинском нивоу.

Борачко-инвалидска заштита

Права ратних војних инвалида и цивилних жртава рата обухваћени су Законом о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске и Законом о заштити цивилних жртава рата донесеним у периоду од 2010. до 2012. године, те осталим подзаконским актима којима се уређује област права за наведене категорије. Бројчано су исказана остварена права и износ новчаних надокнада/инвалиднина, која су редовно ажурирана у Базу података информационог система, путем које се уносе и евидентирају сва остварена права и врши исплата инвалиднина и осталих примања, а која је дио интегралне Базе података Министарства рада и борачко-инвалидске заштите РС.

Права ових категорија су већим дјелом остварена у наведеном периоду када су донесени законски акти, међутим број права се мјењао због вршења ревизија од стране Министарства, али и подношења захтјева за поновну оцјену инвалидности. Број права се није битно мјењао с обзиром на чињеницу да се при подношењу захтјева прилажу увјерења о рањавању, као и медицинска документација из периода рата, али и налаз и мишљење комисије у случају подношења захтјева за поновну оцјену инвалидности.

Евидентан је благи пораст износа инвалиднина, с обзиром на то да Влада Републике Српске на почетку године доноси нову Одлуку о основици обрачун примања корисника борачко-инвалидске заштите и заштите цивилних жртава рата. У току је више Јавних позива Министарства, путем којих ратни војни инвалиди могу остварити своја права у складу са категоријом инвалидности, а из области: стамбеног збрињавања, бањске рехабилитације, једнократне новчане помоћи за лијечење. Јавни позиви, по којима корисници борачко-инвалидске заштите могу остварити права, поред права на инвалиднину, се углавном односе на ратне војне инвалиде од 1 до 4 категорије и породице погинулих бораца.

База података не садржи релевантне социјалне податке, као што су: радна способност, запосленост, висина примања (плата, пензија, помоћи), стамбена ситуација, породична структура, али с обзиром на висину износа инвалиднина за ратне војне инвалиде од 4 до 10

категорије као и висину износа цивилних инвалиднина, потребно је заједничким дјеловањем више институција унаприједити њихов положај, у односу на њихов социјални статус и објективне социјалне параметре. Односно, потребно је направити социјалне карте које би биле дио Базе података уз редовно ажурирање, на основу чега би се могла сагледати стварна социјална ситуација свих категорија обухваћених прописима из области борачко-инвалидске заштите.

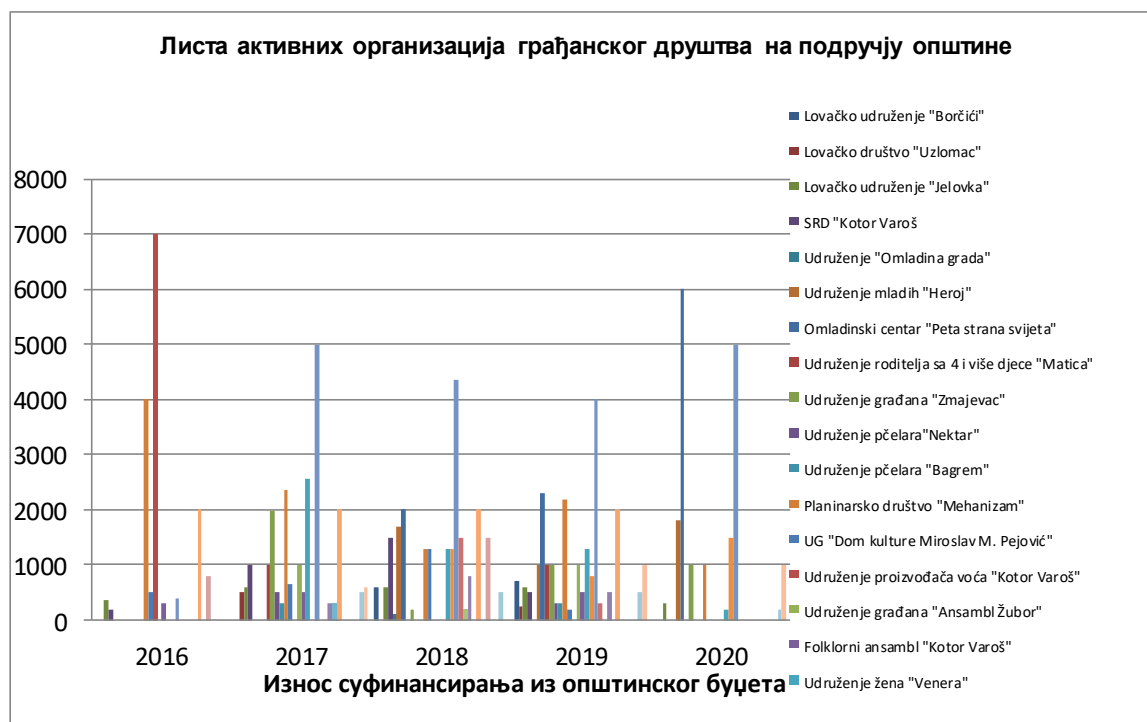
Неопходна је модернизација и електронизација свих видова сарадње са другим институцијама, кроз ВПН повезивање, дигитализацију потписа и модернизацију опреме. Министарство рада и борачко-инвалидске заштите је великим дјелом модернизовало своју сарадњу са Борачко-инвалидском заштитом општине Котор Варош, кроз Базу података и дигитализацију потписа, а у наредном периоду оствариће се и ВПН повезивање. Међутим због локалног дјеловања неопходно је исту сарадњу успоставити и са осталим институцијама које дјелују на локалном нивоу, а са којима борачко-инвалидска заштита општине Котор Варош сарађује, а све ради унапређења поступака за остваривање права из области борачко-инвалидске заштите.

Табела 27: Војни инвалиди

Категорија	Ниво инвалидитета	Број инвалида														
		2016			2017			2018			2019			2020		
		М	Ж	С	М	Ж	С	М	Ж	С	М	Ж	С	М	Ж	С
I	100 % - потребна помоћ са стране	7		7	7		7	7		7	7		7	7		7
II	100 %- без помоћи са стране	19		19	19		19	19		19	21		21	22		22
III	90%	23		23	23		23	23		23	23		23	22		22
IV	80%	17		17	17		17	17		17	17		17	17		17
V	70%	43		43	42		42	43		43	44		44	44		44
VI	60%	68		68	66		66	68		68	68		68	69		69
VII	50%	93		93	93		93	92		92	91		91	90		90
VIII	40%	111		111	111		111	111		111	109		109	109		109
IX	30%	104		104	104		104	103		103	105		105	105		105
X	20%	25		25	26		26	26		26	26		26	26		26
УКУПНО		510	0	510	508	0	508	509	0	509	511	0	511	511	0	511

Потребно је направити социјалне карте које би биле дио Базе података уз редовно ажурирање, на основу чега би се могла сагледати стварна социјална ситуација свих категорија обухваћених прописима из области борачко-инвалидске заштите и с тим у вези модернизација и електронизација свих видова сарадње са другим институцијама, ради унапређења поступака за остваривање права из области борачко-инвалидске заштите.

На подручју општине Котор Варош регистровано је 58 организација цивилног друштва.

Општина Котор Варош као одговорна локална заједница, је у протеклим годинама подржавала и препознала рад НВО сектора, кроз финансијску и материјалну помоћ, а такође, поред поменуте помоћи, настављено је са продужавањем Уговора о додјели канцеларија за рад удружења, у бараџи поред КП „Бобас“ Котор Варош и просторијама у Агроиндустријском центру у Ободнику. Просторије су додијељене потписивањем Уговора о кориштењу на годину дана, без накнаде, уз обавезу удружења да плаћа струју. У протеклим годинама расписиван је и проведен Јавни позив за предају приједлога пројеката за организације цивилног друштва са подручја цијеле Босне и Херцеговине и спортске организације са подручја општине. Сви пројекти који су одобрени, реализовани су на вријеме, а корисници средстава су обавјештавали Тим за мониторинг пројеката ОЦД који је по завршетку доставио извјештај начелнику општине. Износ финансијских средстава која општина издваја за ОЦД је око 200.000 КМ на годишњем нивоу¹⁰.

Утицај вируса COVID 19 на рад организација цивилног друштва је био изражен у томе да истима није био дозвољен рад у неколико наврата. Препорукама Института за јавно здравство РС је било забрањено организовање културних и спортских манифестација на дужи временски период, а правила заштите су вриједила у смислу да се морају поштовати мјере и препоруке Института за јавно здравство РС, свака организација је имала додатне трошкове у виду набавке средстава за заштиту и у смислу организовања својих активности у природи, јер се активности нису могле одвијати у затвореном простору.

Да би ојачали цивилни сектор, неопходно је оспособити кадрове ОЦД-ова за припрему и реализацију пројеката како би могли да финансирају већи дио својих активности независно од општинског буџета, самим тим да унаприједи своје дјеловање и буду активан партнер локалној управи и становништву, те партнер у реализацији стратешких пројеката заједно са Општином.

Општинска управа

¹⁰ Информација о раду НВО на подручју општине Котор Варош за 2020. годину

Општина Котор Варош остварује своје надлежности у складу са Уставом, законом и статутом. Самосталне надлежности, између осталих, обухватају: организовање рада и управљање општином, усвајање стратегије развоја, усвајање стратешких и спроведбених докумената просторног уређења за подручје општине, организовање послова локалног економског развоја, управљање и располагање имовином, оснивање и уређење општинске управе и др. Органи општине су Скупштина општине (СО-е) и начелник општине. Начелник општине је организовао општинску управу која по структури има шест одјељења, четири одсјека (три самостална и један у оквиру одјељења), јединицу за интерну ревизију и кабинет начелника. Такође, у оквиру општинске управе налази се Територијална ватрогасно-спасилачка јединица општине.

У општинској управи запослено је 97 лица, од чега је 35 жена и 62 мушкарца. Од укупног број запослених са ВСС има 54; ССС има 26; ВКВ има 9; КВ има 7 и НК има 1 радник. Статус запослених: Именована лица: 5; Службеници: 69; Намјештеници: 21; Приправник: 1; Волонтер: 1. Према старосниј структури до 30 година живота има 12 запослених, од 30 до 55 година живота има 59 запослених, а преко 55 година има 26 запослених. Структура према радном стажу: до 10 година стажа има 30 запослених, од 10 до 35 година има 52 запослена, а преко 35 година стажа има 15 запослених.

Општинска управа извршава и спроводи прописе СО-е и начелника општине, припрема нацрте одлука и других аката које доноси СО-е и начелник, извршава и спроводи законе и друге прописе и обезбјеђује вршење послова чије је извршење повјерено јединицама локалне самоуправе и врши стручне и друге послове које јој повјери СО-е и начелник општине.

Запослени у општинској управи користе рачунаре који су увезани у интегрисани информациони систем са одговарајућим софтвером. Међутим, исти су застарјели и рад на њима није поуздан, те је општина покренула процес набавки рачунара, и са истим треба наставити како би у што краћем року замјенила старе рачунаре са новим. У наредној табели дат је преглед улагања у рачунарску опрему, обуку запослених, као и број предмета (ријешених и нерјешених). У посматраном периоду финансијско улагање у обуку запослених службеника није довољно, због чега је потребно сачинити Годишњи план обуке запослених и обезбједити финансијска средства за реализацију истог. Примјетно је благо повећање финансијских улагања у техничко опремање општинске управе, са чим треба наставити у наредном периоду, посебно из разлога пресељења у нову зграду општине.

Табела 28: Општинске административне услуге

	2016	2017	2018	2019	2020
Износ финансијских улагања у техничко опремање (информатизација и сл.)	4.401	8.455	7.742	8.704	13.220
Број рачунара	3	3	1	8	7
Износ финансијских улагања у обуку особља	4.200	3.900	2.700	2.200	1.820
Број предмета	2.901	2.412	2.312	2.437	2.471
Проценат (%) ријешених предмета	94,89	71,84	87,88	97,37	104,41
Проценат (%) пренесених предмета	5,11	28,16	12,12	2,63	4,41
Стопа задовољства корисника	97%	90%	95%	98%	100%

На основу прикупљених података из информационог система о броју рјешавања предмета у општем управном поступку, може се закључити да је број предмета на истом нивоу или са благим осцилацијама, док је број рјешених предмета у зависности од године око 97 %, те да неријешени предмети који се у просјеку крећу од 2-5 % нису ријешени због правила и процедура општег управног поступка (рјешење предходног питања, допуна захтјева, и слично) као и због тога што већина тих предмета буде запримљена на самом крају текуће године.

Да би овако висок проценат ријешених предмета било могуће завршити у великој мјери допринио је и програм „Докунова“ и „Централни информациону систем за обраду података и чување другог примјерка матичних књига“ који је увезан на нивоу Републике Српске, са мрежом и опремом коју поставља и сервисира Агенција ИДЕЕА. Наведени програми у знатној мјери утичу на квалитет и брзину пружања услуга грађанима, издавање извода и увјерења из матичних књига, као и могућност вођења канцеларијског пословања у дигиталном облику. Све наведено је утицало на стварање квалитетне базе података као и контролу читавог процеса. Стопу задовољства корисника израчунали смо на основу стопе рјешених предмета, уложених жалби, као и истраживање задовољства грађана пруженим услугама које радимо емпиријском методом свакодневно у шалтер сали општинске управе. У ту сврху води се и књига утисака и жалби гдје сви корисници услуга могу унијети своје импресије и жалбе уколико их имају. Такође, у општинској управи су успостављени портали за комуникацију са грађанима „Систем 48“ и „Питајте Начелника“, на којим нису забиљежене примједбе грађана на рачун рада општинске управе Котор Варош.

Значајнији пројекти који су реализовани у општини Котор Варош су:

- Водовод и канализација РС (Реконструкција градске водоводне мреже и проширење канализационе мреже),
- Реконструкција киносале,
- Пројекат интегрисаног локалног развоја (ILDPI, ILDPPII),
- Пројекат јачање улоге мјесних заједница у Босни и Херцеговини фаза I (13 инфраструктурних пројеката),
- Пројекат интегрисања климатских промјена и смањење ризика од поплава у сливу ријеке Врбас,

- LOD IV,
- Изградња обалоутврде и шеталишта на купалишту Бјелине,
- Уређење купалишта Брана,
- Изградња лед расвјете на стази Мост Котор-Бјелине,
- Успостављање система раног упозоравања на пожаре,
- Проширење примарне водоводне мреже град – Забрђе – Шибови – Присоје – Подосоје -Читлук.,
- Изградња зграде локалне управе.

У току је реализација пројекта:

- Програм сертификације општине са повољним пословним окружењем БФЦ СЕЕ,
- Пројекат интегрисаног локалног развоја (ILDP III),
- Пројекат Јачање улоге мјесних заједница у Босни и Херцеговини фаза II и други пројекти.

Нова „Зграда локалне управе“ у Котор Варошу, спратности По+Пр+З, изграђена је за потребе локалне управе, на локалитету у Котор Варошу на к.ч. бр. 1518/1 и 1518/6 к.о. Котор Варош. Бруто грађевинска површина објекта износи 2500 м². Зграда општине садржи три основне програмске цијелине: Служба општинске управе (административни простор са јавним и полу-јавним програмским цијелинама); Скупштинска сала са пратећим садржајима и Сервисни садржај и интерна гаража зграде општине.

Преглед садржаја: 50 канцеларија (површински предвиђених за по два службеника), модерна шалтер сала, простор сале за састанке 66,00 м², котловница, архива 138,00 м², гаража, 3 паркинг мјеста, скупштинска сала 50 сједећих мјеста, плус 4 пресједавајућа и говорница. У истој сали предвиђен је систем скупштинског озвучења са конференцијским микрофонима.

Опрема објекта инсталацијама: Предвиђене су савремене инсталације гријање и хлађење комплетног простора, са инсталацијама вентилације скупштинске сале и архиве. Такође, предвиђена је рачунарска мрежа по сваком радном мјесту. Поред мреже предвиђени су WiFi инсталације које су јавне и интерне и исте су раздвојене како у дијелу зграде тако у дијелу ван зграде у дворишта. Предвиђен је Ip тел. инсталација са бројевима за свако радно мјесто, као и пет директних линија за потребе руководства општине, цивилне заштите и др.

За аутоматску дојаву пожара, предвиђена је централа довољног капацитета за прихват сигнала са ручних и даљинских јављача пожара, као и видео надзор са централним уређајем, радном станицом и довољним бројем камера.

Површина вањског уређења зграде локалне управе која је планирана за уређење у I фази и на којој су започети радови износи цца 4500 м². Предвиђена површина је планирана је за следеће садржаје, који чине једну цјелину вањског уређења, односно по завршетку укупног пројекта, чине градски трг за јавну употребу, а то су :

- саобраћајне површине са паркинг мјестима (укупно 50 ком паркинга) износе 2200 м²,
- површина „градске“ фонтане износи 350 м²,
- постојећи споменик палим борцима 100 м²,
- пјешачке површине, планиране за поплочање каменом и клупе за сједење износе 1700 м²,
- зелене површине са хортикултуром износе 150 м².

На планираном тргу, у плану је да се инсталира рекламни вањски Лед дисплеј, Wi Fi јавни интернет, као и да се све површине покрију надзорним камерама. Постоји могућност, у II фази, за проширењем наведеног обухвата тј. повећање трга за јавну употребу града Котор Варош, а за то је неопходно уклонити „стари“ објект општине након усљења у нови објект,

као и стамбену зграду са цца 200 м2 стамбеног простора, која се налази у обухвату, непосредно испред нове зграде локалне управе, а све то је планирано важећим Регулационим планом.

Сигурности грађана

Осигурање личне и имовине свих грађана општине Котор Варош је у надлежности Полицијске станице Котор Варош, која организационо припада Полицијској управи Бања Лука.

Полицијска станица Котор Варош, оперативно покрива цјелокупно општинско подручје. У саставу Станице, у складу са Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП РС, функционише и Станично одјељење полиције Шипраге, које оперативно покрива подручја мјесних заједница Шипраге, Грабовица и Крушево Брдо. Сходно актуелној безбједносној ситуацији, полицијска станица је предузимала мјере и активности на заштити грађана и њихове имовине, откривању и сузбијању криминалитета, одржавању стабилног јавног реда и мира, стварању услова за безбједно одвијање саобраћаја на путевима, провођењу закључака Републичког штаба за ванредне ситуације и инстута за јавно здравство РС, у циљ спречавања пандемије вируса Корона COVID 19.

У циљу ефикасног обављања послова, у 2020. години је организовано редовно усавршавање и образовање полицијских службеника из области прописа и радних закона.

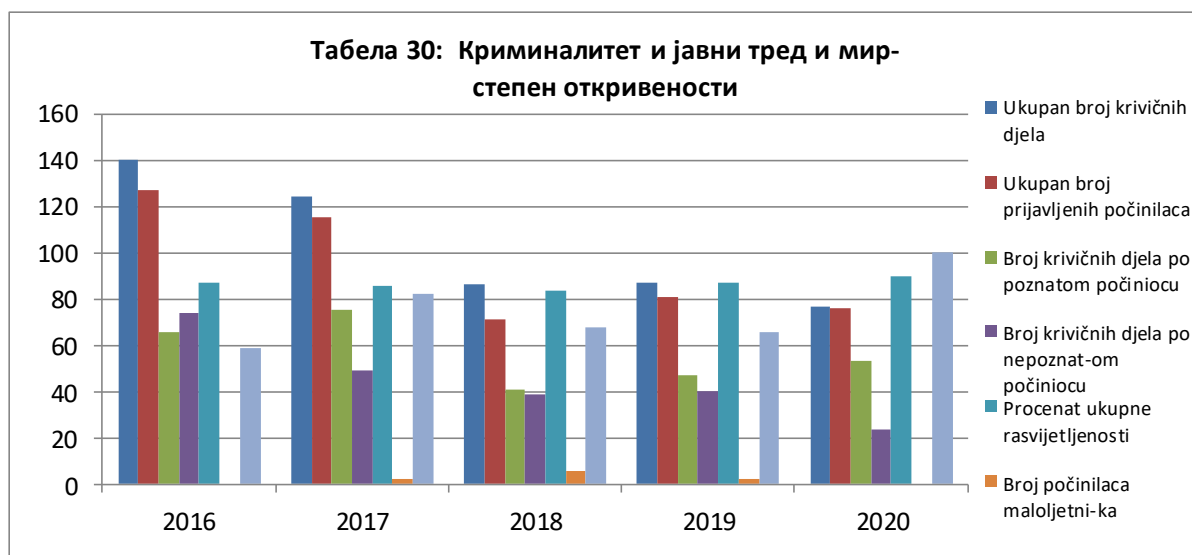
Када је ријеч о криминалитету и јавном реду и миру на подручју општине Котор Варош, може се рећи да је на задовољавајућем нивоу.

Укупан број кривичних дјела у периоду 2016-2020. године смањен је са 140 у 2016. години на 77 у 2020. години или за 45,1 %, док је број пријављених починилаца смањен са 127 у 2016. години на 76 у 2020. години или за 40,1%. Број кривичних дјела по непознатом починиоцу је смањен са 74 у 2016. години на 24 у 2020. години или за 67,6%. Број малољетних деликвената је осцилирао у току анализираних периода, од 10 укупно пријављених по 2 су у 2017. и 2019. години и 6 у 2018. години, док у току 2016. и 2020. године није било пријављених малољетних деликвената.

Табела 29: Криминалитет и јавни ред и мир: степен откривености

	Укупан број кривичних дјела	Укупан број пријављених починилаца	Број кривичних дјела по познатом починиоцу	Број кривичних дјела по непознатом починиоцу	Проценат укупне расвјетљености	Број починилаца малољетника	Укупан број пријављених прекршаја
2016	140	127	66	74	87,14	0	59
2017	124	115	75	49	85,48	2	82
2018	86	71	41	39	83,75	6	68
2019	87	81	47	40	87,35	2	66
2020	77	76	53	24	89,61	0	100

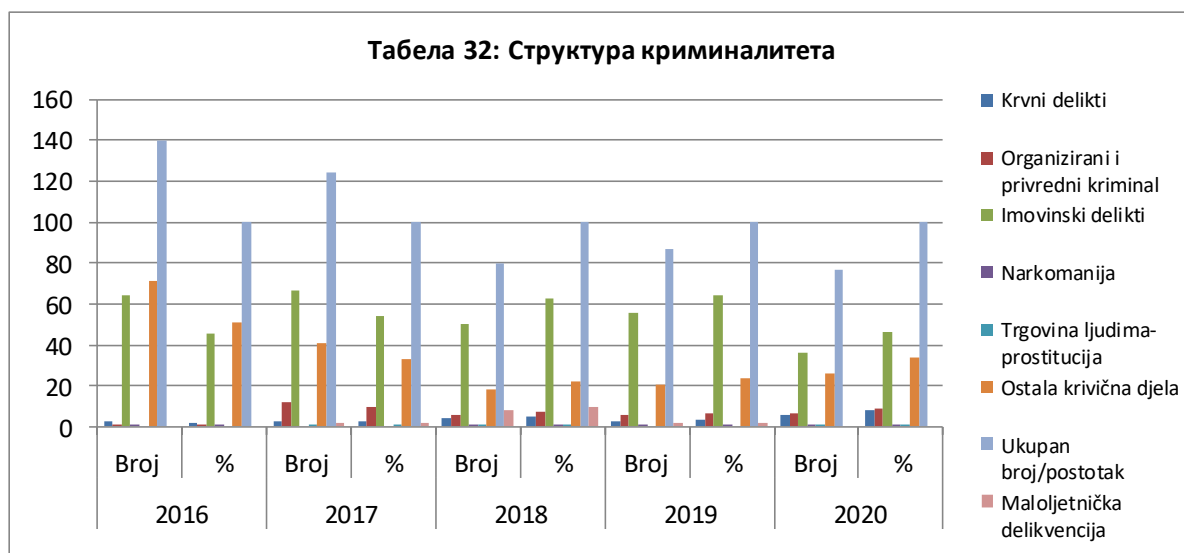
Извор података: МУП, Полицијска станица Котор Варош

У структури криминалитета у периоду 2016-2020. година, укупан број имовинских деликата је износио 273 или 53,74% од укупног броја 508 дјела а највеће од 64,3 % је било 2019. године, а најмање 2016. године када је износило 45,71%. Број организованог и привредног криминалитета је укупно 32 у петогодишњем периоду, што је 6,2% од укупног броја дјела. Учешће броја крвних деликата у укупној структури криминалитета износи 3,7% или 19 кривичних дјела. Учешће наркоманије износи 0,78 % или 4 кривична дјела. На остала кривична дјела се односи 34,44 % или 177 кривичних дјела.

Табела 31: Структура криминалитета

	2016		2017		2018		2019		2020	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Крвни деликти	3	2,14	3	2,42	4	5	3	3,45	6	7,8
Организовани и привредни криминал	1	0,71	12	9,67	6	7,5	6	6,89	7	9,09
Имовински деликти	64	45,72	67	54,03	50	62,5	56	64,37	36	46,76
Наркоманија	1	0,71	0	0	1	1,25	1	1,15	1	1,29
Трговина људима-проституција	0	0	1	0,81	1	1,25	0	0	1	1,29
Остала кривична дјела	71	50,72	41	33,07	18	22,5	21	24,14	26	33,77
Укупан број/проценат	140	100	124	100	80	100	87	100	77	100
Малољетничка деликвенција	0	0	2	1,61	8	10	2	2,29	0	0

Стање безбједности на подручју општине је на задовољавајућем нивоу.

Подаци о заштити и спасавању од природних непогода и других несрећа

Територијална ватрогасна јединица је у 2020. години извршила укупно 25 интервенција на спасавању људи и имовине, од чега 4 на гашењу пожара на објектима, 2 на гашењу шумских пожара, 14 пожара на ниском растињу 5 интервенција у саобраћајним несрећама и 138 асистенција које су дезинфекција терена, чишћење, достава воде за пиће, хране, хигијенских пакета пакета помоћи и др.

Цивилана заштита је у поплавама извела 55 интервенција (40 у 2014. години и 15 у 2019. години), учествовала у гашењу 2 велика пожара 2012. године и 20 пожара у 2015. години на 6 локација (у свим МЗ), те извела 15 асистенција на достави хране, лијекова и маске.

Цивилна заштита

Служба цивилне заштите општине је организована у склопу Одјељења за општу управу и има једног извршиоца. Служба располаже потребном рачунарском опремом и ради у складу са Законом о заштити и спасавању (2012.год). Служба не располаже опремом за учешће у акцијама на сузбијању шумских пожара као и за учешће у отклањању посљедица поплава. Одлуком начелника општине формиране су јединице цивилне заштите, али немају ништа од опреме, а велики проблем представљају сталне миграције становништва, тако да поједини дијелови општине остају без потребног људства за попуњу јединица. Одлуком начелника општине је формиран Општински штаб за ванредне ситуације који је попуњен са лицима односно руководиоцима кључних предузећа и установа, које су битне за свакодневно функционисање у служби грађана и у ванредним ситуацијама.

Неопходно је опремање јединица цивилне заштите припадајућом опремом и материјално техничким средствима како је прописано оквирном шемом за опремање јединица. Приоритет је обезбиједити личну опрему за најмање 50 припадника јединице и средства за рад у различитим околностима, зависно од природне несреће.

Територијална ватрогасна јединица

Територијална ватрогасна јединица је организована у оквиру општинске управе као посебна служба, која има 9 запослених, од чега 5 ватрогасаца и 4 руководиоца гашења пожара. Особље је обучено за гашење пожара и спасавање. Јединица је опремљена личном опремом и радним одјелима, али је слабо опремљена опремом за интервенције за гашење и спасавање. Јединица посједује развалне алате и маказе за сјечење лима. За пожарне интервенције на располагању је једно ново техничко возило МАХИНДРА и један камион-навално возило запремине 8000 л, које је у лошем стању. Ватрогасна јединица посједује адекватан складишни простор за одлагање апарата за гашење пожара, ватрогасних цријева и остале опреме.

Техничку опремљеност ватрогасне јединице је потребно подићи на виши ниво како би ефикасно одговорила потребама у хитним ситуацијама, тако да је приоритет набавка новог камиона-навалног возила.

Поплаве и клизишта

Поплаве у мају и августу 2014., године и касније из маја 2019. године узроковале су и појаву на десетине клизишта у свим дијеловима општине. Посебна пажња указана на клизишта која угрожавају животе људи и путне комуникације, отклањано по приоритетима непосредно по догађају, а касније у складу са мигућностима општине иста су и санирана. Комисије формиране на сједници општинског штаба за ванредне ситуације поред клизишта на комуникација и која угрожавају људе евидентирале су велики број клизишта на воћњацима, пољопривредном и шумском земљишту. Као отежавајућа околност овдје треба навести и велике штете на путевима, пропустима и мостовима што је само усложњавало ситуацију и захтијевало велика финансијска средства за санирање истих.

Табела 33: Угроженост поплавама

	2016	2017	2018	2019	2020
Дужина водотокова на подручју општине, у км	255	255	255	255	255
Дужина уређених водотокова на подручју општине, у км					1,5
Дужина поплавно ризичних водотокова на подручју општине, у км	3	3	3	3	3
Број становника који су ризично угрожени поплавама	44	44	44	44	44
Дужина годишње санираних водотокова у м		152	264	35	
Ниво укупних инвестиција у санацију водотокова (КМ)	406.305	438.953	34.870	469.213	14.907
Ниво општинских инвестиција у санацију водотокова (КМ)	4.178	10.807	34.870	223.322	14.907

Као посљедица поплава уништаване се парцеле уз водотокове како откидањем појаса земљишта уз ток тако и наносом ситнијег и крупнијег шљунка и муља што је довело до необрадивости истих. Није вршена појединачна и укупна површина овог земљишта, исто би захтијевало доста времена и премјеравање истих.

Контаминираност земљишта минама постављење у периоду 1992. до 1995. године већим дијелом односи се на рубни дио општине Котор Варош, плато Влашића на подручју сада ријетко насељеног мјеста Крушево Брдо. Према подацима непосредно по завршетку рата, односно из године 2011. када је од стране БиХ МАЦ-а Регионална канцеларија Бања Лука урађен План противминског дјеловања за општину сумњива/контаминирана површина била је 12,49 км² што је чинило око 2,1% од укупне територије општине. Овим Планом сумњива површина повећана је на 18,7 км² што чини око 3,2% од укупне површине општине.

Након усаглашавања података са БиХ МАЦ-а/ Регионална канцеларија Бања Лука утврђено је повећање контаминираних површина на подручју општине:

- укупне деминиране површине на рубном дијелу општине/Крушево Брдо, износе 12,7691 км² (периферни локалитет)

- укупно деминиране површине које се односе на подручје повратак становништва, пројекти инфраструктуре (пут и далековод за Кнежево) на подручју Вишевица, Соколина те Плане и Рујевица, укупне површине 1,001 км².

Тако је од укупне мински сумњиве површине 18,744 км² деминирано 13,770 км² и остаје за деминирање још 4,974 км²(497,4ха) или 0,888% укупне површине општине.

У ранијем периоду урађени су послови деминирања на Соколинама и Вишевицама пре него је рађено асфалтирање пута Котор Варош-Кнежево и пре радова на далеководној мрежи, а такође због обнове породичних кућа на том подручју. Урађен је и један пројекат и завршен у насељу Плана и дио локације у мјесту Рујевица. Рађено је и на подручју мјеста Крушево Брдо и сада је у фази завршетка обиман пројекат у ширем рејону Меокрња што се односи на територију која припада општини Котор Варош, тако да је ова површина дијелом смањена.

Табела 34: Земљиште контаминирано минама

Категорија	Површина (ха)	% укупне површине општине
I – локалитети који су у свакодневној цивилној употреби, локације репатријације избјеглица и расељених особа, локације за обнову и реконструкцију инфраструктуре и економије		
II – локалитети који су повремено у употреби или су у контакт – зони са локацијом из I категорије, економски ресурси		
III – периферни локалитети	497,4	0,888
Укупно	497,4	0,888

Смањење ризика од природних несрећа (ДДР)

На подручју општине три су основне школе са неколико подручних одјељења. Планови евакуације дјелимично су урађени, не у свим школама. Не проводе се редовне вјежбове активности. У мјесецу септембру 2017. године проведена вјежба у ОШ „Цвети Сава“, евакуација ђака и наставника након појаве пожара у кабинету хемије. Успјешно изведена вјежба са свим потребним учесницима и средствима.

Дом здравља има довољне капацитете за пружање услуга за случај несрећа, нарочито после реновирања постојећег објекта, набавке потребних апарата и завршетка нове зграде хитне помоћи и породичне медицине, располаже са потребним бројем медицинског особља, возача

хитне помоћи и друго особље. У току градње и завршетка нове зграде хитне помоћи отворен је и алтернативни пут према насељу Рипиште што је значајно нарочито у зимским условима.

Центар за социјални рад укључен је у краткорочним плановима заштите и спасавања који се доносе сваке године на основу прописаног плана Владе Републике Српске, гдје је предвиђено да се доставе подаци служби цивилне заштите о корисницима социјалне помоћи, туђе његе и помоћи другог лица, исти има евиденцију тих лица са адресама, центар је укључиван ради обиласка терена и пружања помоћи угроженим породицама у ванредним ситуацијама, пакет хране и хигијена.

Програм развоја система заштите и спасавања није усвојен.

Систем за рано упозоравање није у потпуности функционалан. Сирена за упозоравање о надолazeћој опасности, постављена на Основној школи у центру града, није дуго укључивана, као и сирена за рано упозоравање на опасност од поплава на Основној школи у Забрђу (провјерена приликом постављања). У градском дијелу општине у току 2016. године уручени Знакови за узбуђивање установама, гдје долази, борави и ради већи број људи, те заједницама етажних власника, не свим због недостатка знакова у том периоду, а касније се није наставило са том активношћу. Овдје треба навести као проблем раног упозоравање о надолazeћој опасности становништву које живи у мјестима удаљеним од центра општине. Могуће рјешење овог проблема јесте набавка преносивих сирена које се активирају ручно.

У буџету општине нису осигурана довољна средства за финансирање система заштите и спасавања. Потребно примијенити Уредбу Владе РС којом је предвиђено издвајање 2% од усвојеног буџета општине за финансирање потреба заштите и спасавања, од чега 50% за превентивно дјеловање (водотокови, набавка опреме за ватрогасно, и др)

Сва инфраструктура почев од путева, водовода, електроснабдијевања и друго подложна је утицају природних и других непогода и немогућа је потпуна заштита што се нарочито показало након поплава које су погодиле општину 2010. године, 2014. и 2019. године.

Објекат Дома здравља, школе, зграда ПС, зграда локалне управе, трговачки центри, нису угрожени од поплава. Што се тиче производних погона дјелимично су угрожена три погона.

Питање паса луталица на територији општине Котор Варош

Проблем по питању паса луталица изражен је дужи временски период како у градском подручју тако и у центрима мјесних заједница. Најчешће се скупљају у већем броју у околини школа и мјеста гдје имају доступан извор хране. Буџетом општине за потребе збрињавања напуштених паса планирана су средства у износу од 5.000.00 КМ. Збрињавање напуштених паса врши се преко регистрованог прихватиштва „Јава“ Прњавор и Удружења за заштиту животиња „Варди“ Котор Варош. У протеклом периоду (2019-2020) прихватиштво „Јава“ је са територије Општине збринуло 40 напуштених паса, на основу склопљеног уговора са Општином. Удружења за заштиту животиња „Варди“ Котор Варош је 2019. године од Омладинске банке за пројекат: “Едукацијом до здравља људи и мање напуштених животиња” добило средства у износу од 1.500,00 КМ . Ово удружење из својих средстава свакодневно ради на добробити напуштених паса, преко масовне кастрације и стерилизације, лијечења болесних и повријеђених животиња те удомљавањем и збрињавањем напуштених паса. Њихова процјена је да се тренутно на територији цјелокупне општине налази око 1.000 напуштених паса.

Природне непогоде

Најчешћа природна непогода која погађа општину јесу поплаве. Ријека Врбања и њене притоке наносе велике штете; путеви, мостови, пропусти, водоводи, објекти за становање, уништено земљиште, плавни талас дјелимично додају до три производна погона, школски објекти нису угрожени. Штете од полава у мају и августу 2014. године износе 5.954.520 КМ, док штете од поплава у мају 2019. године износе 2.422.267 КМ.

Како се ради о великим штетама неопходно је отпочети са потребним радовима у плавним подручјима ријеке Врбање и њених притока, прочишћавање корита ради бољег протока воде, израда насипа, пошумљавање, контрола непланске експлоатације шљунка, спречавање изградње у плавним подручјима, спречити бацање разног смећа.

Заштита од снијега : Два приватна предузећа чисте снијег на локалним путевима

Заштита од пожара : ТВЈ има 8 ватрогасаца, 2 цистерне, 2 теренска возила,

Земљотрес: за ову природну несрећу најмање спремни.

Извјештај о раду Одсјека за инспекцијске послове и комуналну полицију – COVID-19, у периоду од 17.03.2020. до 29.09.2021. године

У раду на сузбијању и спречавању ширења новог корона вируса COVID-19, учествовали су сви инспектори и комунални полицајци Одсјека по упутству Штаба за ванредне ситуације Владе Републике Српске и Инспектората РС.

У назначеном временском раздобљу издата су укупно 3161 Рјешења за кућне изолације и то за 1020 лица позитивна на нови корона вирус и 2141 лица која су били контакт са обољелим лицем.

Комунална полиција је извршила 3976 контроле лица у кућној изолацији од чега су два лица прекршила мјеру кућне изолације, те им је издат прекршајни налог здравственог инспектора за неизвршење рјешења.

Тренутно на територији Општине 33 лица су позитивна на нови корона вирус COVID-19, а за 12 лица су издата рјешења за кућну изолацију јер су били у контакту са зараженом особом.

е) Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга

Имовина општине

Подаци о површини и приходима о земљиштима преузети из пописних извјештаја, остварени приходи из финансијских картица Одјелења за финансије. Приходи су остварени продајом земљишта непосредном погодбом као и лицитацијом. 2016. године значајан приход од укупног тачније 76.215,24 КМ остварено је продајом парцеле к.ч. 705 к.о. Котор Варош а ради реализације инвестиционог пројекта достављеног од "Спортек" д.о.о. Котор Варош.

Општина Котор Варош не остварује приходе од станова које се воде у посједу исте, из разлога што се ради о становима изграђеним за потребе збрињавања породица погинулих бораца и ратних војних инвалида, те су сва средства приликом приватизације усмјерена на Фонд становања Републике Српске. До 2019. године број оваквих станова је био 85, а након процеса приватизације који није завршен преостало је 38 станова. Планира се да ће се у наредном периоду приватизовати и преостале стамбене јединице.

Пословни простори који се према књиговодственом попису воде као имовина Општине (табела 35.), тренутне су вриједности 133.052 КМ. Увидом у књигу уложених уговора која се води код надлежне јединице РУГИП-а утврђено је да се ради о 3 пословна простора, један површине 27,00 м² и два по 26,40 м².

Под осталом имовином убраја се 12 гаража (повшина гараже је 18,00 м²), зграда дома у Масловарама (површине 224 м²) и стара школа у Масловарама (површине 523 м², П+1). Од издавања у закуп непокретности општина је остварила приходе наведене у табели¹¹:

Табела 35: Структура имовине у власништву општине

Врста имовине	Тренутачно стање		Остварени приход у КМ				
	Величина у м ²	Процијењена вриједност у КМ	2016	2017	2018	2019	2020
Земљиште	2.786.602	6.066.343	85.221	9.230	37.978	19.346	415.647
Станови			0	0	0	0	0
Пословни простори	79,8	133.052	0	0	0	0	0
Остало	1.486	269.461	8.798	8.908	10.403	13.074	17.376
Укупно	2.788.168	6.468.858	94.019	18.138	48.381	32.420	433.024

Не постоји евиденција која раздваја индивидуалне станове од станова у објектима. Као почетни подаци о броју стамбених јединица, преузет је број стамбених јединица са сајта Завода за статистику за 2013. годину. Према попису број стамбених јединица у Котор Варошу је 9081. Прегледом регистра грађевинских дозвола код надлежног општинског одјељења утврђен је број објеката који је изграђен у периоду од 2013-2020. године.

Стање саобраћајне инфраструктуре

Цестовну мрежу на подручју општине Котор Варош (табела 36.) чине: -магистрални пут М-И (евиденциона ознака 108) Бања Лука - Добој, на дионици Црна ријека - Борја, у укупној дужини од 35 км; - Регионални пут Р- ИИ (евиденциона ознака 505) Котор Варош - Кнежево, у дужини од 11км; -регионални пут Р-ИИ (евиденциона ознака 2504) Ободник - Крушево Брдо (Буковица) у укупној дужини од 38 км.¹²

Табела 36: Цестовна мрежа на подручју општине

Опис	Дужина (km)	%	Стање (добро/лоше)
Некатегорисани	301	65,0%	Добро
Локални	77,5	16,8%	Добро
Регионални	49	10,6%	32 km асфалтни добро, 17 km макадам лоше
Магистрални	35	7,6%	Добро
Аутоцеста	0		-
Укупно	462,5	100,0%	

Остатак путне мреже чине локални и некатегорисани путеви, дужине око 378,5 км (табела 37).

¹¹ Извор података: финансијске картице општине

¹² Гоогле мапс и адресни регистар -границе општина

Табела 37: Цестовна мрежа у надлежности општине

Опис	Дужина укупна (КМ)					Асфалтирани (КМ)				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Некатегорисани	301	301	301	301	301	67	69	69,5	76,5	84,5
Локални	77,5	77,5	77,5	77,5	77,5			0,5		
Укупно	378,5	378,5	378,5	378,5	378,5	67	69	70	76,5	84,5

Према евиденцији која се води код Одјељења за финансије нису одвојена улагања у санацију и изградњу (табела 38.).

Табела 38: Цестовна мрежа: финансијска улагања и повезаност

	2016	2017	2018	2019	2020
Износ финансијских средстава из општинског буџета који је уложен у санацију и изградњу некатегорисаних цеста	*	*	*	*	*
Износ финансијских средстава из општинског буџета који је уложен у санацију и изградњу локалних цеста	*	*	*	*	*
Износ финансијских средстава из општинског буџета који је уложен у редовно одржавање цеста	296058,21	238070,58	332938,81	424003,7	433817,3
Износ финансијских средстава из општинског буџета који је уложен у изградњу и одржавање хоризонталне и вертикалне сигнализације	7020	233,88	0	4999,08	950,63
Укупна финансијска средства из општинског буџета уложена у изградњу и санацију саобраћајне инфраструктуре	156511,5	624689,8	415412,8	341028,3	1522187
Број километара асфалтираних цеста на подручју општине	67	69	70	76,5	84,5
Број километара уређених тротоара на подручју општине	23	23	23	23	23
Број МЗ-а чији центри нису асфалтном цестом повезани са центром општине	1	1	1	1	1
Број насељених мјеста чији центри нису асфалтном цестом повезани са центром општине	22	22	22	22	22

До 2016. године укупно је било асфалтирано 63 км и локалних и некатегорисаних путева у надлежности општине. Центар мјесне заједнице Крушево Брдо није асфалтном цестом повезан са центром општине.

Насељена мјеста чији центри нису повезани асфалтном цестом са центром Општине: Баштина, Билице, Бољанићи, Горњи Борци, Варјаче, Глуха Буковица, Дуратовци, Засеље, Јакотина, Крушево Брдо и Крушево Брдо ИИ, Маљева, Орахова, Паливук, Плитска, Подосоје, Постоје, Присочка, Радахова, Селачка, Стопан, Ђорковићи.

Потребно је санирати оштећења на мостовима који се налазе на локалним путевима, а који су у надлежности општине. Стари градски мост на ријеци Врбањи, који је изграђен 1937. године, је оштећен после другог свјетског рата и оронуо услед утицаја времена. Мост се налази у центру града, поред градског трга и повезује центар општине са насељима на лијевој обали Врбање. Мост је потребно санирати и сачувати од даљег пропадања, те на тај начин створити услове да се исти користи као туристичка атракција. Санација би обухватила нову

хидроизолацију, нови асфалт, нову ограду, обнову кородиралог бетона на свим дијеловима моста, промјену система одводње и обнову каменог мозаика.

Организационе мјере или инструменти који су потребни у циљу развоја саобраћаја су:

- Развијати локалну путну мрежу;
- Повећати значај и укључити важније сеоске центре у систем насеља Општине;
- Обновити путну мрежу, ријешити проблем некатегорисаних и макадамских путева;
- Повећати квалитет превоза путника;
- Развити систем пјешачких и бициклистичких стаза, посебно планирати изградњу тротоара у насељеним мјестима уз магистрални пут;
- Од проблема који су у надлежности Јавних путева Републике Српске потенцирати асфалтирање - реконструкцију дијела пута који пролази кроз град, који је изостављен приликом модернизације дионице магистралног пута Бања Лука - Масловаре, као и наставак асфалтирања дионице регионалног пута Ободник –Крушево Брдо и изградњу новог моста у Шипрагама.
- У наредном периоду размислити о обилазници општине Котор Варош која је планирана Урбанистичким планом.
- Санирати Стари градски мост и сачувати од даљег пропадања.

Техничка инфраструктура

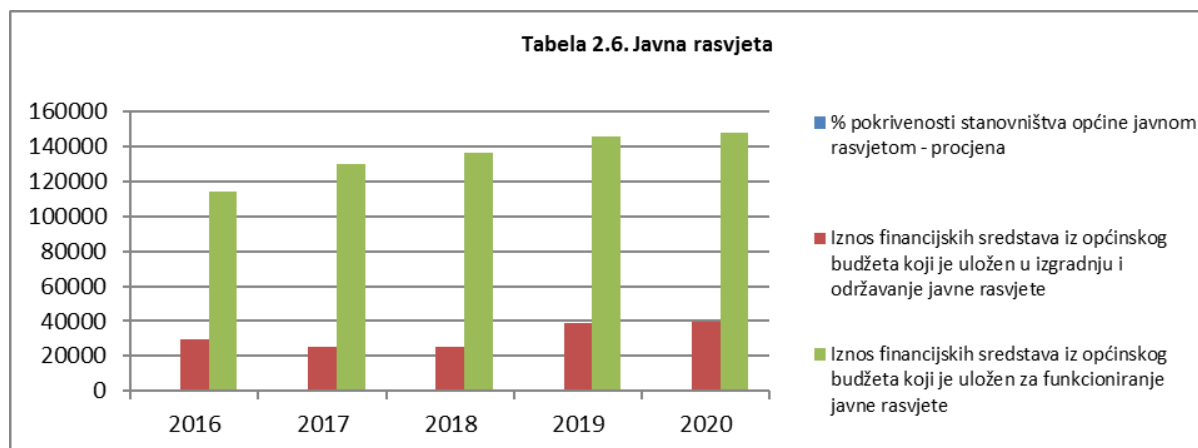
Расвјета

Улична расвјета као веома важан дио комуналне инфраструктуре грађена је и стављена у експлоатацију у различитим околностима, дужи временски период. Наведена инфраструктура заступљена је на подручју свих мјесних заједница. На комплетној територији локалне заједнице инсталирано је укупно 1.806 комада расвјетних тијела, која су различите временске старости, јачине, облика и функционалности. Сва ова расвјетна тијела (уличне лампе) везане су у систем 61 мјерних мјеста која су опремљена бројилима за контролу утrophка електричне енергије и осталом опремом која омогућава управљање и функционисање уличне расвјете.

У претходном периоду као наслеђе прошлости затечен је систем координације рада уличне расвјете преко система "фотоћелија" који је омогућавао аутоматско подешавање времена укључења и искључења расвјете у складу са дужином дана и ноћи у различитом периоду кориштења. Услед технолошког напретка и потребе за смањењем трошкова за утрошену електричну енергију у току 2013. године приступило се набавци и уградњи елемената званих "часовни регулатори за укључење" који су уграђени на свако мјерно мјесто и који посједују техничку могућност да се истима задаје вријеме укључења и искључења неовисно о вањским утицајима, чиме се постиже огромна уштеда електричне енергије. На систем уличне расвјете извршено је прикључење расвјетних тијела на спортским теренима, у центрима МЗ Котор Варош и Врбањци прикључено је освјетљавање неколико вјерских објеката из реда свих вјерских заједница. На ужем градском подручју постоје 4 освјетљена рекламна билборда у посједу правног субјекта којем је то основна дјелатност, исти су напојени са уличне расвјете (постоје уговорни однос са истим).

Табела 39: Јавна расвјета

	2016	2017	2018	2019	2020
% покривености становништва опћине јавном расвјетом - процјен	55	60	65	65	75
Износ финансијских средстава из опћинског буџета који је уложен у изградњу и одржавање јавне расвјете	29.665	24.988	25.065	38.806	39.888
Износ финансијских средстава из општинског буџета који је уложен за функционирање јавне расвјете	114.278	129.960	136.347	146.057	147.727

Трошкови одржавања јавне расвјете који се финансирају из буџета су порасли, у петогодишњем периоду, за 30 %, стога је неопходно изнаћи техничка рјешења за уштеду електричне енергије и смањење трошкова, замјеном постојеће расвјете **лед расвјетом** или на други начин.

Електромрежа

Снабдијевање општине Котор Варош електричном енергијом се врши преко напојних водова из три правца и то: Бања Лука - Котор Варош 110 kW далековод, Станари - Котор Варош 110 kW далековод и Котор Варош - Кнежево 35 kW далековод. Сви водови долазе до трансформаторске станице 110/20 kW "Котор Варош". Укупна дужина нисконапонске и високонапонске мреже (20 kW далеководи) на подручју општине је 599 км.

На подручју општине постоји електро мрежа која је на више мјеста уништена тако да неки дијелови или засеоци општине немају електричну енергију (Вишевице, Јакотина, Горња Орахова, Маљева и Растик). То су насеља која имају повремене посјете својих становника и насеља у којима више нема становништва. Укупна дужина изграђене мреже у периоду 2016-2021. године је 19 км, а укупна дужина реконструисане мреже је 39 км. На подручју општине Котор Варош постоји 137 трансформаторских станица.

Табела 40: Стање електро-дистрибутивне мреже на подручју општине

Опис	2016	2017	2018	2019	2020
1. Дужина електро мреже	580	588	591	593	599
- На високом напону	180	183	183	183	186

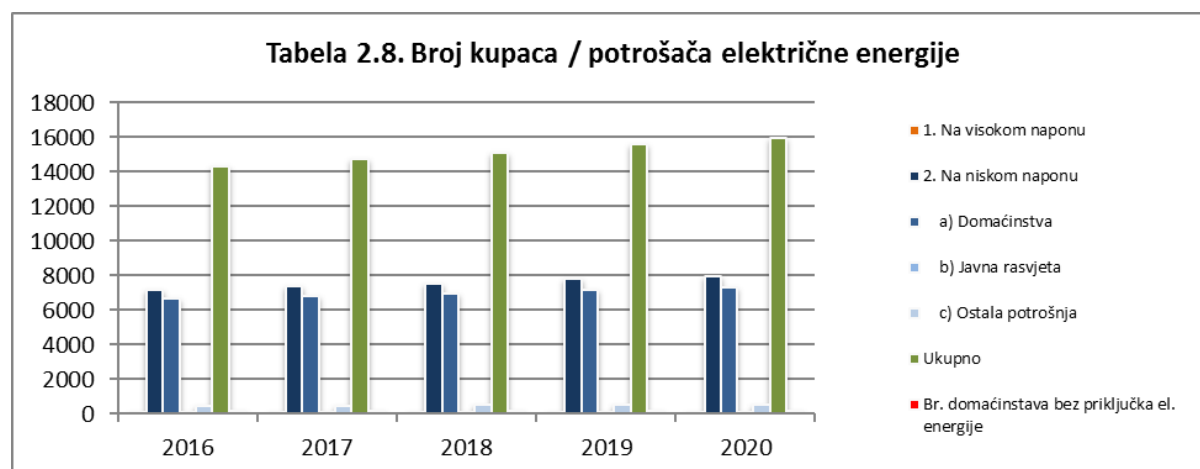
- На ниском напону	400	405	408	410	413
2. Дужина реконструисане електро мреже	2	5	7	10	15
- На високом напону	0	0	0	0	0
- На ниском напону	2	5	7	10	15
3. Дужина изграђене електро мреже	0	8	3	2	6
- На високом напону	0	3	0	0	3
- На ниском напону	0	5	3	2	3

Укупан број корисника електричне енергије : домаћинства 7343, јавне расвјете 73 и остала потрошња (пословни објекти) 540. Важно је напоменути да на подручју општине постоји 5 МХЕ (мини хидроелектрана) и то МХЕ " Крушево Брдо", МХЕ "Демићка", МХЕ "Дивич", МХЕ "Грабовачка ријека" и МХЕ " Стопани 2".

Напајање електричном енергијом постојећих потрошача је на задовољавајућем нивоу уз могућност побољшања даљњом реконструкцијом и изградњом НН мреже у складу са ширењем насеља, као и ради повећања квалитета и поузданости снабдијевања потрошача ел. енергијом и смањења техничких губитака. Такође планирати реконструкцију и модернизацију постојећих трафостаница, као и евентуалну изградњу нових у складу са потребама за ел.енергијом.

Табела 41: Број купаца/ потрошача електричне енергије

Opis	2016	2017	2018	2019	2020
1. На високом напону	10	11	11	11	11
2. На ниском напону	7.167	7.369	7.549	7.782	7.956
а) Домаћинства	6.678	6.839	6.982	7.189	7.343
б) Јавна расвјета	66	73	73	73	73
с) Остала потрошња	423	457	494	520	540
Укупно	14.344	14.749	15.109	15.575	15.923
Број домаћинстава без прикључка електричне енергије	200	170	170	160	150

Један од евидентних проблема у функционисању надлежне дистрибуције јесте компликован систем набавки материјала и опреме, јер на услуге прикључака и извођење одређених инвестиција чека се на непримјерен временски рок за ово данашње вријеме.

Електрификацијом нису покривена сва насељена мјеста (Вишевице, Јакотина, Горња Орахова и Маљева), потребно је исте плански електрифицирати. Изградњом 5 МХЕ (мини хидроелектрана), од укупно 20 предвиђених просторним планом, наметнула се неопходна потреба за реконструкцију далековода Котор Варош – Шипраге - Крушево Брдо, како би се подигао већи напонски ниво далековода тј. на 35 kW. Такође, потребно је планирати реконструкцију и модернизацију постојећих трафостаница, као и евентуалну изградњу нових у складу са потребама за електричном енергијом, као и побољшање напонских прилика у руралним дијеловима општине Котор Варош.

Топлификација

Топловод на подручју општине не постоји изузев два крака која су водила од бивше Енергане до Јелшинграда и СШЦ " Никола Тесла", а који нису у функцији. С обзиром на већу количину биомасе која се појављује на овом подручју требало би планирати изградњу енергане на биомасу која би производила електричну и топлотну енергију а самим тим би се ријешила и топлификација овог подручја. Као алтернатива изградњи енергане за даљински систем гријања за подручје општине Котор Варош је и изградња градске топлане на чврсто, течно или гасовито гориво.

Свакако, прије изградње енергане или топлане било би неопходно извршити техно - економску анализу и студију топлификације градског подручја општине Котор Варош из којих би се стварно установила оправданост једног оваквог пројекта. Док се не створе потребни услови за изградњу оваквог извора топлоте, сви стамбени, пословни и стамбено - пословни објекти могу топлотну енергију обезбиједити локалим ложењем по просторијама или централно из котловница за сваки објект појединачно.

Општина Котор Вароша нема изграђен топовод тако да се загријавање објеката врши локалним ложењем или котловницама за сваки објект, гдје врсту извора топлотне енергије бира сваки инвеститор овисно о локацији објекта и његовој приступачности неком од енергената. Даљински систем гријања из топлане је могућ само ако би се изградила градска топлана. Величина топлане, оправданост њене градње, врста кориштеног горива у котловима и њена локација се може одредити само обимном анализом кроз студију оправданости изградње топлане. Развод природног гаса и гасификација овог подручја ће се моћи извршити након приспијећа природног гаса у сјеверно подручје Републике Српске Полагање цијевне мреже за развод природног гаса ријешити студијом гасификације градског подручја и урбанистичко техничким условима за комплетну цијевну мрежу у градском подручју или парцијално за поједине дијелове градском подручју овисно о усвојеном начину гасификације градском подручју кад се за то стекну услови.

Телекомуникације, ртв сигнал

Пружалац услуга мобилне телефоније није доставио тражене податке.

Телефонски саобраћај је у протеклом периоду доживио свој нагли развој, увођењем могућности кориштења мобилне телефоније. Видно су грађене базне станице, што је коначно ријешило проблем покривености Општине сигналом мобилне телефоније, а самим тим и РТВ сигнала, те се може рећи да је покривеност цца 95%.

У наредном планском периоду потребно је обезбиједити недискриминирајући приступ телекомуникационим услугама и њихов висок квалитет по приступачним цијенама, а у складу са основама политике развоја друштвено-економског система и заштите интереса грађана.

Комунална инфраструктура

Водоснабдијевање и санитација

Водоводни систем „Котор Варош“ обезбјеђује воду за урбано подручје града из изворишта „Бијело поље“ на лијевој обали ријеке Врбање узводно од града око 1,50 км. Тренутно се са градске водоводне мреже снабдијева око 10.000 потрошача. Извориште је релативно ограниченог капацитета и у многоме зависи од хидролошких услова. Наиме, вода се путем бунара експлоатише из приобалног алувија чије прихрањивање увелико зависи од водостаја у водотоку Врбање. У садашњим условима извориште може обезбиједити од 12-35 л/с воде.

Захваћена вода се путем постојеће пумпне станице шаље потисним ПЕ ХД ДН 200 цјевоводом у резервоар „Коториште“. Резервоар је капацитета $V = 1000 \text{ м}^3$ са котом дна 321.00 м.н.м. Такође у функцији је и извориште Соколина на западној страни изнад града, гдје се гравитационим цјевоводом питком водом снабдијева Резервоар „Чепак“ капацитета 300 м3 са котом дна 321, м.н.м. У насељу Котор је изграђена пумпна станица за потрошаче у другој висинској зони.

Из резервоара „Коториште“ према потрошачима у граду положен је главни гравитациони вјевовод ПЕ ХД ДН400, који је повезан са разводном мрежом у дужини од око 70 км различитих профила до крајњих корисника. Комунално предузеће има око 3.700 водоводних прикључака и тренд је сталног ширења водоводне мреже.

Повећан број прикључака у градском подручју и проширење градске водоводне мреже према Забрђу, захтијева обезбјеђење довољне количине воде на изворишту и заштиту изворишта Бијело поље. Потребно је повећати капацитет изворишта изградњом једног бунара у „чепачком“ пољу и изградити праг са обалоутврдом на Ријеци Врбањи, на изворишту. Водоводна мрежа је у добром стању, али је потребно планирати изградњу додатног резервоара за воду запремине цца 1000 м3 на истој локацији гдје је и постојећи резервоар из којег се гравитационо врши дистрибуција воде за општину Котор Варош.

Канализациони систем постоји само у урбаном подручју општине Котор Варош. Отпадне воде се на подручју општине прикупљају и одводе примарним и секундарним канализационим колекторима у дужини од 19 км. Примарна мрежа је изведена од бетонских цијеви пречника 300-500 мм. Изграђена је дуж ријеке Врбање у укупној дужини од 4,5 км. На примарну мрежу су прикључени гравитирајући кракови секундарне мреже који су једним дијелом изведени од бетонских цијеви, а већим дијелом од полипропиленских цијеви. Стари мјешовити систем који је изграђен 70-тих година прошлог вијека у дужини од 6 км, пречника 300-500 мм, је у лошем стању тако да захтијева реконструкцију и санацију.

Локално комунално предузеће процјењује да је на канализациону мрежу прикључено око 60% урбаног дијела града, док преостали дио користи индивидуалне септичке јаме или Емшерове јаме или испуштају отпадне воде директно у оближње водотоке. На територији мјесних заједница уопште не постоји изграђена канализациона мрежа. Фекалне воде се са подручја

општине испуштају у ријеку Врбању без пречишћавања што је огроман проблем за локалну заједницу.

Табела 42: Отпадне воде-канализациона мрежа

	2016	2017	2018	2019	2020
Број километара канализацијске мреже на подручју општине	15	15	16	17	19
Ниво инвестиција у изградњу канализацијске инфраструктуре	3450	4056	2773	4924	150747
Ниво инвестиција у реконструкцију канализационе инфраструктуре	1000	1000	1000	1000	1000
Ниво инвестиција у одржавању канализацијске инфраструктуре	5000	5000	6000	7000	7000
Домаћинства – прикључци	1000	1100	1150	1250	1300
Правне особе – прикључци	200	200	220	250	250
Број домаћинстава у општини без прикључака на канализациону мрежу - процјена	2300	2200	2150	2050	2000
Просјечна цијена м3 отпадне воде	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Проценат отпадних вода које се пречишћавају	0	0	0	0	0
Проценат наплате услуга	80	80	80	80	80

Усљед повећања и проширења канализационе мреже дошло је и до значајног повећања легалних прикључака на канализациону мрежу. У наредном периоду је потребно изградити постројење за пречишћавање отпадних вода у градском подручју на предвиђеној локацији, јер тренутно исто не постоји. Потребно је израдити студију изводљивости за водоводни и канализациони систем која ће се бавити проблематичним питањима и предложити потребне радове за третман и испуштање отпадних вода, узимајући у обзир доступност, техничка питања, заштиту животне средине и финансијске могућности.

Управљање отпадом

Општина Котор Варош је повјерила Комуналном предузећу "Бобас" а.д. Котор Варош прикупљање и одвоз комуналног отпада из градског подручја и мјесних заједница са подручја општине. Одвоз комуналног отпада се врши на основу Одлуке о комуналном реду број: 7/18 од 08.08.2018. године и Плана одвоза и одлагања отпада.

Сакупљени комунални отпад се депонује на регионалну депонију ЈП "ДЕП-ОТ", регионална депонија Рамићи код Бања Луке, на основу уговора број: 041/1929/18 из 2018. године. Комунално предузеће континуирано врши сакупљање и одвоз комуналног отпада сваким радним даном, а по потреби и у дане празника и викендом. Одвоз се врши намјенским возилима за одвоз комуналног отпада, а у дијеловима насеља гдје је онемогућен улазак камиона одвоз се врши малим камионом, кипером.

У насељу Дуратовци је раније постојала депонија која је потписивањем уговора са регионалном депонијом затворена, међутим иста још није санирана према прописима, те се на њој још одлаже грађевински отпад, шут и отпад органског поријекла. На територији општине је постављено 144 контејнера који покривају и значајни дио мјесних заједница, што свакако за резултат има унапређење услуга одвоза смећа.

Табела 43: Одвоз смећа и отпада

Проценат покривености одвозом смећа (%)	2016	2017	2018	2019	2020
Домаћинства	50	70	80	90	90
Правне особе	100	100	100	100	100
Број корисника услуге одвоза смећа и отпада	4000	4000	5500	5500	5500
Количина отпада прикупљеног током године – т3					
Постотак смећа и отпада који се сортира – процјена	-	0	0	0	0
Количина отпада прикупљеног током године – који је адекватно похрањен т3	2063	2738	1692	1656	2090
Количина отпада који није прикупљен током године – т3 – процјена (одложен на „дивље“ депоније и сл.)	500	500	250	150	150
Број дивљих депонија на подручју општине – процјена	50	50	30	20	20
Број санираних дивљих депонија на подручју општине	10	10	10	10	10
Износ инвестиција у изградњу санитарних и/или регионалних депонија (КМ)	-	-	5000	5000	5000
Износ инвестиција у одржавање постојећих депонија (КМ)	-	-	-	-	-
Износ инвестиција у затрварање постојећих неадекватних депонија (КМ)	-	-	-	-	-
Број МЗ-а покривених организованим прикупљањем отпада	5	5	5	6	6
Број контејнера за колективно прикупљање отпада на подручју општине	100	105	137	144	144
Просјечна цијена одвоза отпада по мјерној јединици	0,12	0,12	0,12		
Процената наплате услуга	33	37	51	67	69

Тренутно се на подручју општине Котор Варош не врши примарна ни секундарна селекција отпада нити се врши организовано одвајање секундарних или неких других комерцијалних категорија отпада. Рециклажно двориште које је изграђено 2014. године, уз подршку УНДП БиХ, није тренутно у функцији. Увођењем мјера одвоза отпада од већег броја домаћинстава током посматраног периода дошло је и до смањења броја дивљих депонија за 60%.

Најмање се постигло на рјешавању проблема одлагања отпада анималног поријекла, што још увијек представља потенцијалну опасност и извор заразних болести. Доношењем Одлуке о комуналном реду 2018. године, предвиђено је оснивање сточног гробља, чиме би се стално и у потпуности ријешио проблем одлагања отпада животињског поријекла на територији Општине. Међутим, ово питање још увијек није рјешено на адекватан начин.

Као приоритет, потребно је набавити специјално возило за сакупљање и одвоз отпада са градског подручја, као и одвоз отпада након процеса рециклаже. Унапрјеђење система управљања отпадом у великој мјери би допринијело квалитету заштите животне средине и уједно ојачало капацитете локалне заједнице, у циљу смањења ризика од опасности које узрокују дивље депоније и одбачени чврсти отпад који најчешће заврши у коритама ријека. Неопходно је набавити и пречистач отпадних вода, те санирати стару депонију „Дуратовци“ која није за употребу.

Остала инфраструктура - гробља

Tabela 42: Гробља

	2016	2017	2018	2019	2020
Број слободних укупних мјеста на подручју општине	8.950	8.670	8.300	7900	7.500
% тренутне попуњености	53	55	57	59	60
Износ финансијских средстава који је уложен у изградњу и одржавање гробља	232.000	235.000	238.000	240.000	250.000

Бошњачких гробља има 73, од тога је у власништву Исламске заједнице 53, а активно је 48. (могућ и врши се укуп), неактивно је 5. (нема ни једног становника у том мјесту), 20. гробља је у власништву мјештана (18. гробља се налази у Шипрагама, а 2. су у Ханифићима), Гробно мјесто се плаћа само у Котор Варошу и то 150,00 КМ у свим осталим гробљима укуп је бесплатан, мјесечно одржавање плаћају сами становници-корисници и то 20,00 КМ, годишње се прикупи око 80.000,00 КМ. Општина и Исламска заједница не дају никаква средства у ове сврхе. Тренутна попуњеност је 55% и нема потребе за куповину нових парцела које би се користиле као гробља.

Католичких гробља, на подручју општине, има 18. У жупи Котор Варош се налази 8. гробља. Жупа Врбањци броји 6. гробља и у жупи Соколине се налазе 4. гробља, власништво је на Цркви. Не плаћа се гробно мјесто, укуп је бесплатан. Мјесечно одржавање плаћају становници и добротвори, Општина и жупе не финансирају одржавање гробља, због малог броја становника не уплаћују се мјесечни износи али се у току године прикупи око 50.000,00 КМ за одржавање гробља (становници своје обавезе измирују о великим светковинама када долазе у мјеста свог рођења и ранијег пребивалишта). Тренутна попуњеност је око 60%, нема потребе за куповином плацева за нова гробља.

Православних гробља има 34, активних је 29. а неактивних 5. (сва неактивна гробља се налазе у парохији Грабовица),. Парохија Котор Варош броји 8. гробља, парохија Масловаре (или црквена општина) броји 6. гробља, парохија Врбањци има 3. гробља, парохија Грабовица броји 13. гробља (8. активних и 5. неактивних) и парохија Шипрашко-Крушевачка броји 4. гробља. Гробно мјесто се плаћа само у Котор Варошу - цијена 300,00 КМ, у свим осталим гробљима укуп је бесплатан. О одржавању гробља брину мјештани. Тренутна попуњеност је око 60%, само у мјесној заједници Масловаре је 100% попуњено гробље у Раштанима, остали немају потребу за куповину плацева за нова гробна мјеста.

Сви подаци су добијени од лица која представљају вјерске заједнице на подручју општине Котор Варош.

Паркинг

Tabela 43: Паркинг мјеста

Паркинг	2016		2017		2018		2019		2020	
Јавно/Прив.	Јавно	Прив.	Јавно	Прив.	Јавно	Прив.	Јавно	Прив.	Јавно	Прив.
Број паркинг мјеста у урбаном дијелу	265	550	265	584	265	584	247	584	247	634
Укупно	815		849		849		831		881	

Паркинг	2016		2017		2018		2019		2020	
Јавно/Прив.	Јавно	Прив.	Јавно	Прив.	Јавно	Прив.	Јавно	Прив.	Јавно	Прив.
Број паркинг мјеста која се наплаћују	165	0	165	0	165	0	115	0	115	0
Укупно	165		15		165		115		115	

На територији општине Котор Варош не постоје приватна паркинг мјеста која се наплаћују. Број расположивих паркинг мјеста у урбаном дијелу општине се 2019. године смањило за 50 паркинг мјеста због изградње зграде локалне управе, али ће се завршетком вањског уређења зграде обезбиједити 50 нових паркинг мјеста. Такође у 2019. години број нових јавних паркинг мјеста код нове зграде Дома здравља износи 32.

У урбаном дијелу општине постоје приватни паркинзи као и јавни паркинзи који се не наплаћују о чијем бројном стању надлежни Одсјек за инспекције и комуналну полицији нема евиденцију. Изградњом зграда за колективно становање је повећан број приватних паркинг мјеста и то 2017. за 34 паркинг мјеста, 2020. године за 50 паркинг мјеста.

Надлежни Одсјек за инспекције и комуналну полицију води евиденцију паркинг мјеста и она тренутно броје 247. Постојећи тренутни број јавних паркинг мјеста није довољан за дневне потребе паркирања, те је стога потребно планирати додатне локације.

Напомена: У току су активности на избору извођача за изградњу додатних 50 паркинг мјеста на локацији „Брегови“, чији је завршетак планиран до краја текуће године.

Локални превоз

Табела 44: Локални превоз

	2016	2017	2018	2019	2020
Број МЗ-а покривених локалним јавним превозом	10	9	8	7	7
Износ финан. средстава из општинског буџета-субвенције локалног јавног превоза	5.000	6.514	8.879	8.196	8.563

Број мјесних заједница које су покривене локалним јавним превозом се током година смањивао због расељавања становништва. Мјесне заједнице Крушево Брдо, Липље и Вагани су скоро потпуно расељене, те се у њима тренутно не одвија јавни превоз.

Услед повећане концентрације становника у градском подручју узрокованим сталним повећањем броја запослених јавља с проблем застоја саобраћаја у терминима доласка и одласка радника.

Како би побољшали проток саобраћаја потребно је извршити реконструкцију и проширење постојећих аутобуских стајалишта те ускладити редове вожње.

ж) Заштита животне средине укључујући смањење ризика од катастрофа/ несрећа

1. Стање ваздуха

Производња енергије из фосилних горива је довела до велике емисије угљен диоксида, који са другим гасовима у атмосфери изазива тзв. ефекат стаклене баште. Овај ефекат узрокује повећање температуре на Земљи, а тиме и промјене климе.

Упоредо са растом потрошње енергије из фосилних горива расла је загађеност ваздуха емисијом гасова који образују киселине (оксиди сумпора и азота). Они учествују у фотохемијским реакцијама које представљају један од главних узрока настанка киселих киша. С обзиром да ови гасови остају дуго у атмосфери и да се могу пренијети на велике удаљености, киселе кише могу пасти далеко од извора загађења. Штетан утицај киселих киша огледа се у сушењу шума, деградацији пољопривредних земљишта те уништавању живог свијета у ријекама и језерима.

Општина Котор Варош није поштеђена штетног утицаја наведених глобалних процеса, а са друге стране и сама учествује у одређеној мјери у њима. За потребе израде SECAP-а општине Котор Варош урађен је контролни инвентар емисија CO₂ Општине Котор Варош који укључује директне емисије CO₂ настале сагоријевањем горива и индиректне емисије CO₂ из потрошње електричне и топлотне енергије за секторе зградарства, саобраћаја и јавне расвјете. На табели 44. приказане су емисије CO₂ по секторима и енергентима у 2020. години¹³.

Табела 44: Емисије CO_{2eq} по секторима и енергентима у 2020. години

Енергент	Емисија tCO _{2eq} /год				%
	Зградарство	Саобраћај	Јавна расвјета	Укупно по енергентима	Удио по енергентима
Дизел		10.949		10.949	31%
Лож уље	85			85	0%
Моторни бензин		2.148		2.148	6%
ЛПГ		278		278	1%
Природни гас	53			53	0%
Електрична енергија	19.740		795	20.535	58%
Угаљ	479			479	1%
Дрвна биомаса	609			609	2%
Укупно	20.966	13.374	795	35.135	100%
Удио појединог сектора (%)	60%	38%	2%		

Иако на територији општине Котор Варош нема већих индустријских постројења и термоелектрана, загађење ваздуха се врши емисијом гасова из мотора са унутрашњим сагорјевањем, спаљивањем отпада, изазивањем пожара, сагоријевањем горива у индустријским и индивидуалним пећима, кориштењем спрејева који садрже фреоне итд.

У табели 45. је приказан број предузећа која посједују еколошку дозволу.

Табела 45: Квалитет зрака

	2016	2017	2018	2019	2020
Број предузећа који посједују еколошку дозволу	67	79	83	88	91

И поред наведених проблема, о загађености ваздуха на подручју општине Котор Варош немогуће је прецизно говорити због непостојања мјерне станице.

¹³ Извор података: SECAP Општине Котор Варош

2. Стање водних ресурса

Најзначајнији водоток, који већим дијелом свога тока у дужини од 55 km (од 92,8 km укупне дужине) протиче кроз територију општине Котор Варош, је ријека Врбања. Изворишна зона Врбање је у реону Крушева Брда. Висинска разлика извор-ушће у ријеку Врбас је 1297 м што даје просјечни пад око 14%. Средњи годишњи проток на ушћу у Врбас је око 16 м³/с, а укупни енергетски потенцијал је око 40 MW (довољно за производњу 310 GWh/год. електричне енергије)¹⁴. Површина слива ријеке Врбање је 285 км², од чега већина припада територији општине Котор Варош.

Потребно је нагласити да не постоје континуирана хидролошка мјерења протицаја и водостаја ријеке на територији Општине.

Горњи ток Врбање (МЗ Крушево Брдо и Шипраге) карактерише велики број притока од којих су најзначајније Килавац, Крушевица, Лопача, Трновац, Црквеница, Стопанска ријека (десне притоке), Чуднић, Ковачевића поток, Ђорковића поток, Демићка ријека и Садика (лијеве притоке). У свом горњем току ријека Врбања прима већи број притока које формирају дендритичну хидрографску мрежу, која је у плану неправилно разграната и указује на хомогеност и изотропност површине рељефа. Посебна особеност овог дијела тока Врбање је велики број извора и изворишних зона (већином контактни извори), који формирају кратке и повремене водотоке, често бујичног карактера, са израженим ерозионим дејством (линијска ерозија). У највећем броју, ови извори имају промјенљив режим са великим колебањима, што указује на њихову зависност од падавинских епизода. Врло мали број ових извора је каптиран.

Тачан број као и основни подаци о изворима (положај, тип извора, издашност и основне карактеристике хемизма) нису познати. Због тога је неопходно израдити катастар свих извора читавог горњег тока Врбање како би се дошло до података о њиховом просторном размјештају, основним подацима о режиму као и условима коришћења и њихове заштите. Евидентна је постојаност хемијског састава ових извора као и већине притока и самих вода ријеке Врбање.

Као посебно изражен начин коришћења поменутих водних потенцијала горњег тока Врбање може се нагласити могућност изградње рибогојилишта (потенцијалност узгоја поточне и калифорнијске пастрмке). Изражена особеност горњег тока Врбање је амбијентална вриједност (љепота природног пејзажа, изражени биодиверзитет и релативна очуваност биоте), као и постојаности хемијског састава водотока.

Треба напоменути изражену вриједност водних потенцијала горњег тока Врбање, што би се могло вредновати у смислу третмана овог дијела тока као заштићеног водног и природног подручја.

У реону Крушевог Брда према Шипрагама евидентне су појаве експлоатације шуме. Ови утицаји, често, а посебно у хидролошком максимуму, доводе до појава повремених замућења како појединих притока (поток Килавац и Ђорковића поток са својим притокама) тако и вода ријеке Врбање. Имајући у виду ове негативне појаве, потребно је вршити редовну контролу радова на искориштавању шуме са посебним нагласком на превентивно дјеловање на рад извођача радова (контрола пројектне документације и извођења радова на сјечи). У горњем току ријеке Врбање изграђене су 2 мини-хидроелектране (МХЕ). МХЕ „Дивич“ са водозахватом и са изграђеним рибогојилиштем и МХЕ „Крушево Брдо“ (инсталисане снаге 264 KW), док су на њеним притокама изграђене још три: МХЕ „Демићка“ (249 KW) на притоци Демићка, МХЕ „Стопани 1“ (249 KW) и МХЕ „Грабовачка Ријека“ (790 KW).

¹⁴ Извор: „Водопривредна основа“

Свакако да ови објекти требају бити под надзором надлежних органа у смислу кориштења воде у складу са правилником о кориштењу вода (обезбијеђење еколошког минимума воде).

На подручју Грабовице, Ободника и Врбањаца ријека Врбања прима више притока од којих су најзначајније: Гариште ријека, Грабовачка ријека, Дубока, Вигошта, Цврцка, Дубоковац (лијеве притоке) и Бурачка ријека, Маљевска ријека, Голубић, Крушевица са својим притокама, Језерка, Хрваћанска ријека и Босанка (десне притоке). Велики дио ових водотока карактерише се постојаношћу својих токова и релативно малим измјенама хемијског састава. У смислу вредновања хидролошко-хидрауличких карактеристика овог сектора тока ријеке Врбање потребно је истаћи да, захваљујући израженој енергији тока, постоје предуслови за њено енергетско искоришћавање односно изградњу малих хидроелектрана. Обзиром на наведени хидропотенцијал а према иновираној водопривредној основи предвиђена је изградња 12 МХЕ¹⁵. Свако идејно рјешење изградње хидроелектране мора бити транспарентно и подложно свим врстама контроле и ревизије што треба да резултира еколошки прихватљивим рјешењем.

На подручју МЗ Котор Варош и Забрђе, ријека Врбања прима сљедеће притоке: Слатинска ријека и Свињара (десне притоке) и Јакотина, Марића поток, Ђера и Крчевина (лијеве притоке). До сада нису посебно валоризовани утицаји у непосредном узводном сектору тока од изворишта.

У укупном току Врбање постоје више изражених утицаја на хемијски режим, који нарочито долазе до изражаја у градској зони. Од ових утицаја битно је поменути проблем излијевања фекалне канализације у сеоским срединама, отпадне воде града (фекалне и индустријске), појаве експлоатације ријечног наноса у кориту и водном земљишту, утицаји од дрвопрерађивачке и пољопривредне производње и одлагања отпада.

У смислу сагледавања значаја заштите Врбање и очувања и унапређења хемијског режима овог водног тијела посебно треба нагласити зону тока у којој се налази извориште за водоснабдијевање града. У том смислу 2020. године урађен је Програм санитарне заштите изворишта "Бијело поље" са мјерама које је неопходно реализовати.

Пречишћавање отпадних вода на подручју града није ријешено. Отпадне воде са градског подручја се сакупљају путем градске канализационе мреже, оборинске канализације, директних испуста или септичких јама, те се непречишћене испуштају директно у водоток ријеке Врбање. Угрожен је рибљи фонд а вода низводно није за употребу за купање, посебно у лјетном периоду када је смањен водоток. Општина је започела припрему техничке документације за изградњу пречистача кроз израду "Идејног пројекта постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода Котор Варош", пројектант "Гралекс" д.о.о. Пале 2012.године, за плански период од 20 година.

Са аспекта укупне заштите вода ријеке Врбање неопходно је убрзати израду планова и реализацију изградње фекалне канализације и пречистача отпадних вода на низводном дијелу тока од града и већим Мјесним заједницама (Шипраге, Масловаре, Врбањци). На тај начин би се минимизирао овај константан негативни утицај на квалитет вода ријеке Врбање.

У смислу рекапитулације општих карактеристика слива Врбање, потребно је нагласити неопходност дјеловања локалне заједнице у стварању предуслова за примјену тзв. „интегралног управљања водним ресурсима у сливу Врбање“. Полазећи од важећих институционалних оквира (Закон о водама; Закон о заштити животне средине) потребно је спровести низ активности, мјера и процеса усмјерених ка задовољењу различитих учесника у сливу, али увијек имајући у виду очување природног потенцијала.

¹⁵ Извор: Водопривредна основа

3. Стање земљишта

На простору општине се не проводи систематско праћење загађености земљишта али се може закључити да степен загађења није занемарив. Прије свега мисли се на земљиште у непосредној близини предузећа “Језерка”, на површине поред путева са интензивним саобраћајем и на мјеста гдје се неконтролисано одлаже отпад. Депоновањем чврстих отпадних материја у виду неконтролизованог одлагања и стварања дивљих депонија и разбацаних отпадака заузима се и снажно загађује земљиште тако да оно постаје извор загађења и за друге компоненте животне средине.

Земљиште је основни природни, органичен и тешко обновљив, ресурс. Угрожавање земљишта настаје запуштањем и необрађивањем плодног земљишта, непланском и дивљом изградњом објеката, нерационалном експлоатацијом минералних сировина и ерозијом због неправилне употребе земљишта и неконтролисане сјече шума.

Површине које су биле под пољопривредним културама данас су под вегетацијом траве и корова услед опадања броја пољопривредног становништва и напуштених и зараслих имања. Загађење и оштећење земљишта настаје услед кориштења пестицида у пољопривреди, одлагања чврстог отпада на недозвољеним површинама, непрописно изграђених септика, клизишта, промјена намјене земљишта, поплаве и слично.

Табела 46: Зелене површине

	2016	2017	2018	2019	2020
Износ дотације из општинског буџета за уређење зелених површина у КМ	95.000	44.886	99.972	109.988	115.142

4. Стање шумских екосистема

Угроженост шума од свих штетних утицаја може се подијелити на штете које проузрокује човјек својим свјесним и несвјесним радом и штете од инсеката, биљних болести и разних имисионих узрочника.

Човјек чини штете бесправним присвајањем шумског земљишта, присвајањем и оштећивањем шумског дрвећа, неконтролисаним одлагањем отпада као и неконтролисаним ложењем ватре у шуми и њеној непосредној близини што доводи до појаве шумских пожара који уништавају читаве комплексе шума и шумског земљишта.

Биљне болести могу угрожавати шуме у условима када се не води довољно рачуна на успостави шумског реда у сјечинама и последице великих вјетроизвала и снијеголома који се не уклањају из састојина и ствара се простор за њихову проградацију.

Шумама и шумским земљиштем у државној својини управља и газдује Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Владе РС, а дио послова, на кориштењу и одржавању шума, на основу посебног уговора, врши ЈПШ „Шуме Републике Српске“ односно његова организациона цијелина ШГ „Врбања“, Котор Варош.

Шумама и шумским земљиштем у приватној својини управљају и газдују њихови власници, а извршилац стручно-техничких послова је Јавно предузеће шумарства, односно ШГ „Врбања“. Посебан проблем за очување флоре, фауне, разноврсности биодиверзитета и акватичних екосистема представља извлачење шумских сортимената потоцима тј. ријечним коритима што доводи до замућења воде и угибања животињског свијета.

У граничном дијелу општине са Федерацијом БиХ је изражен и проблем минералног земљишта, што додатно онемогућава провођење било каквих заштитних мјера.

Израда програма изградње путева (влака) и мостова за потребе експлоатације шуме и достава истог општинској управи је сигурно једна од активности која би допринијела побољшаном надзору над управљањем шумама и шумским земљиштем.

5. Управљање отпадом

Општина Котор Варош је повјерила предузећу К.П. „Бобас“ а.д. одвоз комуналног отпада из градског подручја и мјесних заједница са подручја општине.

Одвоз комуналног отпада се врши на основу Одлуке о комуналном реду број 7/18 од 08.08.2018.године и Плана одвоза и одлагања отпада.

Сакупљени комунални отпад се депонује на регионалну депонију Рамићи, код Бања Луке, на основу уговора бр.041/1929/18 из 2018. године.

Одвоз се врши намјенским возилима за одвоз комуналног отпада а у дијеловима насеља гдје је онемогућен улазак камиона одвоз се врши малим камионом кипером.

На градску депонију Дуратовци (Дуратовачко поље) се и даље одлаже грађевински отпад и шут којима се прекрива отпад депонован у ранијим година док није успостављена регионална депонија. Наиме за поменути депонију је неопходно затворити и санирати јер је главним пројектом, који је 1985. год., израдио „Пројект“ Бања Лука, пројектовани капацитет депоније од 419.000 м3 одговарао планираном периоду одлагања око 20 година (1985-2005). Такође на истој локацији се врши депоновање лишћа, траве и сличног органског отпада а уједно се користи и као претоварна станица. Поред тога евидентно је одлагање и комуналног отпада на поменутој локацији.

У нредном периоду било би неопходно затворити и санирати поменути, највећу, дивљу депонију на подручју Општине како би се спријечио њен штетан утицај на животну средину.

Након набавке специјалних возила, извршена је набавка и одређеног броја типских посуда, контејнера за одлагање смећа, што је увелико поправило услове у овој области.

Ријешен је проблем одвоза отпада из већине Мјесних заједница. Међутим и поред побољшаног одвоза отпада, проблем са појавом дивљих депонија није ријешен. Отпад се одлаже на недозвољеним мјестима, на обалама ријека, у водотоцима, поред саобраћајница, на шумском подручјима и сл.

Према евиденцији Комуналне полиције Општине Котор Варош на подручју општине постоји 14 дивљих депонија отпада (Дуратовци, Марића Поток, пут за засеок Билице, Вагани-Горњи Бибићи, Дабовци-уз водоток ријеке Врбање (прилаз из Вечића), Змајевац-Савићи, Мајсторовића ријека-Савићи, Вакуфци-уже подручје Прљин гај, Раштани-Либаревине, Борја-Хрстова коса, Грабовица-Микановића поток, Црна Ријека-Усјек, Плани-Сјелине, Ћорин луг-изнад моста).

Отпад који грађани одлажу на дивљим депонијама је углавном оне врсте отпада које комунално предузеће не одвози у току свог редовног рада, а то је прије свега индустријски отпад (отпад из предузећа, клаонички отпад, стари аутомобили и дијелови истих), затим крупни отпад из домаћинства (дијелови старог намјештаја и осталог покућства) и грађевински шут што је нарочито изражено у Билицама и према депонији Дуратовци.

Доношењем Одлуке о комуналном реду 2018. предвиђено је оснивање сточног гробља, чиме би се стално и у потпуности ријешио проблем одлагања отпада животињског поријекла на територији Општине, међутим још увјек се није рјешило ово питање на адекватан начин.

Природно наслијеђе

Посебно вриједна природна добра на подручју општине Котор Варош су: паркови природе на локалитетима Орахове, Грабовице и Крушевог Брда са изузетним хидрографским и пејсажним карактеристикама, водоток Врбање цијелим током, а посебно у зони и у самом кањону Стисле, Водоток ријеке Јакотина на којем се нарочито истиче водопад Бобас, ријечица Цврцка са локалитетом Виленска Врела, Грабовачка ријека, Демифка ријека, Иломска са долином, Крушевица у горњем току до ушћа Стевановине, Бистрица са притокама и неуобичајен систем наводњавања, локалитет Солиле и Хајдучка Вода на планини Борја на граници са општином Теслић, локалитет Дјевојачка равна са шумским комплексом на подручју Грабовице, локалитет Преливода изнад изворишта потока Килавац око платоа Свињска Глава, видиковци: Рујева Главица, Жежица, Шепирице и Љута Грета на обронцима планине Влашић, реон Соколине-Вишевице са интересантним геоморфолошким формама и спелеолошким појавама, посебно локалитет Ламница, Гтљенка, Стијене и Дунића стијене, парковски простор у самом граду.

Природно наслеђе и ресурси се нерационално троше и нису адекватно заштићени (незаконита експлоатација камена са природних позајмишта, експлоатација шљунка, криволов у лову и риболову, незаконита сјеча шуме). Они представљају велико богатство општине и њима се не придаје довољно пажње.

Културно-историјско наслијеђе

Посебно вриједна културно-историјска добра на подручју општине Котор Варош су:

- Археолошки локалитет из периода касне антике у Шипрагама на подручју Црквина од III до V вијека (остаци ранокршћанске базилике),
- Комплекс средњовјековног утврђења Котор на узвишењу изнад ријеке Јакотине и водопада Бобас из XIV вјека, за владавине Хрвоја Вукчића-Хрватинића,
- Некропола стећака у Шипрагама, Вечићима и Хоџином брду у Грабовици,
- Локалитет средњовијековне цркве у насељу Орахова (незваничан податак),
- Воденице поточаре као вриједна баштина народне технике и етно-архитектуре на бујичним водама – водотоцима: Ђурнића поток, Грабовачки поток, Цврцка, Дубоки поток, Вигоста, Липовача, Јакотина, Демифка ријека, Крушевачка ријека, Трновац поток, Ћорковац и Бистрица, Босанка, Маљевска ријека, те остали бујичасти водотоци.

Грађевинско наслеђе и природно-просторне вриједности града Котор Вароша настале крајем XIX и почетком XX вијека које садрже евидентне вриједности, морају се поштовати како би се приликом било каквих захвата или интервенција у простору сачувао основни идентитет коријена града, као вриједна културно-историјска и природна баштина. У том смислу, као посебне вриједности, заштиту заслужују и:

- зграда „Стара АУСТРО-УГАРСКА школа “(Музеј),
- стара зграда болнице у кругу Дома здравља,
- објекти и зграде на тргу „Палих Српских Бораца“ и сви објекти старији од 100 година.

Културно-историјско наслеђе је изузетно запуштено и не постоје реални планови за ревитализацију истог. За археолошке локалитете, сакралне објекте, спомен обиљежја из НОБ-а потребно је извршити инвентаризацију ради валоризације подручја и адекватне заштите.

Биодиверзитет

Процјене о броју рањивих и угрожених биљних и животињских врста говоре да је крајње вријеме да се преузму конкретне активности на њиховој заштити и очувању.

Иако природно географски услови општине представљају веома добру основу за станиште, бројност и квалитет аутохтоних врста дивљачи, као и повољне услове за репродукцију истих, до пуног капацитета ловишта, процјена је да капацитет ловишта још увијек није достигла сrneћа и зечија дивљач која је и природно најугроженија, а затим и дивља свиња која је законом незаштићена. Подручје општине Котор Варош је подијељено на три ловишта којима газдују три удружења. Поред ловства, општина располаже значајним природним потенцијалима за развој рибарства, а то су ријека Врбања и њене притоке.

Треба указати на чињеницу да се јединствена врста рибе поточне мрене - сапача, налази у притокама Врбање (Јакотина - испитано од стране стручњака са природно математичког факултета Бања Лука у периоду 2006, 2007. и 2008. године).

6. Енергетска ефикасност

У периоду од 2016 до 2020. године општина Котор Варош се не може похвалити значајнијим улагањем у област енергетске ефикасности. У 2017. години у енергетску ефикасност уложено је 270.000 КМ.

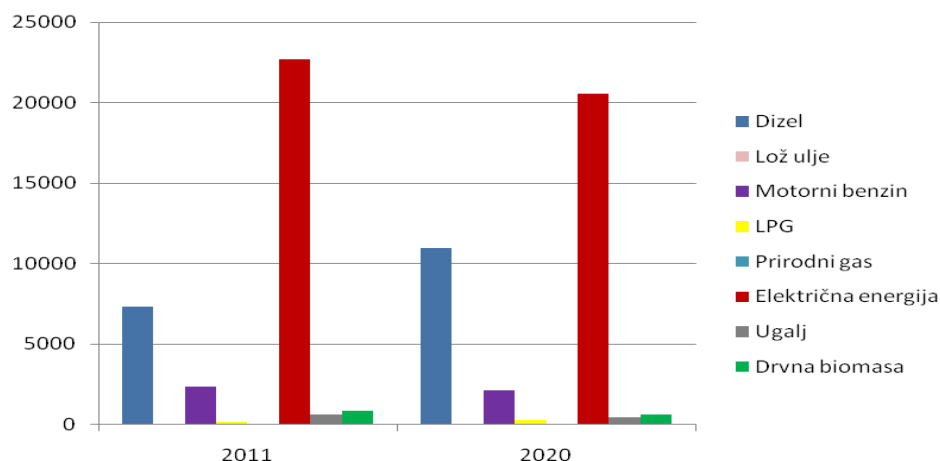
Потписивањем „Споразума градоначелника“ 2019. године општина Котор Варош се активно укључила у провођење мјера за испуњење визије Европске уније за климу и енергију на свом подручју. Општина Котор Варош се приликом потписивања „Споразума Градоначелника“ обавезала да ће остварити следеће циљеве:

- **смањити емисије CO₂** (и, према могућности, других стакленичких гасова) на подручју општине за **најмање 40% до 2030.** ефикаснијом употребом енергије и већом употребом обновљивих извора енергије,
- **повећати своју отпорност** прилагођавањем посљедицама климатских промјена,
- **дијелити своју визију**, резултате, искуство и знање с другим локалним и регионалним тијелима унутар и изван ЕУ-а путем директне сарадње и размјене, посебно у контексту Глобалног споразума градоначелника ("Global Covenant of Mayors"),
- **израдити Акциони план одрживог енергетског развоја и климатских промјена (eng. Sustainable Energy and Climate Action Plan – SECAP)**

Општина Котор Варош је у октобру 2020. године усвојила SECAP Општине Котор Варош који, како би био прихваћен у оквир иницијативе Споразума градоначелника, испуњава следеће захтјеве:

- Акциони план је усвојила Скупштина Општине;
- Акциони план садржи циљ смањења наведен у Споразуму (најмање 40% смањење испуштања CO₂ до 2030.);
- Акциони план се темељи на резултатима свеобухватног Референтног инвентара емисије (BEI) и Оцјени ризика и изложености (RVA);
- Акциони план обухвата кључне секторе активности (јавну расвјету, зградарство и саобраћај);
- Референтни инвентар емисија укључује јавну расвјету, зградарство и саобраћај.

Овим се општина Котор Варош одговорно определијела за енергетски одржив развој на начелима енергетске ефикасности, одрживе градње и кориштења обновљивих извора енергије. На следећој слици приказано је поређење референтног (емисија CO₂ у 2011. години) и контролног инвентара (емисија CO₂ у 2020. години) Општине Котор Варош.

Поређење Референтног и Контролног инвентара по енергентима

Укупан Контролни инвентар емисија CO₂ у 2020. години износио је 35.135 tCO_{2eq} те је за око 3% већи у односу на Референтни инвентар емисија CO₂ који је износио 34.209 tCO_{2eq} у 2011. години. Највеће остварено повећање емисије CO₂ у 2020. години у односу на 2011. годину остварено је из емисија дизел горива, гдје је дошло до пораста процентуалног учешћа у укупним емисијама са 21% на 31%, док је највеће смањене емисије CO₂ остварено из емисије електричне енергије, са 66% на 58%. Благо смањење је такођер остварено у емисијама моторног бензина и угља. Количински, емисије LPG-а су порасле са 175 t на 278 t, али се њихов удио у укупним емисијама није промијенио те је у 2020. години износио 1% као и у 2011. год.

На темељу израђеног Референтног инвентара емисија стакленичких гасова за 2011. годину који је износио 34.861,56 tCO₂ постављен је индикативни циљ смањења емисија CO₂ од 40% до 2030. године, што значи да би укупне емисије CO₂ у 2030. години требале износити мање од 20.668,62 tCO₂.

з) Стање просторно-планске документације

Општина Котор Варош као јединица локалне самоуправе покривена је стратешким документима Просторним планом општине Котор Варош 2011-2030 (Одлука бр. 01-022-164/14 од 30.12.2014. год., Сл. Гласник Општине Котор Варош бр. 12/15) и Урбанистичким планом 2009-2030 (Одлука бр. 01-022-4/21 од 5.1.2021. год., Сл. Гласник Општине Котор Варош бр. 1/21). Просторним планом покривена је цјелокупна територија општине Котор Варош а Урбанистичким планом је покривена територија која са налази у обухвату катастарске општине Котор Варош.

Од спроведбених докумената просторног уређења израђени су сљедећи планови:

- Регулациони план „Брегови 1“, Одлука бр. 02-014-352-3/18 од 24.12.2018. год., (Сл. гл. Општине Котор Варош бр. 13/18),
- Измјена и допуна регулационог плана стамбеног насеља Рипиште – Баре Котор-Варош - Одлука бр. 01-022-115/19 од 28.11.2019. год.,(Сл. гл. Општине Котор Варош бр. 11/19),
- Регулациони план „Занатски центар“, Одлука бр. 01-022-114/13 од 11.6.2013. год., (Сл. гл. Општине Котор Варош бр. 6/13),

- Регулациони план „Камена кућа“ – измјена, Одлука бр. 01-022-83/19 од 19.9.2019. год., (Сл. гл. Општине Котор Варош бр. 9/19),
- Регулациони план „Камена кућа 2“, Одлука бр. 01-022-132/18 од 27.12.2018. год., (Сл. гл. Општине Котор Варош бр. 13/18),
- План парцелације за централне градске садржаје мале привреде и услужних дјелатности, Одлука бр. 01-022-40/12 од 19.4.2012. год., (Сл. гл. Општине Котор Варош бр. 3/13).

Такође, донесене су одлуке о приступању израде следећих регулационих планова:

- Регулациони план „Центар“ Котор Варош,
- Измјена и допуна Регулационог плана „Рипиште Баре“ Котор Варош и
- Измјена и допуна Регулационог плана „Брегови“ Котор Варош.

У складу са дефинисаним циљевима и визијом развоја урбаног подручја града, посебну пажњу у реализацији планских докумената нижег реда треба посветити следећим активностима:

-Реконструкцији ужег урбаног подручја

-Централна градска зона је основни носилац идентитета града и мјесто генерисања друштвених догађања. Наведени простор је густо изграђен, објектима ниже спратности и са ниским коефицијентом искориштености парцела, објекти су највећим дијелом доброг бонитета, па стога акценат треба ставити на реконструкцију простора у смислу повећања спратности и искориштености локације, као и на планирање мреже отворених јавних простора и уређење фасадних фронтана у оквиру визуелно и функционално атрактивног архитектонско-урбанистичког рјешења.

-Новелирање планске документације израђене до 1988. године кроз израду зонинг и регулационих планова.

-Израду зонинг планова стамбених насеља у појасу око централне градске зоне.

-Израда зонинг планова за комерцијалне зоне .

Савремени трендови упућују да општинске управе опремају земљиште («маркетинг града») и нуде га инвеститору омогућујући на тај начин економски развој и привлачећи инвеститоре и инвестиције. Обзиром на традицију привредног и индустријског развоја у Котор Варошу су планиране значајне пословне зоне. У ту сврху неопходно је спровести анализе могућности реализације регулисања имовинских односа и трошкова инфраструктурног опремања, те дефинисати приоритетне цјелине привредних локација за опремање и понуду тржишту. Урбанистичким планом, предлаже се, у најатрактивнијим зонама, израда планских докумената по систему модуларног планирања за непознатог инвеститора и по систему реализације површина са поједностављеним планирањем.

и) Анализа буџета и пројекције средстава за финансирање реализације стратегије развоја

Приходи

Укупни приходи буџета општине Котор Варош у периоду од 2016 до 2020. године биљеже умјерен раст, осим у 2020. години, гдје је забиљежен благи пад од 5% у односу на 2019. годину.

Табела 47: Реализовани приходи општине од 2016 до 2020. године

- у КМ -

Буџетска ставка	2016	2017	2018	2019	2020
-----------------	------	------	------	------	------

Порески приходи	5.904.880	5.937.655	6.297.047	6.695.370	6.395.167
Порези на лична примања	721.869	855.543	760.829	589.364	570.882
Порези на имовину	100.356	201.478	161.269	178.002	138.531
Порези на промет производа	9.473	4.733	34.698	17.886	29
Индириектни порези	5.073.181	4.875.901	5.318.915	5.903.605	5.678.413
Остали порески приходи	0	0	21.334	6.510	7.310
Непорески приходи	1.411.215	2.263.779	1.702.062	1.284.668	1.006.373
Приходи од финан. имовине	43.992	112.221	188.674	109.134	64.604
Административне накнаде	78.911	93.657	79.690	60.648	64.995
Комуналне накнаде и таксе	135.489	164.566	198.581	207.601	190.433
Накнаде по разним основама	863.049	1.637.837	970.083	629.439	474.967
Приходи од пружања услуга	32.348	24.593	23.618	30.381	15.632
Властити приходи	188.976	219.954	228.124	233.208	188.037
Новчане казне	380	1.540	0	870	950
Остали непорески приходи	68.069	9.410	13.291	13.387	6.754
Грантови	300	0	33.101	27.860	70.030
Трансфери	359.685	431.852	793.147	619.439	565.620
Примици за нефин.имовину	147.072	9.592	37.978	19.346.00	415.647
Примици од финан.имовине	1.425	0	0	2.012.181	117
Примици од задуживања	0	0	5.000.000	0	1.810.148
Остали примици	0	40.922	40.381	105.225	693.703
Расподјела суфицита	0	0	0	105.511	180.171
Укупно остварени приходи	7.824.579	8.683.800	13.903.716	10.869.600	11.136.975

Порески приходи

Највеће учешће у укупним приходима чине порески приходи. Њихово учешће по годинама је следеће: 2016. година 75,47%, 2017. година 68,38%, 2018. година 45,29%, 2019. година 61,60% и 2020. година 57,42%.

Порески приходи у посматраном периоду расту до 2019. године, а у 2020. години биљеже пад. Негативни општи економски трендови у Републици Српској и Босни и Херцеговини, изазвани пандемијом COVID-19, утицали су и на приходе и примитке јединица локалне самоуправе у 2020. години. Највеће учешће пореских прихода у укупним приходима у овом периоду остварено је у 2016. години и износи 75,47%, а најмање у 2018. години када износи 45,29%. Појединачно посматрано сви приходи из ове групе у посматраном периоду циклично расту и опадају.

Порези на лична примања имају тренд раста у 2016 и 2017. години, а од 2018. године опадају. До значајног смањења, у односу на претходне године, пореза на лична примања, дошло је због доношења нове законске регулативе, односно због личног одбитка од 500,00 КМ, тј. Буџет Републике Српске и буџет јединица локалне самоуправе се одрекао дијела пореза у корист запослених у Републици Српској.

У структури пореских прихода доминирају приходи од индириектних пореза са учешћем од 51,22% у укупно оствареним приходима. Највеће учешће индириектних пореза у укупним приходима у посматраном периоду остварено је 2016. године и износи 64,84% а најмање у 2018. години гдје износи 38,26%.

Непорески приходи

Наплаћени непорески приходи у 2020. години мањи су 28,69% у односу на непореске приходе у 2016. години. Раст ових прихода остварен је 2018. године, док је у осталим годинама посматраног периода падао.

Највеће учешће у непореским приходима у свим годинама имају накнаде по разним основама. Највећи раст ових прихода остварен је у 2017. години, у наредним годинама имају тренд опадања, док у 2020. години износи 47,20% учешћа у укупним непореским приходима.

Приходи од комуналних накнада и такси имају тренд раста до 2019. године, док у 2020. години биљеже пад. Такође и властити приходи буџетских корисника имају тренд раста до 2019. године, док у 2020. години имају тренд опадања, тако да су ови приходи у 2020. години мањи за 19,37% у односу на 2019. годину. Приходи од новчаних казни у последњим годинама су занемарљиви.

Трансфери између буџетских јединица односе се на текућа средства Министарства здравља и социјалне заштите за финансирање 50% социјалних давања (за сталну социјалну помоћ, додатак за туђу његу и помоћ, оспособљавање дјеце и омладине са сметњама у развоју), личне инвалиднине 100%, обавезе ентитета, јединица локалне самоуправе и фондова по записницима Пореске управе Републике Српске.

Примици за непроизведену сталну имовину односе се на продају градског грађевинског земљишта у власништву општине Котор Варош за изградњу стамбених објеката. Из претходне табеле се види да је највећи приход по овом основу остварен у 2020. години.

Примици од финансијске имовине највећи су у 2019. години и односе се на орочена новчана средства од друге емисије обвезница до годину дана у земљи код домаћих финансијских институција (уговор са Адико банком бр. 18402998 од 26.10.2018. године по номиналној каматној стопи од 0,40% годишње, фиксно, примјеном пропорционалног метода обрачуна и календарског броја дана декурзивно на период од 6 мјесеци).

Примици од задуживања у 2018. години односе се на кредит по основу друге емисије обвезница за капиталне инвестиције-изградња зграде локалне управе и откуп неотплаћеног дијела обвезница из прве емисије обвезница, а примаци од задуживања у 2020. години односе на кредит код НЛБ банке за капиталне инвестиције.

Остали примаци из трансакција између или унутар јединица власти односе се на примитке по основу измиренних обавеза пореских обвезника, примитке по основу рефундације плата за породилско одсуство (100% од Фонда за дјечију заштиту) и боловање које се рефундира од фондова¹⁶.

Расходи

Текући расходи имају тренд раста и учешће ових трошкова у укупним трошковима у посматраном периоду је следеће: 2016. године 84,35%; 2017. године 79,08%; 2018. године 55,66%; 2019. године 73,35% и 2020. године 71,44%.

Табела 48: Реализовани расходи општине од 2016 до 2020. године

- у КМ-

¹⁶Буџет општине Котор Варош, Одјељење за финансије

Буџетска ставка	2016	2017	2018	2019	2020
ТЕКУЋИ РАСХОДИ	6.714.603	6.858.026	7.559.977	7.819.512	8.221.155
Расходи за лична примања	2.605.256	2.876.718	2.942.568	3.092.095	3.441.601
Расходи за робу и услуге	1.753.007	1.466.939	1.759.916	1.783.419	1.833.350
Расходи финансирања	187.484	139.200	109.152	223.778	233.871
Субвенције	36.520	77.597	64.349	8.196	8.563
Грантови	1.000.771	1.093.681	1.221.850	1.298.158	1.190.713
Дознаке на име соц. Заштите	1.131.565	1.062.820	1.071.957	1.186.768	1.379.823
Расходи трансакц. размјене		17.363	25.795	28.621	32.183
Расходи по судским рјешењима		12.675	255.850	81.987	2.150
Трансфери између и унутар исте јединице власти		111.034	108.539	116.490	98.900
ИЗДАЦИ ЗА НЕФИНАН.ИМОВИНУ	415.812	937.716	1.606.843	2.080.429	3.119.305
Издаци за пр. сталну имовину	399.902	929.337	1.592.560	2.067.490	3.115.306
Издаци за залихе материјала	10.109	8.379	14.283	12.938	3.999
Издаци по основу пореза на д.в.	5.801				
ИЗДАЦИ ЗА ФИНАН.ИМОВИНУ			2.000.000		
ИЗДАЦИ ЗА ОТПЛАТУ ДУГОВА	830.314	657.537	2.262.900	66.818	62.743
ОСТАЛИ ИЗДАЦИ		219.397	153.517	693.996	104.842
УКУПНО ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ	7.960.729	8.672.676	13.583.236	10.660.755	11.508.046

Расходи за лична примања чине значајну ставку у текућим расходима. Учешће ових расхода у укупним трошковима је највеће у 2017. години (33,17%), а најмање у 2018. години (21,66%). У односу на 2016. годину расходи за робу и услуге у 2017. години имају индекс 83,68%, док у наредним годинама имају тренд раста. Тренд благог раста присутан је и код грантова до 2019. године, а у 2020. години опада. Разлог смањења је планирање средстава јавних установа Центар за културу и информисање, Туристичка организација и Развојна агенција као нижи буџетски корисници на позицији 488-трансфери унутар исте јединице власти. Грантови се односе на финансирање политичких партија, борачких организација, хуманитарних организација, спортских и омладинских организација, Хитне службе Дома здравља, вјерских заједница, мјесних заједница и других организација и удружења.

У оквиру дознака на име социјалне заштите обезбјеђена су законом дефинисана социјална давања (Центар за социјални рад), помоћи породицама погинулих бораца и ратних војних инвалида, стипендије за ученике и студенте, помоћи пољопривредним произвођачима, помоћ породицама са 4-оро и више дјеце и друге помоћи. Ови расходи су највећи у 2020. години и за 16,27% су већи у односу на 2019. годину.

У структури финансирања капиталних пројеката у протеклом периоду највећа издвајања су била по основу изградње зграда и објеката и изградња саобраћајних објеката. Учешће капиталних расхода у укупним расходима по годинама је следеће: 2016. година 5,22%, 2017. година 10,81%, 2018. година 11,83%, 2019. година 19,52% и 2020. година 27,11%.

Треба напоменути и реализацију неколико капиталних пројеката који су дијелом или у потпуности финансирани из екстерних извора. У периоду 2016-2020. године за капиталне инвестиције издвојено је укупно 8.160.105 КМ из буџетских и екстерних извора. Из буџета општине Котор Варош издвојено је 3.202.480 КМ, а из екстерних извора 4.957.625 КМ.

Фонд за посебне пројекте - 05

У периоду 2016-2020. године за капиталне инвестиције у оквиру фонда 05 - Фонд за посебне пројекте издвојено је укупно 2.722.825 КМ из екстерних извора (трансфери, кредит-реконструкција и санација градске водоводне мреже и проширење канализационе мреже-ЕИБ и кредит СБ-поплаве).

Укупно на Фонду 01 и Фонду 05 из буџета општине Котор Варош за капиталне инвестиције издвојено је 3.202.480 КМ, а из екстерних извора 7.680.450 КМ.

Процјена могућности финансирања Стратегије развоја општине Котор Варош 2022-2028.

Табела 49: Преглед процјене по главним изворима финансирања, за период 2022-2028. год.

Извори финансирања стратегије развоја	УКУПНО (у хиљадама КМ)							Укупно по изворима
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	
Из буџета ЈЛС	910	910	1.000	1.000	1.100	1.100	1.200	7.220
Из екстерних извора								
-разлика неповучени кредит- ЕИБ- водовод и канализација	200	200						
Држава и ентитети	100	100	100	100	100	100	100	1.100
Из екстерних извора (ИПА, донатори и остало)	100	100	100	400	300	300	400	1.700
УКУПНО	1.310	1.310	1.200	1.500	1.500	1.500	1.700	10.020

Табела 50: Приједлог оквирне расподеле финансирања по развојним областима (стварна расподела ће се утврдити током израде стратегије развоја):

Економски развој	Друштвени развој	Развој заштите животне средине	Укупно
440.000 КМ	8.080.000 КМ	1.500.000 КМ	10.020.00

Под екстерним изворима (*кредити, ентитети, држава, јавна предузећа и приватни извори, сл.*) подразумевају се грантови од Владе Републике Српске путем јавних позива ресорних министарстава, Фондова Републике Српске и Јавних предузећа на републичком нивоу. У 2022. и 2023. години планирано је повлачење преосталог дијела кредита ЕИБ-а по Пројекту водовод и канализација Републике Српске за финансирање Пројекта реконструкције и санације градске водоводне мреже и проширење канализационе мреже у општини Котор Варош.

Пројекција извора финансирања из екстерних извора (*ИПА, донатори и остало*) подразумева реалне могућности добијања средстава из ИПА и других ЕУ развојних фондова и међународних развојних агенција.

На основу анализе прибављених информација и података у погледу пројекције издвајања за Стратегију развоја општине Котор Варош за период 2022-2028. годину, за капиталне пројекте и остале инвестиционо значајне пројекте је оквирно предвиђено 10.020.000,00 КМ (7.220.000,00 КМ буџетских и 2.800.000,00 КМ екстерних извори).

Процјена финансирања стратегије развоја општине Котор Варош, за период 2022-2028. године припремљена је узимајући у обзир тренд издвојених средстава у претходном периоду, планирани буџет за текућу годину и пројекције буџета (ДОБ-а) за наредне три године, те на основу процјене очекиваних допунских средстава из осталих екстерних извора. Такође, приликом процјене водило се рачуна о ограничењима у погледу акумулираних обавеза и задужености као и других ризика.

За сервисирање кредитних обавеза у наредних 7 година ће бити потребно годишње издвајати око 1.500.000,00 КМ.

1.3 SWOT анализа и стратешко фокусирање

а) Преглед унутрашњих и спољних фактора – SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- значајни природни ресурси (квалитетна шума- 56,72 % територије општине, пољопривредно земљиште-38%, погодно за воћарство и сточарство, рудна богатства - мрки угаљ, манган, кречњак, те водне – ријеке и потоци, и остале површине); - изворишта и доступност питке воде, чист ваздух; - створени повољни административни услови за инвестирање (поједностављене процедуре добијања грађевинских дозвола за потенцијалне инвеститоре), -успостављен и функционалан Привредни савјет; - довољан број контејнера за прикупљање чврстог комуналног отпада; - повољни услови за живот, постојање културних и спортско-рекреативних објеката; - успостављен систем прикупљања крутог отпада и одвоз крутог отпада на регионалну депонију Бања Лука; - туристички потенцијал општине (излетишта, ријека Врбања, излетнички туризам, спортско-рекреативни туризам, викенд туризам); - постојање туристичке организације; - опремљеност Службе хитне медицинске помоћи; - изграђени и опремљени просторни	- недостатак стручне радне снаге, посебно у секторима кожарско-прерађивачке, машинске индустрије и услужне дјелатности; - непостојање центра за преквалификацију, доквалификацију и високо-школске установе за потребе тржишта рада; - недовољна промоција и стимулисање дефицитарних занимања; - недовољна едукованост становништва о потреби организованог прикупљања отпада; - неодговарајући третман индустријских отпадних вода (еколошки ризик); - неуређеност и неприлагођеност дијела спортско-рекреативних терена у складу правилима за лица са потешкоћама у развоју (атлетска стаза, помоћни објекти, туристичке стазе и трим стазе); - неодржавање културно-историјских објеката; - бесправна градња и грађење објеката у обалном појасу ријеке Врбање узроковане не спровођењем просторног и урбанистичког плана - недовољно развијена комун. инфраструктура; - недовољна опремљеност припадника цивилне заштите и ватрогасних јединица у одговору на природне и друге опасности; - необученост становништва у реаговању на природне и остале опасности; - недовољно развијена свијест становништва о заштити животне средине (одлагање отпада у корита ријека и потока);

капацитети Дома здравља за несметано функционисање дијагностичких служби; - значајна површина општине омогућује несметан просторни развој уз регионалне путеве.	- недовољно развијени организацијски капацитети општине за управљање кризним ситуацијама; - несанирана локална депонија чврстог отпада; - недовољно примјењене мјере енергетске ефикасности и недовољно искориштени обновљиви извори енергије; - непостојање планског приступа развоју пољопривреде; - неуезаност пољопривредних произвођача; - неопремљеност подручних амбуланти породичне медицине; - мали обухват дјеце предшколским образовањем и васпитањем у руралним подручјима; - непостојање адекватне установе и стручног кадра за вишечасовни боравак лица са потешкоћама у развоју.
ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
- постојање Агроцентра, опремљеног хладњачом и сушаром али неискориштеност ових капацитета услед непостојања механизма управљања центром; - постојање рециклажног дворишта али неискориштеност ових капацитета услед непостојања механизма управљања; - близина Бања Луке као административног, образовног и културног центра - близина аеродрома Маховљани и уведен путнички и теретни авио превоз од значаја за привреднике општине и грађане; - расположивост развојних фондова (UNDP, USAID, EU фондови, владини развојни фондови); - тренд улагања у мјере енергетске ефикасн. и обновљиве изворе енергије; - тренд развоја прерађивачке индустрије (кожне, дрвне, металне); - дијаспора као извор инвестиција и знања	- негативан природни прираштај - негативан утицај економске кризе, уз опасност од смањења активности у постојећим привредним капацитетима; - негативан утицај пандемије узроковане вирусом COVID-19; - ограниченост на примарну производњу, уз велику зависност од малог броја предузећа у прерађивачкој индустрији, који су уједно и највећи носиоци запослености у привреди („мало“ предузетништво концентрисано на трговину и угоститељство); - политичка нестабилност у окружењу (у БиХ и западном Балкану); - ризик од дешавања природних катастрофа (поплаве и клизишта); - недовољни подстицаји за примјену мјера енергетске ефикасности од стране виших нивоа власти; - глобални токови миграција; - озбиљне еколошке посљедице у случају хаварија и развоја индустрије као могућег загађивача у окружењу.

b) Стратешко фокусирање

Стратешки фокуси општине Котор Варош су дефинисани на основу прикупљених података и налаза ситуационе анализе која је обухватила све важне аспекте живота и развоја општине. Сагледани су кључни природни ресурси и компаративне предности подручја како би се што ефикасније искористиле постојеће снаге и развојне шансе. У складу са тим Развојни тим општине Котор Варош се определио за следеће стратешке фокусе:

- ✓ **Одржив инфраструктурни развој у урбаном дијелу општине уз уважавање потреба пословне заједнице, повољно окружење за предузетништво и иновације, и стварање услова за развој спортско-рекреационих, здравствених и туристичких садржаја у руралном дијелу општине.**

Налази ситуационе анализе показују да општина Котор Варош има развијену привреду у сектору обуће, метала и дрвопрераде и ниску стопу незапослености, као и прилив радне снаге из сусједних општина. Достигнути ниво привредног развоја општине је потребно одржати у наредном планском периоду, кроз улагање у инфраструктуру у урбаном дијелу општине у складу са потребама пословне заједнице и становништва.

Потребно је стимулисати запошљавање у малим и средњим предузећима, развијати занатске дјелатности које стварају нове производе са већом додатом вриједношћу користећи напредне и иновативне технологије.

У погледу развоја туризма, евидентна је неискориштеност природних потенцијала и постојећих излетничких мјеста. Потребно је развијати инфраструктуру за кориштење потенцијала за развој туризма, спортско-рекреативних садржаја и екстремних спортова, које пружају ријека Врбања и брдскопланински предјели општине, а посебно плато Влашића.

Фокусирање на развој ових области довешће до додатног запошљавања, створиће се могућности samozapošljavanja и омогућити развој руралног подручја, чиме ће се утицати на останак становништва, нарочито младих, у овим дијеловима општине. Уређење излетничких мјеста ће позитивно утицати на развој цјелокупне друштвене инфраструктуре, као и на побољшање квалитета живота становништва.

- ✓ **Прилагођавање образовних профила постојећем привредном развоју, уз улагање у образовање у области техничких наука, дигитална трансформација јавног сектора, унапређење политика здравствене и социјалне заштите, уз уважавање потреба рањивих група, њихове укључености, образовања и финансијске инклузије .**

Због недостатка стручне радне снаге са подручја Општине, посебно обућарске, металске и дрвопрерађивачке струке, неопходно је у наредном периоду преко средњих стручних школа континуирано вршити процес преквалификације и доквалификације запослених.

На подручју општине Котор Варош не постоје високошколске установе и студенти са подручја ове општине похађају високошколске установе на Универзитету у Бања Луци, другим градовима у окружењу или иностранству. Недовољан број студената уписује техничке факултете који су потребни привреди а заинтересованост за наведеним факултетима и студијским програмима техничких факултета би била већа уколико би се на подручју општине Котор Варош отворили неки од студијских програма техничких факултета за којима постоји потреба привреде. Да би се смањио одлазак школоване стручне радне снаге у иностранство, потребно је подизати ниво плата запослених, као и стварање бољих услова рада у предузећима.

Неопходно је да локална заједница стимулише упис дефицитарних занимања и стручних кадрова за потребе социјалне заштите и обезбиједи инфраструктурне услове прилагођене

најрањивијим гупама. Потребно је побољшати услове за дневно збрињавање дјеце и младих са потешкоћама у развоју кроз формирање Дневног центра за продужени боравак дјеце ометене у развоју.

Услуге здравствене заштите становништва подићи на виши ниво опремањем просторија теренских амбуланти и Дома здравља опремом за рано откривање и превенцију болести код становника. Побољшати ниво пружања услуга локалне управе и услуга јавних предузећа према грађанима и пословној заједници, те обезбиједити адекватан приступ рањивим категоријама друштва.

- ✓ **Ојачати капацитете општине Котор Варош у области смањења негативног утицаја на животну средину (отпад, отпадне воде, емисија штетних гасова) и ефикасног управљања ризицима од природних и других опасности (поплаве, пожари, посљедице узроковане пандемијом корона вируса и др.).**

На подручју општине су евидентни проблеми загађивања водотока отпадним водама, депоновања комуналног отпада на градску депонију која није у употреби, појава дивљих депонија, као и проблем одлагања анималног отпада, тако да је приоритет санирање градске депоније, уклањање дивљих депонија, изградња пречистача отпадних вода и оснивање сточног гробља.

Јачање капацитета локалне заједнице да избјегне, ублажи и адекватно одговори на катастрофе узроковане природним и другим опасностима укључује и изградњу и уређење комуналне инфраструктуре, уређење водотока и обалоутврда, чишћење ријечних корита, едукацију становништва о ризицима одлагања отпада у ријечна корита, као и јачање капацитета Цивилне заштите, Ватрогасног друштва, Црвеног крста и других актера заштите и спасавања који су укључени у ову проблематику.

У циљу заштите од елементарних непогода потребна су већа улагања у заштиту од поплава, опремање и јачање капацитета цивилне заштите и територијалне ватрогасне јединице и обуке становништва, како би локална заједница била у стању да одговори свим изазовима.

Природно наслеђе и ресурси се нерационално троше и нису адекватно заштићени (незаконита експлоатација камена са природних позајмишта, експлоатација шљунка, криволов у лову и риболову, незаконита сјеча шуме). Потребна је заштита јединствене природне врсте поточне мрене у притокама Врбање као и ревитализација културног-историјског наслеђа.

Аспект енергетске ефикасности потребно је посветити пажњу промовисању и интензивирању кориштења обновљивих извора енергије и производњи електричне енергије преко соларних и вјетро електрана. Примјеном нових технологија, обновљивих извора енергије и мјера енергетске ефикасности, довело би до рационалнијег кориштења енергије и до већег степена заштите околине.

1.4 Визија развоја и стратешки циљеви, са индикаторима

а) Визија развоја

Котор Варош 2028. године - локална заједница у којој се живи, ради и остаје.

Котор Варош је развијена и перспективна локална заједница са пуном запослености, извозно оријентисаном привредом, привлачна за пословање и инвестирање, са ефикасним, праведним и друштвено одговорним системом социјалне и здравствене заштите и бриге о становништву. Становници Котор Вароша имају висок ниво свијести о очувању животне средине, а инфраструктурни и комунални системи функционишу у складу са принципима очувања животне средине и рационалног коришћења природних ресурса.

б) Стратешки циљеви, са индикаторима

Табела: Индикатори (утицаја) реализације стратешких циљеви

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1	Индикатор (утицаја)	Полазна вриједност (20xx.)	Циљна вриједност (20xx.)
СТАБИЛАН ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ ОПШТИНЕ			
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2	Индикатор (утицаја)	Полазна вриједност (20xx.)	Циљна вриједност (20xx.)
ОДГОВОРНА ОПШТИНСКА УПРАВА ФОКУСИРАНА НА ЕФИКАСНО ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ГРАЂАНИМА И ПОСЛОВНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ, УЗ ПУНО УВАЖАВАЊЕ ПОТРЕБА РАЊИВИХ ГРУПА			
СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3	Индикатор (утицаја)	Полазна вриједност (20xx.)	Циљна вриједност (20xx.)
РАЦИОНАЛНО КОРИШТЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА И ОЧУВАНА ЖИВОТНА СРЕДИНА			